

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra psychologie

Diplomová práce

Integrace cizinců na území České republiky

Lucie Koudelová

© 2016 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Lucie Koudelová

Hospodářská a kulturní studia

Název práce

Integrace cizinců na území České republiky

Název anglicky

Integration of foreign nationals in the territory of the Czech Republic

Cíle práce

Cílem diplomové práce je zjistit, jaké faktory ovlivňují integraci cizinců v České republice. Práce bude sledovat jak emickou pozici, tedy pohled cizinců, tak percepce majoritní společnosti.

Metodika

V první části se práce zaměří na teoretická východiska zkoumané problematiky na základě odborné literatury a dalších relevantních informačních zdrojů. Dále práce bude vycházet z terénního výzkumu, během kterého bude kladen důraz převážně na kvalitativní metody.

Doporučený rozsah práce

80 – 90 stran

Klíčová slova

integrace, imigranti, kultura, Česká republika, kvalitativní výzkum

Doporučené zdroje informací

- BAUMAN, Zygmunt. *Myslet sociologicky: netradiční uvedení do sociologie*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 1996, 233 s. ISBN 80-858-5014-1.
- DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele*. 4., nezměn. vyd. Praha: Karolinum, 2011, 372 s. ISBN 978-80-246-1966-8.
- DRBOHLAV, Dušan. *Migrace a (i)migranti v Česku: kdo jsme, odkud přicházíme, kam jdeme?*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2010, 207 s. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-039-1.
- HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005, 407 s. ISBN 80-736-7040-2.
- STRMISKA, Maxmilián a Miroslav MAREŠ. *Menšiny v pojetí extremistických hnutí. In Menšiny a marginalizované skupiny v České republice*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2002, 355 s. Rubikon (Masarykova univerzita). ISBN 80-862-5113-6.

Předběžný termín obhajoby

2015/16 LS – PEF

Vedoucí práce

PhDr. Sandra Kreisslová, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra psychologie

Elektronicky schváleno dne 4. 11. 2015

PhDr. Pavla Rymešová, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 11. 11. 2015

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 30. 03. 2016

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "Integrace cizinců na území České republiky" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autorka uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 31. 3. 2016

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala především vedoucí mé diplomové práce PhDr. Sandře Kreisslové, Ph.D., za ochotu, trpělivost, cenné rady a odborné vedení. Dále bych chtěla poděkovat své rodině, která mě podporovala po celou dobu studií.

Integrace cizinců na území České republiky

Integration of foreign nationals in the territory of the Czech Republic

Sourhn

Diplomová práce se zabývá otázkou integrace cizinců na území České republiky, konkrétně imigrantů z tzv. třetích zemí. Cílem práce je identifikovat faktory, které ovlivňují integraci těchto osob. Za využití kvalitativního výzkumu jsou ozřejměny příčiny migrace, situace imigrantů po příjezdu do cílové země, strategie imigrantů a jejich navazování primárních a sekundárních vazeb, včetně udržování jejich transnacionálních vztahů. Dále se práce zaměřuje na relaci majoritní společnosti a jinoetnických skupin. Výzkumná část je také doplněna o statistické údaje, které podávají aktuální data o životě cizinců ve sledovaném prostoru. Závěry jsou komparovány s názory odborníků, kteří pracují v integračních centrech a kromě odborného poradenství pro cizince se zaměřují i na vzdělávání příslušníků z řad majority.

Klíčová slova

integrace, imigranti, kultura, Česká republika, kvalitativní výzkum

Summary

The master thesis deals with the integration of foreign nationals in the territory of the Czech Republic, specifically the immigrants from the „third countries“. The main objective is to identify factors affecting the integration of these persons. The thesis uses the method of qualitative research, where there are explained the causes of migration, the situation of immigrants after arrival to the destination country, the strategy of immigrants and their establishment of primary and secondary social networks, including maintaining their transnational relations. The thesis then focuses on the social content between the major society and the other ethnic groups. The research part is also supplemented by statistics, which provides current data on the life of foreigners in the monitored area. The conclusions are compared with the opinions of experts, who work on integration of organizations and besides expert advice for foreigners they also focus on the education of members from the ranks of the majority.

Keywords

integration, immigrants, culture, Czech Republic, qualitative research

Obsah

1	Úvod.....	11
2	Cíl práce a metodika.....	12
3	Literární rešerše.....	14
4	Teoretická východiska	17
4.1	Etnická identita.....	17
4.2	Národní identita.....	19
4.3	Teoretické přístupy k národu a etnicitě.....	23
4.4	Etnická a národní stereotypizace a průvodní jevy.....	23
4.5	Migrace a její příčiny	27
4.6	Strategie migrantů - Integrace	31
4.6.1	Evropské integrační modely	34
	Kulturně pluralistický model – prototyp Velká Británie	34
	Asimilační model – prototyp Francie.....	35
	Etnicko-exklusivistický model – prototyp Německo.....	35
4.6.2	Multikulturalismus	35
5	Praktická část	37
5.1	Integrační politika v České republice.....	37
5.2	Cizinci v České republice.....	39
5.2.1	Kategorie pobytu v České republice.....	42
5.2.2	Počet cizinců na území České republiky	44
5.2.3	Mezinárodní ochrana na území České republiky	47
5.2.4	Nelegální migrace na území České republiky	51
5.2.5	Mýtus o kriminalitě cizinců.....	53
5.2.6	Ekonomická aktivita cizinců	54
5.3	Instituce a organizace v oblasti migrace a integrace.....	59
5.3.1	International Organization for Migration „IOM“	59

5.3.2	Centra na podporu integrace cizinců „CPIC“	61
5.3.3	Sdružení pro integraci a migraci „SIMI“	62
5.4	Integrace cizinců	63
5.4.1	Důvody migrace	63
5.4.2	Důvody výběru České republiky a stávající situace	65
5.4.2.1	Práce	69
5.4.2.2	Práce a gender	72
5.4.3	Vztahy.....	74
5.4.4	Tam nebo tady?	77
5.4.5	Negativní stereotypy, předsudky, diskriminace	78
6	Výsledky a diskuse.....	80
7	ZÁVĚR	83
8	Seznam použitých zdrojů	85
8.1	Literární zdroje.....	85
8.2	Elektronické dokumenty	90
9	Přílohy	96

Seznam tabulek:

Tabulka 1 - Pasportizační údaje.....	13
Tabulka 2 - Důvody migrace	29
Tabulka č. 3 - Počet cizinců v letech 2013 a 2014 dle státního občanství.....	46
Tabulka 4 - Udělený počet azylů a doplňkové ochrany dle státních příslušností v letech 1993 až 2014.....	48
Tabulka 5 - Kriminalita v ČR za rok 2014 dle státních příslušností.....	53

Seznam grafů:

Graf 1 - Vývoj počtu cizinců na území ČR v letech 2004 až 2015	44
Graf 2 - Cizinci v ČR podle kategorie pobytu v letech 2005 až 2014.....	45
Graf 3 – Nelegální migrace na území ČR v letech 2008 až 2014.....	52
Graf 4 - Počet evidencí na úřadech práce dle KZAM za rok 2014.....	56

Seznam obrázků:

Obrázek 1 - Interkulturní strategie imigrantů a hostitelské společnosti	32
Obrázek 2 - Ukázka z modelového testu českých reálií	96

Seznam příloh:

Příloha 1 - Občanství - ukázka z modelového testu z českých reálií.....	96
Příloha 2 - Kontakty Integračních center na podporu cizinců	97

1 Úvod

V současné době globalizace dochází k sociální interakci mezi dvěma a více kulturami. Důvodem je migrace, která je zapříčiněna mnoha aspekty tzv. push faktory, ať již ekonomického, politického, demografického, ekologického, sociálního či psychologického charakteru a nutí migranty opustit svou zdrojovou zemi. Důležitou roli hrají i tzv. pull faktory, což jsou determinanty, které ovlivňují migranta při výběru cílové země. Každý imigrant má svou interkulturní strategii, která definuje jeho postoj k majoritní společnosti v cílové zemi. Tato práce se zabývá integrační strategií. Cílem integrace je efektivní začlenění cizince do společnosti daného státu, a to jak z hlediska ekonomické aktivity, tak i socializace, ale je zde prostor pro zachování určité kulturní integrity. Úspěch integrace závisí i na chování a interkulturní strategii většinové společnosti, jedná se oboustranný proces, jehož cílem je unifikace majoritní a minoritní skupiny v jednu celistvou společnost.

Předkládaná práce je příspěvkem k tématu integrace cizinců na území České republiky. Zaměřuje se na migraci a faktory, které s ní souvisí, dále na determinanty integračního procesu a stávající situaci ve sledovaném prostoru. V dnešní době jsou v současné společnosti patrné negativní nálady vůči imigrantům, které jsou způsobené převážně neznalostí, strachem a nekorektními výroky ze strany masmédií. O to víc je zapotřebí předkládané téma dostat do povědomí široké veřejnosti a snažit se předejít projevům xenofobie, ve snaze vytvořit kulturně pluralitní společnost, kde by panovala vzájemná tolerance.

Diplomová práce je členěna na několik hlavních kapitol a podkapitol. Je vymezena především dvěma stěžejními úseky, a to částí teoretickou a praktickou. V teoretickém úseku budou předloženy základní koncepty a pojmy, které souvisejí s danou tematikou. Bude přiblížen koncept etnické a národní identity, stereotypizace, předsudku a průvodních jevů, migrace a integrace. Na teoretická východiska navazuje praktická část, kde jsou uvedeny aktuální informace o integrační politice a stávající situaci cizinců v daném státě. Dále se tato část zabývá otázkou faktorů, které ovlivňují integraci a je řešena prostřednictvím kvalitativního výzkumu za využití techniky polostrukturovaných rozhovorů. Výsledky a shrnutí výzkumu jsou situovány do závěrečných kapitol práce.

2 Cíl práce a metodika

Cílem diplomové práce je zjistit, jaké faktory ovlivňují integraci cizinců v České republice. Práce bude sledovat emickou pozici, tedy pohled cizinců, který bude doplněn o percepci majoritní společnosti.

Diplomová práce je založena na kvalitativním výzkumu, přičemž data byla získána prostřednictvím techniky polostrukturovaných rozhovorů. Hendl¹ mluví o kvalitativním výzkumníkovi jako o detektivovi, který zkoumá data a informace, které získal během terénního výzkumu. Cílem je dosáhnout co nejpřesnějšího porozumění námi zkoumané problematiky, až po saturaci tématu.² Dle Dismana³ je kvalitativní výzkum nenumerické šetření a interpretace sociální reality. Pro komplexní náhled na analyzovanou problematiku byly kvalitativní údaje doplněny o statistická, kvantitativní data, ze kterých byly následně zkonstruovány grafy a tabulky pro zvýšení přehlednosti získaných dat.

Práce zahrnuje výpovědi cílové skupiny, tedy imigrantů, kteří žijí ve sledovaném prostoru, konkrétně se zaměřuje na cizince z tzv. třetích zemí. Během výzkumu bylo provedeno celkem 18 polostrukturovaných rozhovorů. Informátoři byli získáni prostřednictvím sociálních sítí a přátel autorky práce. Pro navazování dalších kontaktů byla použita metoda sněhové koule. Velmi cenné informace poskytli informátoři z Ukrajiny, občané tzv. druhé generace z Vietnamu, respondenti z Jižní Koreje, z Japonska, Ruska, USA a Etiopie. Dále byl proveden rozhovor se ženou, která má české i americké občanství a střídavě žije v obou lokalitách a v neposlední řadě s majitelem stavební firmy, která aktivně zaměstnává cizince zejména z Ukrajiny již řadu let. Výzkum probíhal od 14. 2. 2015 do 23. 3. 2016 na území hlavního města Prahy, kde většina informátorů žije nebo se tam pravidelně vyskytuje. Konkrétní lokalita konání rozhovorů se měnila dle potřeb a možností účastníků výzkumu. Nejčastějším místem byla kavárna v místě bydliště či práce informátora. Rozhovory probíhaly ve dvou jazycích, a to v českém a anglickém jazyce, dle kompetencí informátorů. Ani jednou nenastala situace, že by tázaný odmítl na nějakou otázku odpověď či by nesouhlasil s její formou a obsahem. Naopak odmítnutí účasti výzkumu bylo poměrně časté (12x), ale vždy bylo podáno velmi zdvořile. Hlavním důvodem byla primárně ochrana soukromí a nedostatek času. Rozhovory byly nahrávány

¹ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2008, 50-228 s.

² CRESWELL, John W. *Qualitative inquiry and research design: choosing among five traditions*. Thousand Oaks: SAGE Publications, c1998. 12 s.

³ DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1993, 285 s.

na diktafon, následně byla provedena transkripce a jejich analýza. Mezi okruhy otázek patřily např. příčiny migrace tzv. push faktory a důvody, které vedly imigranty k výběru České republiky, tedy tzv. pull faktory, celková strategie migrace, primární a sekundární vazby, transnacionální vztahy, současná situace imigrantů a jejich zkušenosti s pobytem na českém území.

V rámci dodržení etiky výzkumu dle České asociace pro sociální antropologii se v diplomové práci používají fiktivní křestní jména informátorů. V tabulce níže jsou pasportizační údaje informátorů. V následující tabulce jsou pasportizační údaje o informátorech.

Tabulka 1 - Pasportizační údaje

Jméno	věk	zdrojová země	Bydliště (trvalé/přechodné)	povolání, studium aj.	Místo a datum konání rozhovoru
Oksana	53	Ukrajina	Praha	kuchařka	Praha, 6. 3. 2016
Míša	57	Ukrajina	Praha	zedník	Praha, 14. 2. 2015
Saša	52	Ukrajina	Praha	pokojská	Praha, 3. 12. 2015
Vasil	25	Ukrajina	Praha	zedník	Praha, 14. 2. 2015
Caroline	62	USA	Praha	podnikatelka	Praha, 16. 3. 2016
Jae	17	Jižní Korea	Praha	studium	Praha, 28. 10. 2015
Sun Hee	42	Jižní Korea	Praha	v domácnosti	Praha, 28. 10. 2015
Seon	34	Jižní Korea	Praha	manažerka	Praha, 12. 3. 2016
Vladyslav	29	Ukrajina	Praha	zedník	Praha, 18. 2. 2015
Irina	51	Ukrajina	Praha	kuchařka	Praha, 6. 3. 2016
Adisa	55	Etiopie	Praha	učitel na VŠ	Praha, 23. 3. 2016
Charlotte	33	Jižní Korea	Praha	manažerka	Praha, 4. 11. 2015
Sasuke	39	Japonsko	Praha	trenér	Praha, 11. 3. 2016
		tzv. druhá generace			
Tran	24	Vietnamka	Praha	studium	Praha, 22. 2. 2016
Tom	30	Vietnavec	Praha	IT specialista	Praha, 22. 2. 2016
		dvojí občanství			
Emma	29	Česka/Američanka	Praha	ukončení studia	Praha, 16. 3. 2016
Alina	26	Česka/Ruska	Praha	studium	Praha, 10. 2. 2016
		zaměstnavatel cizinců			
Michal	62	Čech	Praha	podnikatel	Praha, 14. 2. 2015

Zdroj: zpracování vlastní

3 Literární rešerše

Tato kapitola se zaměřuje na doposud vydané publikace, které se věnují tématu integrace imigrantů, zvláštní pozornost je zde soustředěna na díla, která se zabývají začleněním cizinců na území České republiky. Teorií integrace a modely integračních politik se zabývá např. německý sociolog Friedrich Heckmann, který ve své studii *Social integration of immigrants: Contribution of local and regional authorities* kterou publikoval s kolegou sociologem a sociálním antropologem Wolfgangem Bosswickem, definoval čtyři základní dimenze integračních politik, a to strukturální, kulturní, identifikační a interaktivní.⁴

Velkým přínosem je i dílo rakouského sociologa Rainera Bauböcka, který interpretuje integraci jako pozitivní konotaci, která není ohrožena vstupem jednotlivce ani skupiny, ve svém spisu *The Integration of immigrants*.⁵ John W. Berry se pak ve své studii *Psychology of Immigration* zaměřuje na interkulturní strategie jak z emického pohledu, tak z pohledu majoritní společnosti.⁶

Mezi díla, která pojednávají o migraci, integrační strategii, pluralismu a imigrantech patří monografie Giovanniho Sartoriho *Pluralismus, multikulturalismus a přistěhovalci: Esej o multietnické společnosti*, kde autor popisuje migrační vlny, doktrínu multikulturalismu a výhody pluralitní společnosti, která je založena na toleranci.⁷

V českém prostředí se otázkou integrace cizinců zabývá celá řada autorů, mezi významná díla patří například *Soudobé spory o multikulturalismus a politiku identit*, kde se autoři Tomáš Hirt a Marek Jakoubek kriticky zabývají multikulturalismem v rámci nových konceptů a teorií, které se objevují jak na akademické, tak i politické půdě.⁸

Dalším významným počinem je dílo českého etnologa Leoše Šatavy *Národnostní menšiny v Evropě*, v němž jsou představeny evropské menšiny z historického,

⁴ BOSSWICK, W., HECKMANN, F. *Social integration of immigrants: Contribution of local and regional authorities*. Dublin: European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions, 2006. Dostupné z: https://www.eurofound.europa.eu/sites/default/files/ef_files/pubdocs/2006/22/en/1/ef0622en.pdf

⁵ BAUBÖCK, R. *The Integration of immigrants: Council of Europe, dokument CDMG*. In: Institut für Höhere studien Wien [online]. Council of Europe: Institute for advanced studies, 1994

⁶ BERRY, J. W. *A Psychology of Immigration*. *Journal of Social Issues*. 2001, no. 3, 615–631 s.

⁷ SARTORI, Giovanni. *Pluralismus, multikulturalismus a přistěhovalci: esej o multietnické společnosti*. 2. vyd. v českém jazyce. Překlad Karolína Křížová. Praha: Dokořán, 2011.

⁸ JAKOUBEK, Marek a Tomáš HIRT. *Soudobé spory o multikulturalismus a politiku identit: (antropologická perspektiva)*. Editor Tomáš Hirt. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005.

etnologického a sociálního pohledu. Jedná se o encyklopedickou příručku, která je členěna dle politologicko-geografického řazení.⁹

Sociolog Csaba Szaló se zaměřuje na fenomén transnacionální migrace a na vazby národních identit v komunitě cílové země, v publikaci nazvané *Transnacionální migrace. Proměny identit, hranic a vědění o nich*.¹⁰

Etnolog Zdeněk Uherek se ve své práci *Integrace cizinců z hlediska emického a etického*¹¹ zabývá různým chápáním termínu integrace a nahlíží na danou tematiku z emického a etického pohledu. Mezi další jeho cenné publikace na obdobné téma patří např. *Migrace do České republiky, sociální integrace a lokální společnosti v zemích původu*¹² či kniha *Cizinecké komunity z antropologické perspektivy: Vybrané případy významných českých imigračních skupin v České republice*, která se věnuje imigračním skupinám a cizineckým komunitám z antropologické perspektivy. Spoluautory této publikace, která vyšla v roce 2008, jsou Zuzana Korecká a Tereza Pojarová.¹³

Kolektiv autorů v čele s Miroslavem Marešem v publikaci *Etnické menšiny a česká politika: analýza stranických přístupů k etnické a imigrační politice po roce 1989* zkoumají vztahem české politické scény k tématu etnicity, k tzv. tradičním menšinám a k tzv. novým etnickým skupinám.

Dalším významným autorem je Dušan Drbohlav, který spolu s kolegy vydal publikaci *Migrace a (i)migranti v Česku*, kde popisují historické mezníky České republiky v rámci migrace a vliv globalizace. Dále se autor věnuje pracovní migraci v publikaci nazvané *Ukrajinská pracovní migrace v Česku*, kde pojednává o faktorech, které tento typ migrace ovlivňují. Kniha je také o politikách a opatřeních, která regulují migraci a remitence.

⁹ ŠATAVA, Leoš. *Národnostní menšiny v Evropě: encyklopedická příručka*. 1. vyd. Překlad Karolina Křížová. Praha: I. Železný, 1994.

¹⁰ SZALÓ, Csaba. *Transnacionální migrace: proměny identit, hranic a vědění o nich*. 1. vyd. Překlad Karolina Křížová. Brno: CDK (Centrum pro studium demokracie a kultury), 2007.

¹¹ UHEREK, Zdeněk. *Integrace cizinců z hlediska emického a etického*. In: Etnologický ústav AV ČR, v. v. i. [online]. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2005 [cit. 2016-03-01]. Dostupné z: http://aa.ecn.cz/img_upload/79a33131c9c4293e0fceb50bfa263ef/ZUherek_Integrace_cizincu.pdf

¹² UHEREK, Zdeněk. *Migrace do České republiky, sociální integrace a lokální společnosti v zemích původu: (prostor bývalého SSSR a slovenští Romové) : výzkumná zpráva*. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2004.

¹³ UHEREK, Z. KORECKÁ, Z. POJAROVÁ, T. *Cizinecké komunity z antropologické perspektivy: vybrané případy významných imigračních skupin v České republice*. 1. vyd. Překlad Karolina Křížová. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2008.

Český politolog Pavel Barša se tématu migrace a integrace věnuje ve své knize *Přistěhovalectví a liberální stát. Imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku* z roku 2005.¹⁴

Miroslava Rákoczyová a Robert Trbola se ve své knize *Institucionální podmínky sociální integrace cizinců v ČR I.: Integrační politika* věnují institucionálnímu zakotvení integrace v Čechách a v pokračování této knihy rozebírají integraci v rámci pracovního trhu, kde vysvětlují důležitost zaměstnání pro začlenění jedince do společnosti.¹⁵

Etnoložka Dana Bittnerová analyzuje sebezpojetí etnických skupin na území České republiky ve své publikaci, *Kdo jsme a kam patříme?* Zkoumá jak vztah minority k většinové společnosti, tak i k ostatním jinoetnickým skupinám. Důraz klade na otázku etnické a skupinové identity národnostních menšin.¹⁶

Kniha *Mnohojazyčnost v České republice* pojednává o základních attributech jazykové situace. Dělí jazyky do třech skupin, jazyky úřední komunikace, jazyky národnostních menšin a tzv. ostatní jazyky. První skupinu tvoří čeština a výjimečně i slovenština. Druhá skupina se týká občanů, kteří se diferencují od majority etnickým původem, kulturou, zvyklostmi a jejichž jazyk má podporu od českého státu. Toto privilegium je spojeno s tradičním usídlením na území republiky. Jedná se o slovenštinu, němčinu, polštinu, ruštinu, ukrajinštinu, romštinu, maďarštinu, chorvatštinu, bulharštinu, řečtinu, srbštinu a rusínštinu. Ostatní jazyky, které spadají do třetí kategorie, nejsou úředně uznány za menšinové.¹⁷

Socioložka Blanka Tollarová ve své studii *Integrace cizinců v Česku: pluralita, nebo asimilace* rozebírá pojem integrace ve světle různých teorií, které následně aplikuje na území České republiky. Mimo jiné upozorňuje na asimilační přístup, který je uplatňován na základních školách. Děti cizinců jsou vychovávány většinovou kulturou, která je formuje i pro další etapy života.¹⁸

¹⁴ BARŠOVÁ, Andrea a Pavel BARŠA. *Přistěhovalectví a vnější politika: imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně, Mezinárodní politologický ústav, 2005.

¹⁵ TRBOLA, Robert a Miroslava RÁKOCZYOVÁ (eds.). *Institucionální podmínky sociální integrace cizinců v ČR*. 1. vyd. Brno: Barrister, 2011.

¹⁶ BITTNEROVÁ, Dana a Mirjam MORAVCOVÁ. *Kdo jsem a kam patřím?: identita národnostních menšin a etnických komunit na území České republiky*. Vyd. 1. Praha: Sofis, 2005.

¹⁷ NEKVAPIL, Jiří, Marián SLOBODA a Peter WAGNER. *Mnohojazyčnost v české republice: základní informace*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009.

¹⁸ TOLLAROVÁ, B. (2006): *Integrace cizinců v Česku: pluralita, nebo asimilace?* Biograf (39): 107 odst. Dostupné na adrese <http://www.biograf.org/clanek.php?clanek=v3902>

4 Teoretická východiska

V této části je uvedena teorie, která je nezbytná při výzkumu interkulturní strategie, konkrétně integrace. Patří sem zejména migrace a její příčiny, strategie migrantů, integrace a multikulturalismus. Vzhledem k tématu práce jsou také zmíněny pojmy etnická a národní identita, stereotypizace a její průvodní jevy.

4.1 Etnická identita

„Lidé si začínají uvědomovat svou kulturu, když stojí na jejích hranicích, když se setkají s jinými kulturami, když pochopí, že některé věci jdou dělat i jinak, nebo když začnou vnímat rozpory ve své vlastní kultuře.“

Anthony P. Cohen¹⁹

Termín „eticita“ nemá pouze jednu definici. Jedná se o kolektivní identitu, na kterou je nahlíženo pomocí sociálního konstruktivismu. Je to výsledek vztahů mezi skupinami, jejichž stoupenci pokládají členy jiných společností za kulturně odlišné. Etnickou skupinou se většinou označují minoritní skupiny ve společnosti, z hlediska antropologie je tento pojem používán i pro majoritu. Etnodiferenční znaky jsou např. jazyk, náboženství, fenotyp, stravovací návyky, způsob odívání, tradice, společné teritorium, kultura, mýty o společném původu apod. Tyto charakteristiky mohou být trvalé, tedy přecházejí z jedné generace na druhou.²⁰

Studiu etnické identity se antropologové začali aktivně věnovat od konce 60. let 20. století. Jedním z počátků byla studie Fredrika Bartha *Ethnic Groups and Boundaries*, která ukázala nový pohled na etnicitu a na hranice mezi jednotlivými skupinami. Obrací pozornost zejména na procesy, které realizují pomyslné hranice mezi etniky a v jedincích vytváří pocit sounáležitosti k tzv. uskupení „my“ a diferenciaci od ostatních společností, které jsou cizí. Kulturní znaky etnicity již nejsou základem, ale nástrojem rozhraničení, které vytváří uskupení s hranicemi - kritérii pro členství. Jak již bylo řečeno, Barth nevidí důležitost v etnodiferenčních znacích, svou pozornost upíná na subjektivní vnímání člověka sebe sama a také skupiny, ve které se pohybuje. Podstatné jsou ty odlišnosti, které

¹⁹ COHEN, Anthony P. The symbolic construction of community. 1st pub. London: Routledge, 1985. Key ideas.

²⁰ ERIKSEN, Thomas Hylland. *Sociální a kulturní antropologie: příbuzenství, národnostní příslušnost, rituál*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2008 315 – 316 s.

jsou významné pro aktéry samotné. Ti se pak sami vymezují vůči ostatním skupinám („my“ a „oni“).²¹

Thomas H. Eriksen ve své knize *Antropologie multikulturních společností: rozumět identitě* vidí jako klíčový moment identity kontrast, který vzniká při hledání podobnosti s někým jiným. Identitu lze dělit na relační a situační, pro antropologii je zásadní ta situační. Získat relevantní informace o odlišné společnosti lze jen tehdy, pokud bude pozorována v mnoha situacích, kdy přichází do kontaktu s jinou skupinou. Ve svém díle se dále autor zabývá otázkou: „*Jak velká část osobní identity je zvolená a jak velká část je vnucená?*“ Jako příklad imperativu uvádí dohodnutá manželství, která zahrnují i rodinné příslušníky daného páru. Vesměs se dá říci, že vnucená identita se více projevuje v tradičních společnostech než v těch moderních. Dále koresponduje s myšlenkou George Simmela, že intenzivnost vazeb ve skupině je přímo úměrná tlaku vnějšího okolí. Pokud bude minoritní skupina již po generace utlačována majoritou, tak je víc než pravděpodobné, že i členové budoucí generace (utlačované skupiny) budou mít velmi silné vnímání své etnické identity. Mezi další aspekty, které ovlivňují identitu, kromě tlaku z vnější, patří sociální stratifikace, pravidla, tradice a loajalita uvnitř skupiny.²²

Šatava ve svém díle *Jazyk a identita etnických menšin* uvádí ohledně etnicity dvě protikladná paradigmaty. První je primordialistická koncepce „Bud' – anebo“, která vychází z Herderovského konceptu národa - přirozená entita, která má společné tradice, kulturu, historii a jazykovou vybavenost. Dle této teorie je jedinec členem jednoho etnického společenství či náleží k jinému. Šatava označuje tuto koncepci za tzv. všední nacionalismus. Protikladné paradigma je na základě moderního, konstruktivistického přístupu. Koncepce „Nejen – ale i“ klade důraz hlavně na multikulturalismus, jazykové aspekty a ideál občanské rovnosti. Jedná se o harmonické soužití majoritní a minoritní společnosti na území jednoho státu, bez toho, aby nějaká skupina byla znevýhodněna vůči jiným. Obě paradigmaty jsou vzájemně protichůdná od základních principů až po uvedení do praxe. Dle Šatavy ale obě směřují svým vlastním způsobem ke stejnému cíli, přetrvání etnické pospolitosti.²³

²¹ BARTH, Fredrik (ed.) *Introduction*. In: *Ethnic groups and boundaries: the social organization of culture difference*. Boston: Little, Brown and comp., c1969. ISBN 08-813-3979-2. 15 s.

²² ERIKSEN, Thomas Hylland. *Antropologie multikulturních společností: rozumět identitě*. Vyd. 1. Praha: Triton, 2007. 64-76 s.

²³ ŠATAVA, Leoš. *Jazyk a identita etnických menšin: možnosti zachování a revitalizace*. Vyd. 2., Ve SLONu 1. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON). 17 – 19 s.

Zygmunt Bauman se zabýval etnickou identitou a jejím vývojem v čase. V moderní době se problematika tématu zabývala hlavně tím, jak vybudovat silnou identitu, která bude stabilní. V postmoderním období je řešen opak, a to jak se tomuto silnému a stabilnímu postavení vyhnout.²⁴

Bittnerová chápe etnickou identitu jako kulturu, která byla dána konstruktem. Hovoří o souhrnu jevů, které mezi sebou mají občas i ne na první pohled jasné vazby. Tyto fenomény mohou být ve skupinách dodržovány latentně či naopak velmi striktně. Je zde důraz na pojetí identity, jakožto kolektivní záležitosti. Identita osoby nezávisí vždy na dispozicích psychického charakteru, ale na kultuře, kterou si daná osoba osvojuje během enkulturace či akulturace. *„Identita jako kulturně podmíněný konstrukt je pak sycena dalšími společně sdílenými kulturními hodnotami, které jsou buď nalezeny v každodennosti, nebo jsou nově vytvořeny“*²⁵

Dle modernistické teorie je etnicita sociálním konstruktem. Tento typ kolektivní identity může existovat pouze tehdy, pokud existují i „ti druzí“. ²⁶ Etnicita je tedy relací mezi „my“ a „oni“, která je tvořena kulturními odlišnostmi, etnodiferenčními znaky. Dle Eriksena mezi ně patří např. jazyk, náboženství, tradice, kultura, mýty o společném původu aj.²⁷

4.2 Národní identita

„Je to nacionalismus, který plodí národy, a nikoli obráceně“

Ernest André Gellner²⁸

Pro termín „národ“ také neexistuje jedna univerzální definice. Podle *Velkého sociologického slovníku*²⁹ je národ vymezen třemi aspekty, kulturním, politickým a psychologickým. Jedná se o svérázné a uvědomělé kulturní a politické společenství, které je ovlivněno geografii a historií. Národ je konstrukt, který je tvořen „ethnos“ neboli

²⁴ BAUMAN, Zygmunt. From pilgrim to tourists – or a short history of identity. In: HALL, Stuart, DU GAY, Paul. (eds.). Questions of cultural identity. 1st ed.. London: SAGE Publications, 1996, VIII, 18 s.

²⁵ BITTNEROVÁ, Dana a Mirjam MORAVCOVÁ. Kdo jsem a kam patřím?: identita národnostních menšin a etnických komunit na území České republiky. Vyd. 1. Praha: Sofis, 2005. 8-9 s.

²⁶ BERGER, Peter L a Thomas LUCKMANN. Sociální konstrukce reality: pojednání o sociologii vědění. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1999.

²⁷ ERIKSEN, Thomas Hylland. *Sociální a kulturní antropologie: příbuzenství, národnostní příslušnost, rituál*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2008 315 – 316 s.

²⁸ GELLNER, Ernest André. *Národy a nacionalismus*. 2. vyd. Praha: J. Hříbal, 1993. 67 s.

²⁹ *Velký sociologický slovník*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1996, 668-669 s.

kulturním společenstvím a „demos“, politickou organizací. Národní identita je jedním z modelů sociální identity, jedná se o pozitivní vazbu jedince k jeho národu.³⁰

Národ je sociální uskupení, které sdílí kolektivní ideologii, instituce, tradice a vytváří pocit homogenity. Termín „národ“ je obtížné vymezit natolik exaktně, aby jej bylo možno diferenciovat od jiných seskupení, jako jsou např. náboženské sekty, které jsou profilově podobné. V národě přetrvává silný kolektivní pocit sounáležitosti, který je spojován s určitou oblastí, která je pokládána za exkluzivní.³¹

Dalším autorem, který definoval „národ“ je Anthony D. Smith: *Národ je pojmenované historické a kulturní společenství s jednotným územím, masovým vzdělávacím systémem a společnými zákony*.³² Modernisté tvrdí, že příčinou vzniku národů byla kapitalistická ekonomika, industrializace a urbanizace. Velký vliv má i státní správa, včetně moderního školství. Všechny tyto prvky přináší zvýšenou sociální mobilitu a gramotnost.³³

Moderní společnost vnímá tři podoby národní identity, a to individuální-sociálně psychologickou, politicky systémovou a ideologickou. První individuální – sociálně psychologická vytváří národní pospolitost. Lidé mezi sebou pociťují vzájemnou vazbu, aniž by se osobně znali. Mezi důvody patří společná historie, teritorium jazyk, zvyky aj. Druhá národní identita je pak politicky systémová, kde je moderní stát tvořen souborem institucí, které určují pravidla a umožňují správu nad daným územím. Aby stát plně fungoval, tak potřebuje stabilní politickou komunitu, kde by byly sdíleny společné hodnoty a cíle a probíhala v ní efektivní komunikace. Z ideologického pohledu je s národem a národní identitou spojen nacionalismus.³⁴

Max Haller vyzývá, aby termín nacionalismus nebyl vnímán pouze v negativním smyslu, tedy v jeho agresivní a extrémistické formě. Rozlišuje následující prvky národní

³⁰ CAREY, S. 2002. *Undivided Loyalties. Is National Identity an Obstacle?* European Union Politics 3 (4): 387–413.

³¹ PLANO, Jack C a ROY OLTON. *The international relations dictionary*. 4th ed. Santa Barbara, Calif.: ABC-Clio, 1988. 119 s.

³² SMITH, Anthony. *Etnický základ národní identity*. In: HROCH, Miroslav. (ed.). *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003, 291 s.

³³ TESÁŘ, Filip. *Etnické konflikty*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007. 56–57 s.

³⁴ VLACHOVÁ, K., ŘEHÁKOVÁ B. *Národ, národní identita a národní hrdost v Evropě*. *Sociologický časopis* [online]. Sociologický ústav AV ČR, 2004, 40(4), 489–508 [cit. 2016-03-25]. Dostupné z: http://sreview.soc.cas.cz/uploads/d2fe757af6ca935d6d1d996e3349242406475ee0_534_416vlach19.pdf

identity: „obraz národa, vazba k národnímu státu, národní hrdost, pocit věrnosti a lásky k národu, připravenost jednat ve prospěch národa.“³⁵

Dle Ernesta A. Gellenera nacionalismus vytváří národy a konstruuje národní uvědomění. Je to výklad politického opodstatnění, které se domáhá, aby politická jednotka byla shodná s národní, kulturu nevyjímaje.

„A především, aby etnické hranice uvnitř daného státu – možnost již formálně vyloučená všeobecnou formulací principu – neoddělovaly držitele moci od ostatních.“

Nacionalisté vidí tento směr jako univerzální a inherentní uznávanou tezi, zároveň jsou si však plně vědomi absence myšlenkového proudu v dějinách. Tuto skutečnost vysvětlují tak, že národ byl vždy a bude nesmrtelná entita, ale že spal a je potřeba jej probudit. Například během českého národního obrození, národní „buditelé“ vyzývali k probuzení národa a ochraně českého jazyka a kultury. Zároveň zmiňuje tzv. nesobecký nacionalismus, který respektuje ostatní kultury a národy, je to obdoba patriotismu, který chrání kulturní rozmanitost a pluralitní systém. Neopomíná ve svém díle „Národy a nacionalismus“ zmínit krajní verze tohoto proudu a nebezpečí, které sebou přináší.³⁶

Karel W. Deutsch nahlíží na národní společenství jako „pospolitost komplementární komunikace.“ V takové společnosti se mohou mezi sebou jedinci dorozumívat komplexněji a lépe než v ostatních skupinách. Právě tato komunikační pospolitost vytváří kolektivně sdílenou národní kulturu a silné národní uvědomění, tedy nacionalismus. Ten je odpovědí na sociální mobilitu, nejistotu, osamění a touhu po moci. Změna životního stylu či prostředí sebou přináší sebezpochybnování a sebezpytování své vlastní identity, které časem vystřídá rozhodnutí a záměrná inkluze do vybrané skupiny. „Mnoho emocionálně, kulturně a politicky citlivých jedinců reaguje na dočasný pobyt v zahraničí, tj. daleko od rodného regionu nebo kultury, mnohem intenzivnějším prosazováním nacionalismu a upevňováním vztahu ke své vlastní kultuře.“³⁷

Negativní stanovisko k nacionalismu zastává mnoho autorů, jedním z nich je i Elie Kedourie, který ho pokládá za vymyšlenou doktrínu, která vznikla v Evropě na počátku 19. století. Dle Kedourieho neexistuje žádný relevantní argument, proč by lidé, které pojí

³⁵ Haller, M. 2000. „National Identity and National Pride in Europe. A Study in Mine Member States of the European Union“. Manuscript. Contribution to the volume Gaspare Nevola, ed. Una Patria per gli Italiani: La Questione Nazionale Oggi, Editore Carocci, Roma 2003

³⁶ GELLNER, Ernest André. Národy a nacionalismus. 2. vyd. Praha: J. Hříbal, 1993. Poznání (Hříbal). 11 - 18 s.

³⁷ DEUTSCH, Karl. W. *Růst národů: některé opakující se vzorce politické a sociální integrace*. In: HROCH, Miroslav (ed.). *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2003. 66 – 70 s.

stejný jazyk, ale nemají společnou historii ani stávající situaci, měli tvořit jeden stát, a naopak lidé, kteří žijí na stejném území, ale mají odlišnou řeč, jeden stát tvořit neměli.³⁸ Eugen Lemberg ve svém díle *Nationalism I. Psychologie und Geschichte* upozorňuje na extrémní podobu národní integrační síly, která je intenzivnější než pojivá síla společenských tříd či náboženství a má určitý individuální charakter. Intenzita této pojivé síly je dle jeho názoru závislá především na dané době, politické a hospodářské situaci, technologickém pokroku, celkovém stavu společnosti a mnoha dalších faktorech. Právě v souvislosti se zmíněnou intenzitou apeluje na historii a hrozbu, kterou tato „pojivá a nadřazená síla“ může způsobit.³⁹

Jedna z eventualit, je dělení dle principu vývoje národů v 18. a 19. století. Existují dva modely národa. První se zrodil na území Německa a je spojen s Herderovským konceptem. Johann G. von Herder viděl národ jako přirozenou entitu, která je spjata společným jazykem a kulturou, zatímco stát je pouze umělým útvar, který by se měl asimilovat vůči národu. Tato teorie národa na etnickém principu ovlivnila mimo jiné i Františka Palackého a české národní obrození. Hlavním atributem se stává jazyk tzv. jazykový nacionalismus. Herderovy myšlenky ohledně kultury a národa byly následně zneužity extrémními skupinami a využili je i primordialisté v tvorbě definic nacionalismu. Druhý, francouzský model vychází z Velké francouzské revoluce, která se odehrávala mezi lety 1789 a 1799. Revoluce ovlivnila i území za hranicemi Francie samotné, stala se symbolem přechodu od absolutní moci k občanství, kde hlavní politickou sílu tvoří lidé, idea rovnosti. Francouzský model je založen na občanském principu, pojem „národ“ je synonymem pro stát, rovněž termín „národnost“ koresponduje s občanstvím. Není zde etnická diferenciacie. Součástí národa je každý jedinec, který ctí a respektuje zákony daného státu a je jeho občanem. Tento princip je uplatňován zejména v západní Evropě.⁴⁰

³⁸ KEDOURIE, Elie. *Nacionalismus*. In: HROCH, Miroslav (ed.). *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2003. 100-106 s.

³⁹ LEMBERG, Eugen. *Natinalism I. Psychologie und Geschichte*. In: HROCH, Miroslav (ed.). *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2003. 75-76 s.

⁴⁰ HIRT, Tomáš. *Modernismus vs. primordialismus*. AntropoWebzin [online]. antropoweb, 2013 [cit. 2016-03-01]. ISSN 1801-8807. Dostupné z: <http://www.antropoweb.cz/cs/prehled-zakladnich-tezi-modernistickeho-pojet>

4.3 Teoretické přístupy k národu a etnicitě

Existují dva základní konceptuální názorové proudy k vymezení termínů etnicity a národa, a to primordialismus a modernismus (konstruktivismus). Představitelem primordialismu, názorového proudu, který zastává stanovisko, že národ a etnicita jsou odvěké entity, je například Clifford Geertz. Není ryze primordialistou, protože ve svém díle nepojednává o primordialismu samotném, ale o primordiálních sentimentech. Primordiální citové postoje popisuje jako několik rozdílných a ne vždy se překrývajících jevů. Stadia nacionalismu líčí autor jako střet mezi kulturními, jazykovými, kmenovými, regionálními a náboženskými kategoriemi sebeuvědomění a sociální loajality, které byly tvořeny celá staletí.⁴¹

Modernisté zastávají názor, že národy a etnika vznikly až v moderní době, konkrétně v 18. a 19. století. Modernismus se dále dělí na instrumentalismus a konstruktivismus. Instrumentalismus přistupuje k nacionalismu jako k praktickému nástroji, který využívají politické elity nebo skupiny, které na tuto pozici aspirují, k dosažení vymezených politických a ekonomických cílů (etnické konflikty). Oproti tomu konstruktivismus klade důraz na ideologicko-konceptuální aspekty a nacionalismus vidí jako intersubjektivní uznávanou ideu.⁴² V rámci vysvětlení pojmů byly zmíněny oba dva teoretické přístupy. Tato diplomová práce vychází z konstruktivistického a modernistického přístupu.

4.4 Etnická a národní stereotypizace a průvodní jevy

„Stereotypy jsou mínění o třídách individuů, skupinách nebo objektech, která jsou v podstatě šablonovitými způsoby vnímání a posuzování toho, k čemu se vztahují; nejsou produktem přímé zkušenosti individua, jsou přebírány a udržují se tradicí“⁴³

Stereotypy jsou představy, jedná se o utvoření dojmu o těch druhých tzv. sociální percepci. Henri Tajfel⁴⁴ tvrdí, že stereotypy jsou pro nás do určité míry naprosto přirozené, používáme je k zjednodušení a nepřímé generalizaci. Lidé využívají mentální zkratky (např. první dojem), aby nemuseli „ztrácet čas“ přemýšlením o obrazu toho druhého.

⁴¹ Three Approaches to the Navel Points of the Nations: Primordialist-modernist discourse seen through the prism of activity and objectivity of the ethnicity. Český lid. Institute of Ethnology, Czech Academy of Sciences, 2012, 99(1), 21.

⁴² Tamtéž.

⁴³ NAKONEČNÝ, Milan. Encyklopedie obecné psychologie. 2., rozš. vyd., v Akademii vyd. 1. (1. vyd. v nakl. Vodnář pod náz. Lexikon psychologie). Praha: Academia, 1997. 223 s.

⁴⁴ TAJFEL, Henri. Human groups and social categories: studies in social psychology. 1. New York: Cambridge University Press, 1981. 114 – 127 s.

Stereotyp je utvrzující přesvědčení, že každá osoba má určité vlastnosti, a to proto, že je součástí nějaké společnosti, pro kterou je daná charakteristika vystihující. Tedy tyto dané vlastnosti mají všichni členové té společnosti (kategorie) a není zde prostor pro vnímání individuality. Kategorie jsou vytvářeny s větší i menší mírou racionality. Většinou jde o působnost pravděpodobnosti. Mezi racionálnější patří zejména ty, které jsou ovlivněny např. fyzikálními zákony. Naopak ty, které jsou řízeny převážně emocemi, jsou iracionální. Kategorie je sama o sobě neutrální, teprve v okamžiku, kdy se ke kategorii přidá konkrétní představa tzv. fixní ideje, tak vzniká stereotyp (př. opilý Dáni). Stereotypy mohou být pozitivní (ingroup) i negativní (outgroup).⁴⁵

Dle Lucie Uhlíkové nejsou stereotypy převážně racionální, a tedy je těžké je logicky vyvrátit. Velmi často jsou nástroji politické propagandy či nějaké struktury ideologie a bývají emočně zatížené, ať už v pozitivním či negativním smyslu. Stereotyp je soud z přesvědčení, jehož původ je sociálního charakteru, je distribuován k jednotlivci a jako projev veřejného přesvědčení. Je šířen zejména rodinnými příslušníky, autoritami a prostřednictvím médií.⁴⁶

Ve svém díle *O povaze předsudku*⁴⁷ Gordon W. Allport hovoří o etnickém předsudku jako o odmítavém postoji, který může být ve formě pocitů a exprese. Může být cílený proti jednotlivci, ale i proti celé skupině. Jedná se o chybnou a strnulou generalizaci. Typickým příkladem předsudku v České republice je přecházení jedince na druhou stranu ulice, když je před ním dle něj „riziková“ skupina či osoba. Ať již jde o mladistvou hlučnou skupinku, Romy, sociálně slabší osoby a jiné.

Nicky Hayes podává následující definici: „*Předsudek je fixovaný, předem zformovaný postoj k nějakému objektu projevující se bez ohledu na individualitu nebo povahu tohoto objektu. Člověk, který má předsudky, nezvažuje při posuzování druhých žádná alternativní vysvětlení. Výsledek jeho interpersonálního hodnocení je dopředu určen nějakou libovolnou vlastností toho druhého.*“⁴⁸

Další charakteristikou etnických předsudků je, že jsou velmi stabilní, odolávají logickým argumentům a jen zřídka kdy dojde k jejich vyvrácení. Lze na nich pozorovat prvky etnocentrismu, tedy upřednostňování vlastních hodnot před hodnotami těch druhých.

⁴⁵ ALLPORT, Gordon Willard. O povaze předsudků. vyd. 1. Praha: Prostor, 2004. 51-54 s.

⁴⁶ UHLÍKOVÁ, Lucie a Marta TONCROVÁ (eds.). Etnické stereotypy z pohledu různých vědních oborů: [sborník ze stejnojmenného semináře konaného dne 23. října 2000 v Brně]. 1. Brno: Etnologický ústav AV ČR, 2001. 11-12 s.

⁴⁷ ALLPORT, Gordon Willard. O povaze předsudků. vyd. 1. Praha: Prostor, 2004. 41 s.

⁴⁸ HAYES, Nicky. Základy sociální psychologie. Vyd. 4. Praha: Portál, 2007. 121 s.

Právě etnocentrismus umocňuje ve společnosti rozdíly mezi „my“ a „oni“. V neposlední řadě je zde patrná snaha legitimizace diskriminačního chování. Diskriminace je neadekvátní chování vůči jednotlivci či skupině z důvodů rasy, etnického původu, náboženství, pohlaví aj.⁴⁹ V okamžiku, kdy je etnická skupina diskriminována, tak se ze samotné příslušnosti k etniku stává stigma. Podle Ervinga Goffmana⁵⁰ je stigma označení jedince nebo skupiny za účelem diskreditace průvodním jevem, který může vést až k sociální exkluzi dané menšiny. Dle Alaina Benoita⁵¹ je etnocentrismus živnou půdou pro xenofobii a rasismus. Pojem xenofobie označuje nedůvěru a chorobný strach z neznámého. V přeneseném významu je tato teorie pak aplikována na cizince, tedy strach z cizinců.⁵²

Česká společnost má v sobě dlouhodobě zakořeněnou xenofobii vůči romskému obyvatelstvu, tzv. romofobii či „anticikanismus“. Renata Weinerové upozorňuje, že jsou Romové objektem stigmatizace a stereotypizace, zároveň ale i rasové diskriminace a násilí. Jako příklad stereotypu uvádí: „*Cikáni kradou slepice.*“ Ke krádežím drůbeže příslušníky romského etnika docházelo převážně v meziválečném, a pak v menší míře v poválečném období. Skutečnost, že se s tímto stereotypem můžeme setkat i v dnešní době potvrzuje efekt homogenity při pohledu jedné skupiny na druhou („my“ a ti „druzí“). Mezi další romské stereotypy patří: „*Cikáni nechtějí pracovat... Mají děti jenom kvůli sociálním dávkám*“ aj.⁵³

Nejznámější útok z nenávisti vůči tomuto etniku je v poslední době pravděpodobně žhářský útok čtyř příznivců krajní pravice, která zápalnými lahvemi zaútočila na dům romské rodiny ve Vítkově, kde dvouleté dítě utrpělo popáleniny na 80 % těla. Pachatelé byli následně odsouzeni za pokus o vraždu s rasistickým podtextem.⁵⁴

V současnosti se vlivem tzv. uprchlické krize, kterou proklamují zejména média, populistické politické strany a extrémisté, šíří v české společnosti islamofobie. Jedná se o

⁴⁹ ALLPORT, Gordon Willard. O povaze předsudků. vyd. 1. Praha: Prostor, 2004. 41-46 s.

⁵⁰ GOFFMAN, Erving. *Stigma: poznámky k problému zvládnutí narušené identity*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. 11 s.

⁵¹ BENOIT, Alain. *What is Racism?* Telos 30, č. 4, Telos Press Publishing, 1999 2-48 s.

⁵² HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Psychologický slovník*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2000. 692 s.

⁵³ WEINEROVÁ, Renata. Romové a stereotypy: výzkum stereotypizace Romů v Ústeckém kraji. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2014. 7-8 s.

⁵⁴ Za žhářský útok na Natálku padlo celkem 86 let vězení. Lidovky.cz [online]. Praha: Lidovky.cz, 2010 [cit. 2016-03-02]. Dostupné z: http://www.lidovky.cz/za-zharsky-utok-na-natalku-padlo-celkem-86-let-vezeni-fhv-/zpravy-domov.aspx?c=A101020_081008_In_domov_pks

strach, který přerůstá až v nenávist vůči islámu a muslimskému etniku. Nejvíce je s tímto tématem propojovaná organizace Islám v České republice nechceme.⁵⁵

Rasismus je dle *Velkého sociologického slovníku*⁵⁶ definován jako „nepřátelský postoj vůči příslušníkům jiné rasy nebo etnika lidově považovaného za rasu, který může nabýt fanatických podob a může přerůst v ideologii i v systematický teror. Většinou se obrací vůči izolované menšině s výraznějšími rozlišovacími znaky fyzickými, jazykovými, profesionálními, náboženskými atd.“

V rasismu jsou velmi zřetelné prvky stigmatizace, v teorii se často objevuje idea rasové „čistoty“, tedy všichni, kteří jsou „nečistí“ jsou stigmatizováni. Existují zde dva proudy. Lidový, který připisuje příslušníkům jiné rasy či etnika automaticky horší charakterové vlastnosti a ideologický. Tato poloha rasismu nabízí „jednoduchá“ řešení komplikovaného vztahu mezi skupinami, a to násilí, exkluzi a likvidaci. Oba dva typy jsou velmi nebezpečné a mají tendenci organizovat se do hnutí.⁵⁷

„Evoluce vybavila lidský druh určitými dispozicemi pro etnický konflikt, především sklonem hodnotit jiné lidské skupiny jako odlišný druh.“ I přesto, že některé atributy etnicity jsou přenášeny i do národní identity, tak mezi základní kritéria pro definici národa patří hlavně politické uspořádání a kolektivní uvědomění.⁵⁸ S dlouhodobou kolektivní frustrací přichází riziko vzniku sociálního konfliktu, který má zapotřebí najít „viníka“ tzv. obětního beránka. Pro tuto roli je ve frustrované a zakomplexované společnosti etnická skupina snadným cílem. V rané fázi etnického rozbroje dochází k definici „nepřítele“ a k následné jeho stigmatizaci, která jej vyčlení ze společnosti. Následuje postupná dehumanizace určité skupiny a zasívání nenávisti do povědomí většiny, aby následná likvidace byla pro agresory snadněji „ospravedlnitelná“. Etnický konflikt je tvořen kombinací různých faktorů a v jeho pozadí se vyskytují politické a ekonomické zájmy. Ať již se jedná o přístup ke zdrojům či zvyšování moci elit během konfliktu atd.⁵⁹

⁵⁵ BARŠA, P. „Nová xenofobie / Nenávist k muslimům a Židům v současné Evropě“ [video dokument]. Praha: Multikulturální centrum Praha, 2015. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=OKeUX3nlolg>

⁵⁶ *Velký sociologický slovník*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1996. 908 s.

⁵⁷ ALAN, J. *Xenofobie a rasismus: úvodní poznámka sociologa*. In ŠIŠKOVÁ, Tatjana. *Výchova k toleranci a proti rasismu: sborník*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-717-8285-8.

⁵⁸ TESAŘ, Filip. *Etnické konflikty*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007. 60 s.

⁵⁹ KREISSLOVÁ, Sandra. *Etnicita a etnický konflikt z pohledu sociálních věd*. In: ŠUBRT, Jiří. *Soudobá sociologie*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2014. 347-353 s.

Allport definoval stupnici agresivního chování vůči menšinám v pěti stupních.

1. osočování – Předpoklad je vyjádřen pouze verbálně.
2. vyhýbání se – Osoba s předpokladem se snaží eliminovat možnost setkání s daným jedincem či skupinou, vůči níž má předpoklad.
3. diskriminace – Snaha vyloučit osobu či skupinu např. ze zaměstnání, společenského života aj.
4. fyzické násilí – Jedná se o násilí proti osobě či skupině i jejich majetku.
5. vyhlazení - Hrubé násilí proti celé skupině s cílem naprosté eliminace.⁶⁰

Dle výše zmíněného tedy stereotyp vyvolává konkrétní předpoklad a reakci, která může přerůst v etnocentrismus, xenofobii, stigma, sociální exkluzi až dehumanizaci. Příkladem je antisemitismus za druhé světové války, který vyústil k dehumanizaci a následnou organizovanou likvidaci Židů. Snahy o diskriminaci a fyzické násilí vůči imigrantům a minoritním skupinám jsou patrné zejména u extrémní pravice se silným nacionalismem. Mezi hlavní faktory rychlého šíření patří strach a nedostatek informací.

4.5 Migrace a její příčiny

Vymezení migrace není jednoduché a vyžaduje si interdisciplinární přístup. Každá vědní disciplína danou problematiku vnímá jinak a přináší svou vlastní teorii. Například antropologové zkoumají například vztahy a komunikaci mezi jednotlivými společnostmi, zatímco sociologové a ekonomové zaměřují svoji pozornost na význam sociálního a lidského kapitálu a obtíže, které začleňování imigrantů do majoritní společnosti přináší. Geografy bude zajímat migrace z prostorového hlediska, politologové se snaží veřejnost seznámit s migračními (integračními) politikami a jaké mohou být dopady migrace pro danou zemi a její občany. Z hlediska historie je u této problematiky možné sledovat vývoj s fenomény. Další významná vědní disciplína z empirického hlediska je demografie, která shromažďuje relevantní data o pohybu osob pomocí statistických šetření a popisuje vliv migrace na dynamiku populace z hlediska cílové i původní země migranta.⁶¹

Zájem o mezinárodní migraci stoupá či klesá dle globálních migračních vln. Dle autorů Caroline B. Brettella a Jamese F. Hollifielda USA čelí momentálně v pořadí 4.

⁶⁰ ALLPORT, Gordon Willard. O povaze předpokladů. vyd. 1. Praha: Prostor, 2004. 41-46 s.

⁶¹ RETTELL, Caroline a James Frank HOLLIFIELD. Migration theory: talking across disciplines. Third edition. New York: Routledge, 2015. 4-8 s.

migrační vlně. Na začátku 21. století se na území USA pohybuje okolo 40 milionů imigrantů, což tvoří cca 12,9 procent celkové populace. Spolu s nově příchozími vzrůstá i počet Američanů tzv. nové generace. V roce 2013 první a druhou generaci tvořilo přibližně 24,5 procent obyvatelstva a dle statistických prognóz by v roce 2025 mělo dojít k nárůstu ještě o 12,4 procent. V Evropě došlo k velké migrační vlně na počátku 40. let 20. Století. Dle mezinárodních statistik počet dětí, které tvoří druhou generaci, čítal okolo 48,9 milionů, což v té době bylo cca 9,7 procent celkové populace EU. Obdobně tomu bylo i v Kanadě a Austrálii, kde se příliv imigrantů i diverzita jejich původu značně zvýšil po druhé světové válce. V roce 1965 byl americkým kongresem přijat zákon o migraci a občanství, tzv. Hart-Celler Act, který zrušil etnické kvóty, které měly za úkol stabilizovat počty imigrantů na základě etnického složení v USA, což mělo za následek příliv migrantů zejména z Asie, Latinské Ameriky a ostatních koutů světa. V 80. a 90. letech začalo přijímat pracovní migranty také Japonsko a Jižní Korea, kde do té doby byli striktně proti migraci a snažili se udržet národní homogenitu. V neposlední řadě nesmí být opomenuta globální migrace na jižní polokouli, příliv imigrantů z Afriky, Jižní Asie a Perského zálivu, ať již se jedná o donucenou migraci z důvodu konfliktů – uprchlíky nebo pracovní, ekonomickou migraci. Momentálně se nacházíme ve věku migrace a jsou to právě zmíněné sociální vědy, které se snaží vysvětlit tento komplexní fenomén.⁶²

Mezi hlavní determinanty migrace patří ekonomické, politické, demografické, ekologické, sociální a psychologické aspekty, které nutí migranty opustit zemi původu a naopak které je přitahují do nové země, tzv. push a pull faktory.

⁶² BRETTELL, Caroline B a James F HOLLIFIELD (eds.). Migration theory: talking across disciplines. 3. New York: Routledge, 2000. 1-4 s.

Tabulka 2 - Důvody migrace

Důvody migrace		
	Push faktory	Pull faktory
Ekonomické, demografické a ekologické	chudoba, vysoká nezaměstnanost, vysoká porodnost, nedostatek potravin, nízké mzdy, nízká úroveň vzdělanosti, nedostatečná zdravotní péče, přírodní katastrofy	ekonomická prosperita, zvýšení životní úrovně, osobní a profesní rozvoj
Politické	konflikty, nejistota, strach, násilí, politická represe, nestabilní vláda, korupce a nedodržování základních lidských práv a svobod	bezpečí, svoboda, právo na názor, základní lidská práva a svobody
Sociální a kulturní	diskriminace na základě etnicity, pohlaví, vyznání, politické příslušnosti atd.	sjednocení rodiny, svoboda bez diskriminace jakéhokoliv druhu

Zdroj: zpracování vlastní

Dříve hrály významnější roli push faktory, v poslední době je zaznamenáno posílení pull faktorů při rozhodování ohledně migrace.

Existují čtyři hlavní typy migrace, a to pracovní, která může být buď dočasněho či trvalého charakteru, pohyb obyvatelstva za cílem sjednocování rodin, migrace donucená (uprchlíci) a v neposlední řadě ilegální.⁶³

Důležité termíny jsou brain drain (odliv mozků) a brain gain (přiliv mozků). V prvním případě se jedná o kvalifikovanou pracovní sílu, která odchází kvůli nedostatku možností a za lepšími podmínkami. K tomuto jevu dochází zejména v rozvojových zemích. V případě návratu má příchozí jedinec více zkušeností a může pomoci své zemi v rozvoji. V opačném případě rozvojová země přichází o odborníky a její vývoj stagnuje.⁶⁴

⁶³ MANSOOR, Ali M a Bryce QULLIN (eds.). Migration and remittances: Eastern Europe and the Former Soviet Union. Washington, DC: World Bank, 2006, 75-79 s.

⁶⁴ BOERI, Tito. Brain drain and brain gain: the global competition to attract high-skilled migrants. 1st ed. Oxford: Oxford University Press, 2012. 17 s.

Dalším důležitým termínem jsou remitence neboli peníze zasílané pracujícím migrantem v zahraničí do země původu. Zahraniční pracovníci také podporují své rodiny a zasílají jim peníze na zlepšení životní situace. Např. z České republiky směřují remitence zejména na Slovensko, Ukrajinu a do Vietnamu.

Migrace je slovo latinského původu, migracio. Znamená prostorovou mobilitu jednotlivců či skupin v geografickém prostoru. Rozumí se tím pohyb obyvatelstva, více či méně trvalý, v rámci administrativních hranic, tedy změna trvalého pobytu. Z tohoto pohledu je dále migrace dělena na vnitřní a mezinárodní. Interní migrace zaznamenává pohyb obyvatelstva na území jednoho státu a je definována jako změna trvalého pobytu za hranici obce, administrativní jednotky. Mezinárodní migrace je pak vymezena jako změna obvyklého pohybu za hranice států.⁶⁵

Mezinárodní migranti jsou přiřazeni do skupin dle důvodu migrace. První a nejpočetnější skupinu tvoří pracovní migrace. Ekonomicky aktivní migranti se v této skupině podílí hned na několika druzích migrace: „*Tradiční pravidelné migraci tzv. regular/settlement migration, ve smluvních pracovních pohybech tzv. contract workers, v pohybech vysoce vzdělaných pracovníků tzv. professionals a i v ilegálních pohybech.*“⁶⁶

Další skupinou je environmentální migrace, která zahrnuje osoby, které jsou krátkodobě či dlouhodobě donuceni opustit své domovy v důsledku závažného zhoršení životního prostředí či v důsledku přírodních katastrof, např. zemětřesení, tsunami, sopečná činnost atd. Poslední skupinu tvoří tzv. běženci neboli uprchlíci, jedná se o lidi, kteří byli nuceni opustit svou vlast kvůli válce či politickým důvodům.⁶⁷

Dle Organizace spojených národů je uprchlík klasifikován jako osoba, která byla donucena opustit svou zemi v rámci nebezpečí. Spadá sem pronásledování pro příslušnost např. rasovou, národnostní, náboženskou, ale i politickou.⁶⁸

Typologicky je tedy migrace dělena na mezinárodní a interní, dobrovolnou a nucenou a permanentní a dočasnou. Migrace je komplexní fenomén a jako takový má řadu

⁶⁵ *Velký sociologický slovník*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1996, 627-628 s.

⁶⁶ DRBOHLAV, Dušan. Mezinárodní migrace obyvatelstva – pohyb i pobyt: Alenky v kraji divů. In: Migraceonline.cz [online]. Praha: MULTIKULTURNÍ CENTRUM PRAHA, 2003 [cit. 2016-02-09]. Dostupné z: http://aa.ecn.cz/img_upload/9e9f2072be82f3d69e3265f41fe9f28e/Pohyb_a_pobyt_1.pdf

⁶⁷ DRBOHLAV, Dušan. Mezinárodní migrace obyvatelstva – pohyb i pobyt: Alenky v kraji divů. In: Migraceonline.cz [online]. Praha: MULTIKULTURNÍ CENTRUM PRAHA, 2003 [cit. 2016-02-09]. Dostupné z: http://aa.ecn.cz/img_upload/9e9f2072be82f3d69e3265f41fe9f28e/Pohyb_a_pobyt_1.pdf

⁶⁸ Úmluva o právním postavení uprchlíků. In: United Nations: Informační centrum OSN v Praze [online]. Praha: UNIC Praha, 2015 [cit. 2015-11-05]. Dostupné z: <http://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/uprchlici.pdf>

teorií. Jednou z nich je již zmíněná push a pull, kterou propagoval např. Jansen či Lee. Neoklasická ekonomie se na daný fenomén dívá jako na důsledek nerovnováhy na trhu, jak z hlediska pracovních míst, tak i příjmů. Dle teorie dvojího trhu je hlavním důvodem absence pracovníků v cílových zemích, které jsou nuceni rekrutovat pracovní sílu z rozvojových zemí. Immanuel Wallerstein vidí původ migrace v historii, kde vzniklo tržní uspořádání. Kapitalismus pronikl z jádra i do periferií, což zapříčinilo vznik mobilní pracovní populace.⁶⁹

Existují i další teorie, každá z nich má své zastánce a odpůrce. Ke správnému uchopení pojmu je nutné pochopit kromě ekonomie migrace i její sociální rozměr. Neméně významný je koncept transnacionalismu, který se zaměřuje i na vazby emigranta s jeho zemí původu a způsob, jakými jsou udržovány. V centru pozornosti je tedy migrant, který se účastní přeshraničního pohybu a zároveň zakládá sociální sítě a pole, které přesahují hranice politické i kulturní. Zároveň probíhá aktivní komunikace mezi původním a novým domovem. „Přistěhovalci se tím pádem už nezdají být vykořeněnými subjekty, naopak jde o aktivně jednající lidi, kteří opakovaně – tam a zpět – překračují nejenom hranice států, ale také hranice různých kultur a společenstev.“⁷⁰

4.6 Strategie migrantů - Integrace

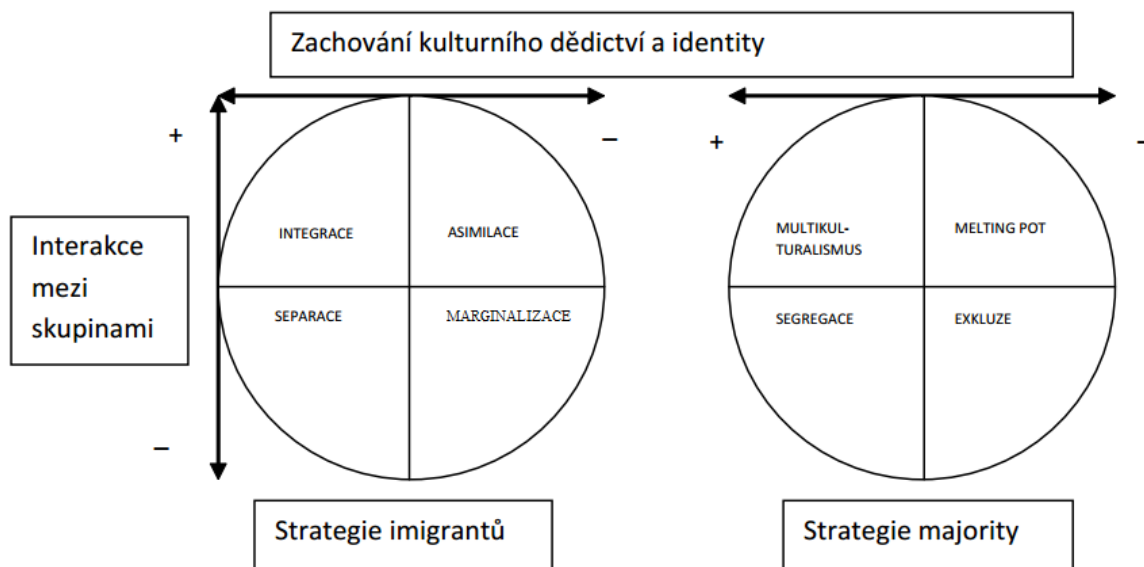
Při společné interakci mezi majoritní a minoritní skupinou zastává každá strana svou interkulturní strategii. John W. Berry ve své studii *Psychology of Immigration* definoval čtyři strategie, které využívají imigranti při koexistenci s většinovou skupinou. Definice jsou rozdělené dle zachovávání si svých kulturních diferencí a ochoty se přizpůsobit. Obdobně sestavil strategie i pro majoritní společnost.⁷¹ Více na obrázku č. 1.

⁶⁹ BRETTELL, Caroline B a James F HOLLIFIELD (eds.). *Migration theory: talking across disciplines*. 3. New York: Routledge, 2000. 67-74 s

⁷⁰ Szaló, C.: *Transnacionální migrace. Proměny identit, hranic a vědění o nich*. Brno: CDK, 2007, 111s.

⁷¹ BERRY, J. W. *A Psychology of Immigration*. *Journal of Social Issues*. 2001, no. 3, 615–631 s.

Obrázek 1 - Interkulturní strategie imigrantů a hostitelské společnosti⁷²

Integrace předpokládá vysokou míru interakce mezi oběma skupinami a zároveň je zachována i kulturní integrita. Tato strategie je ovšem možná pouze tehdy, zda většinová společnost vystupuje jako multikulturní a přijímá kulturní diverzitu těch druhých. Podmínkou je, aby se ve společnosti neobjevovala xenofobie a celkově byla nízká míra diskriminace a předsudku. Tedy integrace je kompatibilní s multikulturalismem. Obdobnou kompatibilitu má i asimilace a „melting pot“. Z obrázku č. 1 je patrné, že v tomto případě je vysoká interakce mezi skupinami na úkor zachování kulturního dědictví a identity. Jedná se o strategie, které přetransformují původní kultury pro vznik nové, která stmelí skupiny k sobě. Naopak nízká míra komunikace mezi majoritní společností a imigranty plus vznik izolovaných enkláv je typický pro separaci (cizinci) a segregaci (majorita). Obě skupiny striktně chtějí uchovat prvky své kultury. Poslední je dle Berryho kombinace marginalizace a sociální exkluze, kde neprobíhá snaha o interakci mezi skupinami a zároveň je nízká potřeba uchování vlastní kultury. Pro posouzení, která ze strategií platí pro danou společnost, je nutné věnovat zvýšenou pozornost etnickým postojům, míře diskriminace a předsudku, stereotypům a všem typům sociálních interakcí mezi imigranty a majoritní skupinou.⁷³

Integrace je komplexní proces, během kterého dochází k unifikaci majority s minoritní skupinou, která je tvořena imigranty, v jednu celistvou fungující společnost.

⁷² BERRY, J. W. A Psychology of Immigration. Journal of Social Issues. 2001, no. 3, 618 s.

⁷³ BERRY, J. W. A Psychology of Immigration. Journal of Social Issues. 2001, no. 3, 615–631 s.

Jedná se o oboustranný proces, kterého se účastní obě zmíněné skupiny. Imigranti se mohou aklimatizovat do „domácí“ společnosti pouze tehdy, pokud jim jsou nabídnuty přijatelné podmínky. Aby byla integrační politika úspěšná, tak musí být flexibilní a akceptovat potřeby jak majoritní, tak i minoritní společnosti. Před zvolením vhodné integrační politiky je potřeba také definovat skupiny, které bude zahrnovat. Všeobecně známá definice, že imigrant je osoba, která pobývá přechodně či trvale na území jiného státu, než se narodila, není zcela dostačující. Např. někteří imigranti jsou automaticky bráni za občany daného státu při překročení jeho státních hranic (Židovští imigranti v Izraeli.). Dále tu jsou děti, které se již narodily v daném státě, kam jejich rodiče imigrovali. Není ojedinělé, že se statusem „přistěhovalec“ se potýkají i členové třetí generace.⁷⁴

Modely integračních politik reprezentují komplex postupů, jejichž cílem je podpora a zlepšení procesu sociální integrace imigrantů do cílové země. Integrace má multidimenzionální charakter a dle toho je k ní potřeba přistupovat. Bosswick a Heckmann ve své studii definují čtyři základní dimenze integračních politik, a to strukturální, kulturní, identifikační a interaktivní. Z hlediska strukturálního je nezbytné začlenit imigranty do klíčových institucí. Mezi ty základní patří vzdělávací systém, trh práce, ale i sociální zajištění aj. Z kulturního pohledu je potřeba přidat do integrační strategie kurzy jazyka, pro zlepšení komunikace mezi majoritní a minoritní skupinou. A dále různé akce a workshopy kulturního a sportovního charakteru, které pomáhají zvýšit míru interakce mezi skupinami. Na to navazuje interaktivní politika, která se snaží eliminovat segregaci imigrantů, a naopak využívá všechny dostupné opatření k jejich začlenění do společnosti. Mezi její nástroje patří např. bytová politika, podpora mezigetnického dialogu atd. Poslední dimenze je identifikační, ta operuje s multikulturní politikou, podporou kultury a naturalizace a s politikou uznání organizací imigrantů.⁷⁵

Integrační politika a celkový přístup k migraci jako takové vychází z historie a zkušeností každé země. Ať již je to z hlediska zákona a právních předpokladů nebo sociálního uspořádání. Integrační model je ovlivňován mnoha aspekty např. kulturou,

⁷⁴ BAUBÖCK, R. The Integration of immigrants: Council of Europe, dokument CDMG. In: Institut für Höhere studien Wien [online]. Council of Europe: Institute for advanced studies, 1994 [cit. 2016-03-01]. Dostupné z: https://www.ihs.ac.at/publications/lib/ihsrp_15.pdf

⁷⁵ BOSSWICK, W., HECKMANN, F. Social integration of immigrants: Contribution of local and regional authorities. Dublin: European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions, 2006. Dostupné z: https://www.eurofound.europa.eu/sites/default/files/ef_files/pubdocs/2006/22/en/1/ef0622en.pdf

politickým diskurzem, ekonomikou daného státu, mírou nacionalizace, sebeuvědoměním lidí a také tradicemi a zvyky dané země.⁷⁶

Vymezení pojmu integrace tedy není snadné a je třeba se na něj dívat jako na mnoháúrovňový. Rainer Bauböck hovoří o integraci jako systému, který je tvořen vnitřními soudržnostmi, zároveň se jedná o změnu v systému, konkrétně jeho rozšíření o imigranty. Pokud má stát stabilní fungující integrační politiku, tak nově příchozí ji nemohou ohrozit, jejich příchod povede opět k integraci.⁷⁷

4.6.1 Evropské integrační modely

Český politolog Pavel Barša představuje tři různé integrační politiky na již existujících modelech na území Evropy. Respektování diferencí minoritních skupin, tedy pluralismus, ukazuje na příkladu Velké Británie. Opačná strategie integrace je pak zastoupena Francií, kde by se imigranti měli svých kulturních odlišností vzdát a zcela se asimilovat. Třetím integračním přístupem je pak Spolková republika Německo, která cílí svou politiku tak, aby byl pobyt cizinců na jejím území pouze dočasný, jedná se o tzv. etnicko-exklusivistický model integrace.⁷⁸

Kulturně pluralistický model – prototyp Velká Británie

Tento multikulturní model nahlíží na integraci v trvalé perspektivě. Nově příchozí imigranti přijmou do jisté míry kulturu a zvyklosti majoritní skupiny, ale zároveň nejsou v situaci, kdy by byli nuceni opustit své vlastní kulturní tradice. Je zde respektována kulturní odlišnost a vznikají etnicko-kulturní komunity, které jsou přijímány většinovou společností. Tato integrační politika se zaměřuje na společné soužití celé společnosti, nikoliv na jedince.

⁷⁶ HECKMANN, Friedrich a Dominique SCHNAPPER. The integration of immigrants in European societies: national differences and trends of convergence. 1. Stuttgart: Lucius, 2003. 9-15 s.

⁷⁷ BAUBÖCK, R. The Integration of immigrants: Council of Europe, dokument CDMG. In: Institut für Höhere studien Wien [online]. Council of Europe: Institute for advanced studies, 1994 [cit. 2016-03-01]. Dostupné z: https://www.ihs.ac.at/publications/lib/ihsrp_15.pdf

⁷⁸ BARŠOVÁ, Andrea a Pavel BARŠA. *Přistěhovalectví a vnější politika: imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně, Mezinárodní politologický ústav, 2005, 36 s

Asimilační model – prototyp Francie

Tato integrační politika je také založena na myšlence trvalé migrace a nejsou zde ani velké překážky k potencionální naturalizaci. Podmínkou je ale naprostá asimilace, a to kulturní i politická. Příchozí imigranti musí přijmout kulturní zvyky a zcela se začlenit do majoritní společnosti. Francie ve své politice nepřipouští žádné výjimky, které by mohly ohrozit její jediný a nedělitelný národ.

Etnicko-exklusivistický model – prototyp Německo

Jak již bylo zmíněno, tento model je založen na ideje dočasné migrace, model „hostujících dělníků“ a „diferenčního vyčlenění“, který je podřízen ekonomické situaci a trhu práce. Vláda dle Barši podporuje udržení kulturních zvyklostí imigrantů a umožňuje jim zapojení do ekonomické sféry, ale pouze přechodně, cílem je odchod migrantů z Německa. Tento postup neplatí, pokud je nově příchozí přistěhovalec německého původu, ten má automaticky nárok na státní občanství.⁷⁹

4.6.2 Multikulturalismus

Multikulturalismus má své zaryté zastánce i odpůrce. Velmi často je ve spojení s tímto termínem upozorňováno na jeho problematické vymezení. Eriksen nahlíží na multikulturalismus jako na harmonickou symbiózu odlišných skupin, a to z kulturního i etnického hlediska. Ve společnosti, kultuře, ale i politice je možno sledovat kulturní uvědomění a význam osobní identity. Tento jev lze logicky zaznamenat hlavně ve státech, které mají četné imigrantské komunity. Právě v těchto zemích vyvstávají úvahy o ideálních modelech společné koexistence. Je nezbytné se zaměřit na vztahy mezi majoritou a minoritou s ohledem na základní lidská práva a svobody. Eriksen multikulturalismus vidí jako doktrínu, kde minoritní etnické skupiny mají právo na své kulturní odlišnosti a na udržování jejich svébytné kultury stejně, jako většinová společnost. Zde nastává ale rozpor. Každý občan daného státu má právo na rovné zacházení ze strany státu a majority, ale obdobně i jedinec z minority má právo na svoji vlastní kulturu a kulturní identitu. Eriksen upozorňuje na konflikt mezi právem na rovnost a právem na zachování své kultury na příkladu tělesných trestů u dětí v zemích s odlišnou rodinnou politikou. Např. ve Velké

⁷⁹ BARŠOVÁ, Andrea a Pavel BARŠA. *Přistěhovalectví a vnější politika: imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně, Mezinárodní politologický ústav, 2005, 36 s

Británii jsou při výchově dětí běžně užívány i fyzické tresty, ale ve Skandinávii je toto chování nepřijatelné a protizákonné.⁸⁰

Tento diskurs se pojí s mnoha koncepty, jedním z nich je identita, konkrétně skupinová či kolektivní. Z pohledu konstruktivistů se identita vytváří během sociálních procesů. Multikulturalismus vytváří představu společnosti, v níž vedle sebe bez konfliktů žijí odlišné etnické společnosti, které se vymezují svou osobitou kulturou a kolektivní identitou. „*Jednou je jím míněn určitý typ společenské situace, jindy se jedná o vědeckou teorii, v dalším případě pak o politický cíl, vizi či ideál, anebo o soubor praktických či edukativních strategií, které směřují k naplnění tohoto ideálu. Zároveň je multikulturalismus klasifikován jako ideologie, koncept, princip, diskurs či hnutí, ale také jako hodnota, postoj, problém nebo výzva. A nezřídka je tento výraz používán prostě jako slovo bez jakéhokoliv bližšího určení.*“ Tomáš Hirt⁸¹

Dle Škabrahy⁸² je multikulturalismus ideologie, která konstatuje multikulturalitu a snaží se ji realizovat pro určitý způsob vládnutí. Je to způsob, jak integrovat jedince do společnosti a udělat z něj maximálně produktivní bytost, nejenom z hlediska ekonomického, ale i ve smyslu platného člena společnosti. Diferenční kulturní příslušnost bere jako pozitivum, pro které je vhodné vytvářet podmínky.

⁸⁰ ERIKSEN, Thomas Hylland. *Sociální a kulturní antropologie: příbuzenství, národnostní příslušnost, rituál*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2008, 337-338 s.

⁸¹ JAKOUBEK, Marek a Tomáš HIRT. *Soudobé spory o multikulturalismus a politiku identit: (antropologická perspektiva)*. Editor Tomáš Hirt. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005, 9-27 s.

⁸² ŠKABRAHA, Martin. *Multikulturalismus historie, úskalí a současné podoby*. Dostupné z <https://www.youtube.com/watch?v=n7yVHwc6SBM>

5 Praktická část

Součástí této kapitoly jsou aktuální údaje o situaci cizinců na sledovaném prostoru, včetně příslušné integrační politiky. Je zde zmíněna i problematika migrace a tzv. uprchlické krize. Výzkumná část se dále zaměřuje na instituce a lidskoprávní organizace, které se zabývají integrací cizinců a na faktory, které ovlivňují začleňování imigrantů do společnosti českého státu.

5.1 Integrační politika v České republice

K objasnění tohoto tématu je zapotřebí zmínit aspoň základní mezníky migrace a přístupy, které ovlivnily vládní politiku a začleňování imigrantů na území českého státu. Dle Drbohlava byla mezinárodní migrace v České republice zásadně ovlivněna politickou situací v roce 1989. Hlavním faktorem byl pád „železné opony“ a celková politická a ekonomická transformace. Mezi další významné mezníky, které ovlivnily migraci a následnou integraci cizinců, patří vyhlášení samostatnosti v 1. 1. 1993, a pak vstup země do Evropské unie ke dni 1. 5. 2004. V průběhu první poloviny 90. let zasáhla Česko migrační vlna, jejíž dominantní proud byl z Východu na Západ, kde český stát figuroval jako tranzitní země. Tato situace se postupem času měnila a z českého státu se stala i země cílová. Ve srovnání s ostatními státy Unie je ale podíl cizinců žijících na území republiky stále podprůměrný.⁸³

Reakce české společnosti na vzniklou situaci v 90. letech 20. století byla rozporuplná. Byla zde vidět snaha se s nově příchozími imigranty vyrovnat a profitovat z nově nabitého zájmu cizinců o Česko. Ale také tu byl strach a xenofobní reakce vůči imigrační vlně. Instituce používají různé strategie vůči imigrantům, aby hájily zájmy autochtonního obyvatelstva. Vládní orgány mají integrační preferenci, která se zaměřuje na cizince s dlouhodobým a trvalým pobytem.⁸⁴

Migrační politika státu je spjatá se společnou politikou Evropské unie a její nástroje i podoba je do značné míry závislá na právních normách EU. Zejména pokud se jedná o

⁸³ DRBOHLAV, Dušan. Migrace a (i)migranti v Česku: kdo jsme, odkud přicházíme, kam jdeme?. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2010. 39 s.

⁸⁴ UHEREK, Zdeněk. Integrace cizinců z hlediska emického a etického. In: Etnologický ústav AV ČR, v. v. i. [online]. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2005 [cit. 2016-03-01]. Dostupné z: http://aa.ecn.cz/img_upload/79a33131c9c4293e0fcef50bfa263ef/ZUherek_Integrace_cizincu.pdf

otázku mezinárodní ochrany – azylová politika, obranu vnějších hranic EU, a to včetně vyhošťování ilegálních migrantů.⁸⁵

Jedním z úspěšných nástrojů migrační politiky je integrace imigrantů. Česká republika má dle Ministerstva vnitra vyváženou integrační politiku. Jejím pilířem jsou podrobný monitoring, různé projekty na regionální, ale i národní úrovni. Velmi důležitou roli hraje síť regionálních integračních center a pomoc neziskových organizací, které se touto problematikou zabývají. Jako členský stát disponuje republika finančními prostředky z evropských fondů, které jsou cílené právě na rozvoj a uplatňování integrační politiky.⁸⁶

„Základním strategickým dokumentem integrační politiky České republiky je od roku 2000 Koncepce integrace cizinců, aktualizovaná v letech 2006 a 2011. Vláda České republiky je pravidelně informována o aktivitách v oblasti integrace cizinců a schvaluje postup při realizaci Koncepce na následující rok.“⁸⁷

Součástí koncepce je i podpora začleňování imigrantů a vyvarovat se negativním patologickým jevům, včetně sociální exkluze a zvýšení kriminality. Neopomenutelná je subvence vzdělávacích institucí, zejména v oblasti jazykové bariéry a zvyšování míry interakce mezi minoritami a většinovou společností.

Strategické cíle na národní úrovni:

- Udržení a další rozvoj proaktivní integrační politiky na národní, regionální i lokální úrovni.
- Úspěšná integrační politika zahrnující podporu začleňování cizinců s respektem k jejich důstojnosti a prevenci bezpečnostních rizik a negativních sociálních jevů, včetně sociálního vyloučení.
- Zajištění dostatečné informovanosti cizinců i veřejnosti o otázkách migrace, uprchlictví a integrace cizinců.

Strategické cíle na unijní úrovni:

- Zachování stávající míry harmonizace na unijní úrovni v oblasti integrace.
- Rozvíjení praktické spolupráce v rámci Evropské unie v oblasti integrace, zaměřené především na podporu a sdílení dobré praxe, a zajištění finanční podpory z unijních fondů zřízených pro tuto oblast.⁸⁸

⁸⁵ Integrace: Integrace cizinců na území ČR. Ministerstvo vnitra ČR [online]. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, 2015 [cit. 2016-03-01]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/integrace.aspx>

⁸⁶ Tamtéž.

⁸⁷ Strategie migrační politiky České republiky: Integrace. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, 2015. 6-7 s

⁸⁸ Strategie migrační politiky České republiky: Integrace. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, 2015. 6-7 s.

Mezi hlavní nástroje integrační politiky patří podpora rozvoje občanské společnosti, snaha zvýšit informovanost veřejnosti ohledně migračních a integračních strategií, posílení aktivit země při výměně zkušeností v oblasti začleňování cizinců do společnosti s ostatními zeměmi EU a financování podpůrných programů. Dále si stát nechává „otevřená vrátka“ pro zavedení tzv. adaptačně-integračních kurzů, které by pro nově příchozí imigranty byly povinné. Ve stejném stádiu je i zvýšení jazykové úrovně (A2) u žádostí o trvalý pobyt. V neposlední řadě je politika zaměřena na ekonomickou aktivitu cizinců na území státu.^{89,90}

V České republice je široké spektrum institucí, které cizincům, pomáhají s integrací a celkovou orientací ve společnosti. Například „*Mezinárodní organizace na migraci (IOM)*“, se zaměřuje na migranty, „*Most pro lidská práva (MPLP)*“, který poskytuje odborné poradenství a jazykové kurzy a mnoho dalších organizací.

5.2 Cizinci v České republice

V současné české společnosti panují vůči imigrantům negativní nálady. Vlna nepřátelství vůči imigrantům se zde zdvihla s tzv. uprchlickou krizí. Jsou zde patrné negativní prvky nacionalismu, ať už ve formě různých sdružení, spolků či politických stran. Např. Národní odpor, Česká suverenita, Dělnická strana sociální spravedlnosti a jiné.

Dle českého politologa profesora Pavla Barši je nová xenofobie jako téma spojována s novým populismem, který vytváří některé politické strany. Lze zde sledovat společné prvky jejich politiky. Populisté tvrdí, že zrádná vládní elita, která se nachází momentálně u moci, zradila prostý lid, a na ten je také populismus zaměřen. Dále je jejich program zaměřen proti Evropské unii jako celku a agitují na odchod jejich země z EU. A v neposlední řadě je tu společný programový element, a to antiislámská agenda. Tento politický populismus je propagován např. Národní frontou MarineLe Pen ve Francii,

⁸⁹ Integrace: Integrace cizinců na území ČR. *Ministerstvo vnitra ČR* [online]. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, 2015 [cit. 2016-03-01]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/integrace.aspx>; Strategie migrační politiky České republiky: Integrace. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, 2015. 6-7 s.

pravice Stranou Svobodných v Holandsku, Stranou pokroku v Norsku nebo i Okamurovou Stranou přímé demokracie v ČR a dalšími.⁹¹

Dle legislativy České republiky je cizinec fyzická osoba, která není státním občanem. „Nabývání a pozbývání občanství ČR je řešeno zákonem č. 40/1993 Sb., o nabývání a pozbývání státního občanství České republiky, a dále zákonem č. 193/1999 Sb., o státním občanství některých bývalých československých státních občanů. 1. 1. 2014 vstoupil v platnost nový zákon č. 186/2013 Sb., o státním občanství České republiky.“ Jednou z nejzásadnějších změn, kterou přinesl zákon č. 186/2013 Sb., je možnost dvojího občanství. Od roku 2014 se tedy žadatelé o udělení českého občanství nemusejí vzdávat svého dosavadního. Spolu se zkouškou z českého jazyka musí uchazeč o občanství splnit i test ze znalostí českých reálií, který obsahuje 3 základní kategorie. Ukázka z testu českých reálií je k nahlédnutí v Příloze č. 1.

1. Občanský základ

- Zvyky a tradice
- Doprava
- Zdravotní a záchranný systém
- Vzdělávání
- Politický systém
- Zákonodárná a výkonná moc
- Soudní moc a ochrana občanů
- Volby
- Základní právní pojmy, správní a trestní právo
- Občanské právo
- Rodinné právo
- Měna a bankovní soustava
- Daňová soustava
- Sociální zabezpečení
- Zaměstnání
- Podnikání

⁹¹ BARŠA, P. „Nová xenofobie / Nenávist k muslimům a Židům v současné Evropě“ [video dokument]. Praha: Multikulturní centrum Praha, 2015. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=OKeUX3nolq>

2. Základní geografické informace o České republice

- Poloha, rozloha a přírodní poměry
- Příroda a krajina
- Regiony a místa
- Ochrana životního prostředí
- Sociokulturní souvislosti
- Socioekonomické souvislosti
- Mezinárodní souvislosti

3. Základní historické a kulturní informace o České republice

- Středověk
- Novověk
- Dějiny Československa do roku 1948
- Dějiny Československa od roku 1948 do roku 1989
- Dějiny Česka od roku 1989
- Významné osobnosti od 19. století do současnosti
- Umění od středověku do současnosti

Každá z kategorií obsahuje otázky na daná témata. Testová úloha má vždy čtyři alternativy odpovědí a pouze jedna je správná. K úspěšnému absolvování testu je nutná znalost českého jazyka na úrovni B1 a dosažení alespoň 60 procent bodů (18b/30b). Počet pokusů na složení zkoušky není omezen.⁹² Zkouška z českého jazyka je dle Společného evropského referenčního rámce pro jazyky na úrovni B1 a pro její absolvování je stejně jako u českých reálií zapotřebí nejméně 60% ze všech částí zkoušky. Písemná část se skládá z psaní, poslechu s porozuměním a čtení s porozuměním. Ústní zkouška pak probíhá formou komunikace ve dvojicích a trvá přibližně 18 minut.⁹³

Dle zákona je sedm možností jak nabýt státního občanství. První z variant je narozením, pokud je alespoň jeden z rodičů novorozence občanem České republiky nebo

⁹² Informace o zkoušce z českých reálií. Občanství [online]. Praha: Ministerstvo vnitra, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy a ÚJOP UK, 2016 [cit. 2016-02-04]. Dostupné z: http://obcanstvi.cestina-pro-cizince.cz/index.php?p=informace-o-zkousce&hl=cs_CZ

⁹³ Informace o zkoušce z českého jazyka. Občanství [online]. Praha: Ministerstvo vnitra, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy a ÚJOP UK, 2016 [cit. 2016-02-04]. Dostupné z: http://obcanstvi.cestina-pro-cizince.cz/index.php?p=informace-o-zkousce-2&hl=cs_CZ

pokud se dítě narodí na území státu, rodiče jsou bez státní příslušnosti a jeden z nich má platné vízum na více než 90 dní. Další alternativa je určením otcovství. Pokud se dítě nenarodí do manželského svazku a jeho otec (Čech) spolu s matkou učiní prohlášení na matrice a následně je otcovství prokázáno genetickou zkouškou, tak dítě nabývá státního občanství. Osiřelému dítěti je dáno rozhodnutím státního orgánu občanství, pokud alespoň jeden z jeho osvojitelů je občanem republiky. Dále je varianta nalezení. Dítě, které ještě nedosáhlo věku tří let a bylo nalezeno na území ČR bez možnosti prokázání jeho identity a rodinné příslušnosti po dobu šesti měsíců, se stává oficiálně občanem. Rovněž dítě získává status občana, pokud je svěřeno do náhradní, pěstounské nebo ústavní péče. Další způsob získání státního občanství je udělením, kde musí cizinec doložit výpis z trestního rejstříku, výši svých příjmů za poslední tři roky, dokázat, že nezatěžuje sociální podpory a neporušil zákonem dané povinnosti také během tří let před podáním žádosti o občanství a v neposlední řadě musí splnit zkoušku z českého jazyka a reálií. Pro udělení občanství je zásadní i délka trvalého pobytu. Pro občany Evropské unie je dána hranice tří let a pro cizince z tzv. třetích zemí pěti let, s tím že žadatelé zde oprávněně žijí minimálně 10 let. Poslední eventualita je určena pro obyvatele ve věku 18 až 21 let, s tím, že mají platný trvalý pobyt, nebyli trestně stíháni a nejpozději od 10 let ke dni, kdy podali na příslušný krajský úřad tzv. prohlášení a nejméně 2/3 této doby pobývají legálně na území ČR.⁹⁴

Dle zprávy tiskové mluvčí ze dne 15. 2. 2016 je Česko, co se týká udělování státního občanství hluboko pod průměrem Evropské unie, z 28 zemí se umístila na 24. místě.⁹⁵

5.2.1 Kategorie pobytu v České republice

Cizinci, kteří se pohybují na území České republiky, jsou členěni do kategorií dle pobytu. Jedná se o pobyt trvalý, přechodný a o azylanty. Příslušník z tzv. třetí země může podat žádost o trvalý pobyt, pokud pobýval v ČR nepřetržitě po dobu 5 let na dlouhodobé vízum, povolení k dlouhodobému pobytu nebo na základě povolení vydaného k pobytu na

⁹⁴ STÁTNÍ OBČANSTVÍ. Sdružení pro integraci a migraci [online]. Praha: Sdružení pro integraci a migraci, 2016 [cit. 2016-02-04]. Dostupné z: <http://www.migrace.com/cs/poradna/informace-pro-cizince/statni-obcanstvi>

⁹⁵ Česko uděluje méně státních občanství než jiné země EU. Český statistický úřad [online]. Praha: Český statistický úřad, 2016 [cit. 2016-03-01]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cesko-udeluje-mene-statnich-obcanstvi-nez-jine-zeme-eu>

území.⁹⁶ Dále může být žádost podána z humanitárních důvodů, pokud je pobyt jedince v zájmu státu nebo zda se jedná o žádost s odůvodněním společného soužití např. nezletilý jedinec či nezaopatřený rodinný příslušník. Rodinní příslušníci mohou zažádat o trvalý pobyt, pokud se zdržují v zemi po dobu 2 let a mohou prokázat, že mají minimálně rok trvající rodinnou vazbu k jedinci s českým občanstvím.⁹⁷

Žádost cizinec podává na pracovišti ministerstva vnitra, případně na příslušném zastupitelském úřadu spolu s vyplněným formulářem, platným cestovním průkazem totožnosti a výpisem z trestního rejstříku. Dále žadatel předkládá dokumenty, které prokazují, že má zajištěné ubytování a prostředky, včetně dokladu, který potvrzuje je účel pobytu. Po zaplacení správního poplatku 2 500 Kč následuje lhůta 180 dnů, kterou má příslušný státní úřad na vydání rozhodnutí. V případě dítěte do 15 let je částka 1000 Kč.⁹⁸

Přechodný pobyt je pro občana Evropské unie, který má v plánu být na území republiky déle než 3 měsíce. Cizinci z tzv. třetích zemí žádají o vízum nad 90 dnů u zastupitelského úřadu ve své zemi, ať již z důvodu podnikání, studia, k vyzvednutí rozhodnutí o trvalém pobytu, udělení modré karty či víza strpení. Cena správního poplatku je totožná jako u trvalého pobytu. Lhůta pro rozhodnutí ze strany úřadů je pak 90 až 120 dní.⁹⁹

Azylanti jsou lidé, kterým bylo přiznáno postavení uprchlíka, tedy člověka, který byl donucen opustit svou vlast pod hrozbou nebezpečí. Ministerstvo vnitra má pravomoc udělovat žadatelům mezinárodní ochranu v České republice. Azyl se uděluje z humanitárních důvodů a za účelem sloučení rodiny. Azylanti pobývají na území státu na dobu neurčitou a jejich sociální status je roven s cizinci, kteří zde mají trvalý pobyt. Azylant nedisponuje volebním právem a ani mu není umožněno vykonávat zaměstnání, které vyžaduje státní občanství.¹⁰⁰

⁹⁶ OBČANÉ TŘETÍCH ZEMÍ: Trvalý pobyt. Ministerstvo vnitra České republiky [online]. Praha: Ministerstvo vnitra České republiky, 2015 [cit. 2016-02-04]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/obcane-tretich-zemi-trvaly-pobyt.aspx?q=Y2hudW09Mg%3d%3d>

⁹⁷ Cizinci ze zemí mimo EU: Trvalý pobyt. Sdružení pro integraci a migraci [online]. Praha: Sdružení pro integraci a migraci, 2016 [cit. 2016-02-04]. Dostupné z: <http://www.migrace.com/cs/poradna/informace-pro-cizince/cizinci-ze-zemi-mimo-eu/trvaly-pobyt-1>

⁹⁸ Cizinci ze zemí mimo EU: Trvalý pobyt. Sdružení pro integraci a migraci [online]. Praha: Sdružení pro integraci a migraci, 2016 [cit. 2016-02-04]. Dostupné z: <http://www.migrace.com/cs/poradna/informace-pro-cizince/cizinci-ze-zemi-mimo-eu/trvaly-pobyt-1>

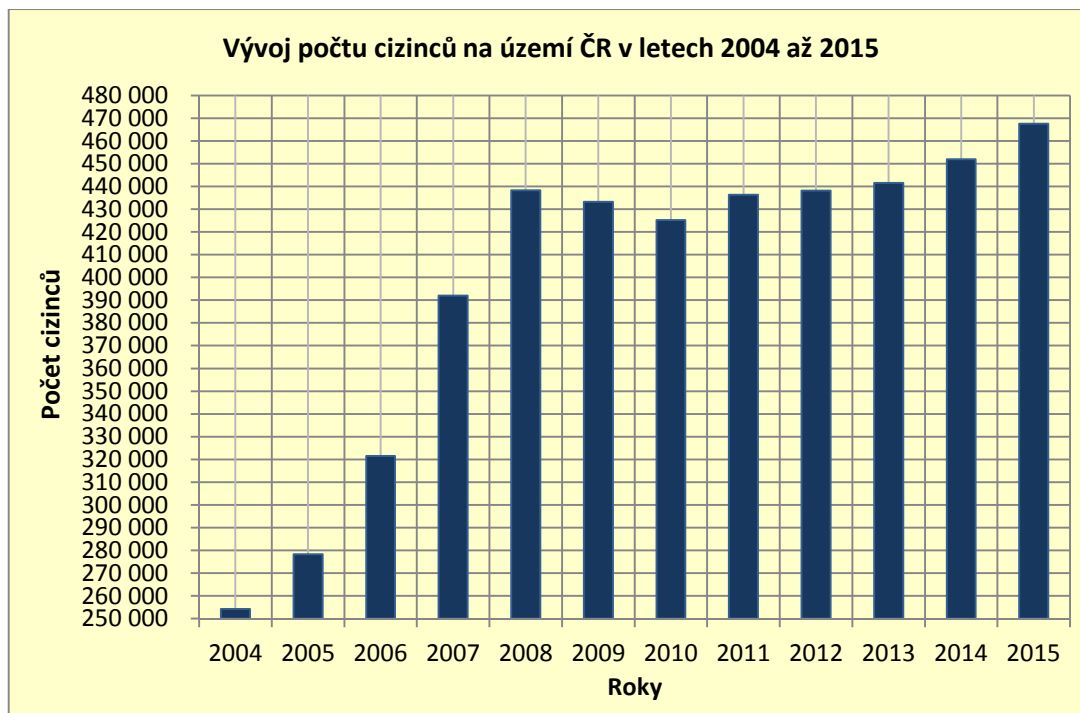
⁹⁹ VÍZUM NAD 90 DNŮ. Sdružení pro integraci a migraci [online]. Praha: Sdružení pro integraci a migraci, 2016 [cit. 2016-02-04]. Dostupné z: <http://www.migrace.com/cs/poradna/informace-pro-cizince/cizinci-ze-zemi-mimo-eu/viza-nad-90-dnu>

¹⁰⁰ AZYL, MIGRACE A INTEGRACE. Ministerstvo vnitra České republiky [online]. Praha: Ministerstvo vnitra České republiky, 2015 [cit. 2016-02-04]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/azyl-migrace-a-integrace-azyl.aspx?q=Y2hudW09Mg%3d%3d>

5.2.2 Počet cizinců na území České republiky

Graf č. 1 utváří náhled na vývoj počtu cizinců v ČR, který má až na drobné výkyvy stoupající tendenci.

Graf 1 - Vývoj počtu cizinců na území ČR v letech 2004 až 2015

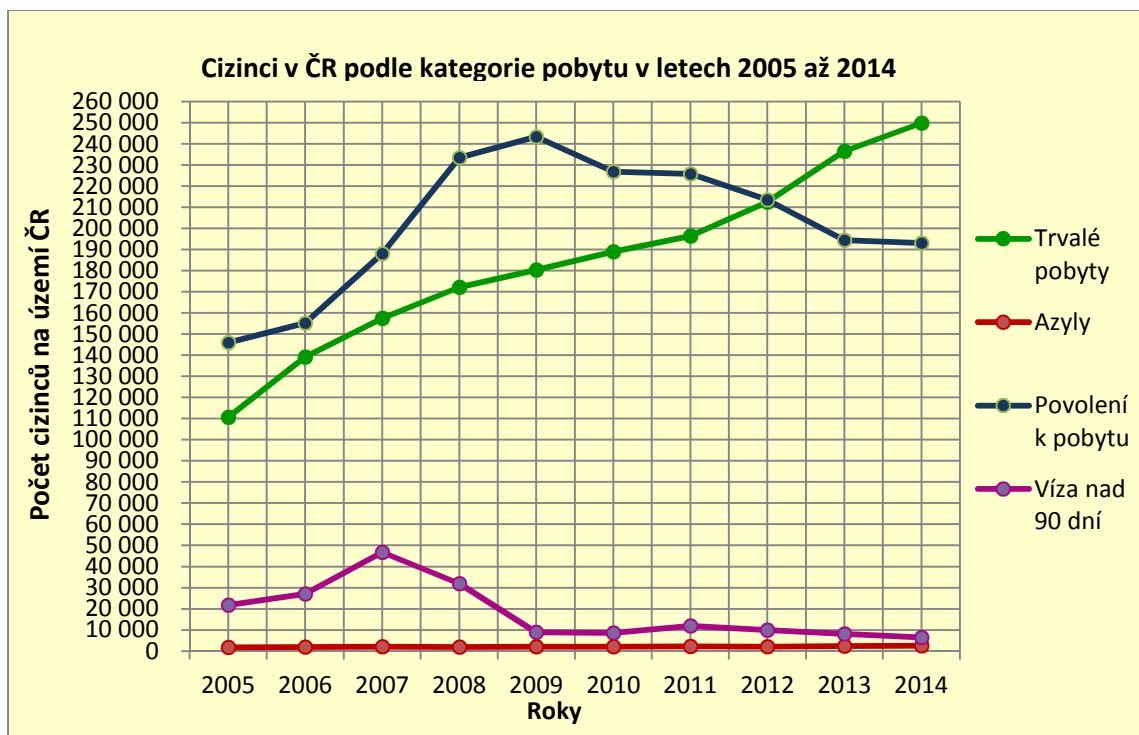
Zdroj: data z Českého statistického úřadu, zpracování vlastní.

Dle údajů z ČSÚ ke konci roku 2014 bylo na území ČR legálně 451 923 cizinců. Z toho 55,3 procent mělo uděleno povolení k trvalému pobytu, 44,1 procent na základě přechodného pobytu a pouhá 0,6 procent tvořili cizinci, kterým byl udělen azyl, konkrétně se jednalo o 2 556 osob. Nutno podotknout, že dle výroční zprávy Ministerstva vnitra „Zpráva o migraci a integraci 2014“ byl v roce 2014 udělen azyl 82 lidem. Z toho drtivou většinou státním příslušníkům z Ukrajiny, poté z Ruska, Myanmaru, Běloruska a Číny.¹⁰¹

¹⁰¹ Zpráva o situaci v oblasti migrace a integrace cizinců na území České republiky v roce 2014. Ministerstvo vnitra České republiky [online]. Praha: Ministerstvo vnitra České republiky, 2015 [cit. 2016-02-04]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/migracni-a-azylova-politika-ceske-republiky-470144.aspx?q=Y2hudW09NA%3D%3D>

Na následujícím grafu je zobrazen vývoj počtu cizinců dle kategorie pohybu za období 2005 až 2014.

Graf 2 - Cizinci v ČR podle kategorie pobytu v letech 2005 až 2014

Zdroj: data z Českého statistického úřadu, zpracování vlastní.

Z grafu číslo 2 je patrné, že nejvíce cizinců na území ČR pobývá na trvalé pobyty a povolení k pobytu nad 12 měsíců. Zároveň je zde možné sledovat zájem migrantů o Českou republiku. Mezi důležité mezníky patří rok 2009, kde kulminovala křivka dlouhodobého víza a následně rok 2014, kde se na území republiky pohybuje nejvíce občanů s trvalým pobytem. Tedy uplynula doba pěti let, kdy osoby s dlouhodobým vízem mohly požádat o trvalý pobyt. Z grafů je také patrný minimální počet azylantů, tedy osob se statutem uprchlíka. V absolutních číslech se počet azylantů za období 2005 až 2014 pohyboval v rozmezí 1 799 až 2 556.

V tabulce na další straně je porovnán počet cizinců v absolutních číslech, dle státního občanství mezi rokem 2013 a 2014. Je zde názorná ukázka 20 nejpočetnějších národností na území ČR.

Tabulka č. 3 - Počet cizinců v letech 2013 a 2014 dle státního občanství

Státní občanství	počet cizinců 2013	počet cizinců 2014
Ukrajina	105 138	104 156
Slovensko	90 948	96 222
Vietnam	57 347	56 609
Rusko	33 138	34 416
Německo	18 507	19 687
Polsko	19 452	19 626
Bulharsko	9 132	10 058
Rumunsko	6 777	7 741
Spojené státy	7 134	6 476
Velká Británie	5 376	5 647
Čína	5 503	5 574
Mongolsko	5 287	5 461
Moldavsko	5 663	5 252
Kazachstán	4 821	5 000
Bělorusko	4 312	4 401
Itálie	3 503	3 810
Rakousko	3 400	3 447
Francie	3 025	3 244
Nizozemsko	2 872	2 946
Srbsko	2 567	2 628
Cizinci celkem	439 189	449 367

Zdroj: data z Českého statistického úřadu, zpracování vlastní.

Podle dat z Ředitelství cizinecké policie, které využívá ČSÚ¹⁰² je od roku 2004 do současnosti pořadí národnostních menšin dle početnosti, „top 5“ poměrně stabilní. K jediné změně dochází ve třetím čtvrtletí roku 2014, kdy počet osob německé národnosti převyší obyvatele z Polska a dostane se tak na 5. místo, které si udrží i v roce 2015. Vyjmou-li se obyvatelé ze zemí Evropské unie, tak je pořadí za roky 2013 a 2014 následující: Ukrajina, Vietnam, Rusko, USA a Čína.

¹⁰² Data - počet cizinců. Český statistický úřad [online]. Praha: ČSÚ, 2016 [cit. 2016-02-07]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/cizinci/4-ciz_pocet_cizincu#cr

Díky tzv. druhé generaci zaznamenala Česká republika mezi lety 2004 až 2014 populační přírůstek o 28 549 obyvatel, kteří tvořili z celkově živě narozených dětí 2,4 procenta, což vzhledem k demografickému stárnutí a nízké míře plodnosti (Rok 2015 = 1,44 dětí na 1 ženu.) není rozhodně zanedbatelné číslo. Pokud se nezmění demografické chování populace, tak dle ČSÚ by v roce 2050 mělo dojít k velkému úbytku populace. Existují dvě prognózy, podle tzv. nízké varianty by se populace v ČR měla pohybovat okolo 8,1 milionů a střední varianta odhaduje počet osob 9,4 milionů. Vzhledem k těmto prognózám je imigrace cizinců a jejich následná integrace velmi důležitá.¹⁰³

5.2.3 Mezinárodní ochrana na území České republiky

Česká republika vznikla roku 1993, od té doby do roku 2014 bylo v ČR uděleno 2 911 azylů, konkrétně nejvíce občanům Ruské federace, pak osobám z Běloruska, dále občanům z Afghánistánu, z Arménie, z Ukrajiny a lidem z Myanmaru. Dle zákonů se azyl na území ČR uděluje ve třech případech, a to z důvodu pronásledování, za účelem sloučení rodiny a humanitární azyl (Jedná se o jiný závažný důvod, kvůli kterému je vyloučen návrat.). Od 1. září 2006 je v České republice udělována také doplňková ochrana. Dle údajů ze statistického úřadu byla od svého zavedení do roku 2014 udělena celkem v 1 452 případech. Nejvíce byla udělována občanům Běloruska, Sýrie a Kuby. Konkrétní země a přesná čísla jsou uvedeny na straně 48.

Nutno podotknout, že situace osob s mezinárodní ochranou je výrazně složitější než u jiných imigrantů. Ať už se jedná o to, že svou zemi byli nuceni opustit nebo o fakt, že si cílovou zemi ne vždy vybírají. Dle Uherka jsou hlavními determinanty pro výběr cílové země průchodné hranice, přítomnost známého či rodiny na daném území nebo informace o možnosti získat azyl.¹⁰⁴

¹⁰³ Populační prognóza ČR do r.2050 - N. *Český statistický úřad* [online]. Praha: Český statistický úřad, 2004 [cit. 2016-03-03]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/populacni-prognoza-cr-do-r2050-n-g9kah2fe2x>

¹⁰⁴ UHEREK, Zdeněk. Integrace cizinců z hlediska emického a etického. In: *Etnologický ústav AV ČR*, v. v. i. [online]. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2005 [cit. 2016-03-01]. Dostupné z: http://aa.ecn.cz/img_upload/79a33131c9c4293e0fcef50bfa263ef/ZUherek_Integrace_cizincu.pdf

Tabulka 4 - Udělený počet azylů a doplňkové ochrany dle státních příslušností v letech 1993 až 2014.

státní příslušnost	počet azylů	státní příslušnost	doplňková ochrana
Ruská federace	390	Bělorusko	237
Bělorusko	351	Sýrie	207
Afghánistán	265	Kuba	184
Arménie	217	Ukrajina	135
Ukrajina	187	Kazachstán	131
Myanmar	163	Irák	109
Irák	115	Ruská federace	78
Kazachstán	112	Uzbekistán	54
Rumunsko	106	Afghánistán	40
Gruzie	96	Kyrgyzstán	22
ostatní země	909	ostatní země	255
Celkem	2911	Celkem	1452

Zdroj: data z Českého statistického úřadu, zpracování vlastní.

Kristýna Andrlová z Úřadu Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky upozorňuje, že v rámci daného tématu je stěžejní správná terminologie a korektnost: „*Hned na začátku bych ráda uvedla na pravou míru, že České republiky se ta, ať už tomu říkáme uprchlická nebo imigrační krize vlastně netýká. Je to pouze taková naše krize v médiích.*“¹⁰⁵

V první řadě je důležité si uvědomit, že pojmy migrant a uprchlík nejsou synonyma. Obecně platí poučka, že každý uprchlík je migrant, ale ne každý migrant je uprchlík. Právní definice uprchlíka byla postavena v 50. letech, je obsažena v právním postavení uprchlíků, což je součást mezinárodního práva. Definice má pozitivní i negativní pohled. Ten pozitivní je, že uprchlík je osoba mimo vlast a má oprávněné obavy z pronásledování, konkrétně z národního, rasového, náboženského, politického nebo kvůli příslušnosti k určité sociální skupině. Tedy válečný uprchlík neexistuje, stejně tak ekonomický (Často viděno v médiích: „*ekonomický uprchlík*“.). Další důležitý prvek je nedobrovolnost, zde je propastný rozdíl mezi ekonomickým migrantem a uprchlíkem. Ekonomický migrant odchází studovat, pracovat či kvůli sloučení rodiny dobrovolně. Zatímco člověk se statusem uprchlíka musí svoji zemi opustit, právě kvůli tomuto důvodu

¹⁰⁵ Andrlová, K. *Migrace a uprchlictví v ČR*. [video dokument]. Praha: Multikulturní centrum Praha, 2015. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=3zBIPEuA-NM>

by se z právního hlediska mělo s ním zacházet jinak než s ekonomickým migrantem. Terminologie je zde opravdu důležitá. Neméně důležitá věc, na kterou se často zapomíná, je negativní definice uprchlíka. Týká se to osoby, která splňuje stejné podmínky, viz předešlý případ, ale spáchala trestný čin ve své zemi původu, který není politického rázu, např. vražda. Taková osoba nemůže z právního hlediska dostat mezinárodní ochranu. Další nekorektní označení je ilegální uprchlík. Osoba se statutem uprchlíka, prchala, tedy neměla prostředky na to, aby si obstarala potřebná víza atd. Platí zde princip zákazu penalizace, uprchlíci nesmí být penalizováni za to, že opustili svoji zemi bez potřebných víz. Právě použití slova nelegálně již evokuje kriminalitu v očích veřejnosti.¹⁰⁶

S mediální zkratkou se potýkají i detenční zařízení v ČR. I přes široké povědomí v řadách veřejnosti se nejedná o uprchlické tábory a ani nejsou primárně určené jenom pro uprchlíky. Existují dvě sítě zařízení, jedno je určeno pro nelegální migranty a druhé je pro žadatele o mezinárodní ochranu v ČR a v ostatních zemích Evropské unie. Režimy v těchto dvou zařízeních jsou diametrálně odlišné. Hlavní rozdíl je v tom, že azylanty mohou zařízení po nějaké době opustit. Nelegální migrace je trestná činnost a dle toho je s osobami v těchto zařízeních nakládáno. Nutno podotknout, že zařízení nejsou v ideálních stavech. Česká republika není dobře připravena na migrační vlnu. Od vstupu do Unie byla přijímací střediska téměř prázdná a v zařízeních, určených pro nelegální migraci, bylo zhruba 50 lidí. V posledním roce došlo k navýšení kapacit v zařízeních, zejména díky zadržení tranzitních migrantů. V uzavřených centrech je často značná dezinformace a podprůměrné podmínky.¹⁰⁷

Fatálním problémem celé migrační politiky v Evropě je nedostatečná informovanost migrantů o mezinárodní azylové ochraně, na základě společného evropského azylového systému a tzv. Dublinského nařízení může cizinec požádat o azyl jen v jedné zemi Evropské unie. Nejčastěji se tak stává v prvním státě, kde je imigrant zadržen. Žadatelé o azyl mnohdy ani nevědí, co vše podepsali a co znamená zanesení jejich otisků do systému. Stává se tak zejména v Maďarsku. Tento systém používaný unijními státy se zcela jistě hroutí, právě proto jsou zavedeny kvóty. Migrace jako politika je výsledkem společenského konsensu a je potřeba se v rámci evropského společenství

¹⁰⁶ *Migrace a uprchlictví v ČR*. [video dokument]. Praha: Multikulturní centrum Praha, 2015. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=3zBIPEuA-NM>

¹⁰⁷ Tamtéž.

shodnout na jednotném řešení, které bude přijatelné jak pro členské země, tak i pro imigranty.¹⁰⁸

Česká republika je součástí Evropské unie a musí být kompatibilní s její politikou. Momentálně se u nás sice stále mluví o uprchlících, ale nikdo nikde žádného zatím neviděl, pokud se danou tématikou nezabývá z profesního či osobního hlediska. Je nutné zlepšit situaci v detenčních centrech a připravit se na možnou migrační vlnu. Mikuláš Vymětal, který již dlouhodobě brojí za postavení minorit na území republiky, dodává: „*U nás se politici hodně orientují na to, jaká je atmosféra. Třeba politici v Německu kromě praktické otázky: „Co tedy s migranty?“ řeší i otázku lidskosti. U nás je otázka lidskosti potlačena a ta praktická řešení jsou dle mého pohledu krátkodobého charakteru. Je potřeba do české atmosféry vrátit soucit k lidem, kteří jsou na útěku.*“¹⁰⁹

Z výroků Tomáše Urubka z Oddělení azylové a migrační politiky MV je patrné, že církve a charity představují spolehlivého partnera v rámci migrační politiky. Zejména v oblasti integrace, kde fungující integrační centra jsou pod záštitou neziskových společností a církevních organizací. Například arcidiecézní charita (pražská) hraje klíčovou roli v projektu MEDEVAC, který je primárně určen pro nemocné děti, např. z válečných oblastí.¹¹⁰

¹⁰⁸ *Migrace a uprchlost v ČR*. [video dokument]. Praha: Multikulturální centrum Praha, 2015. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=3zBIPEuA-NM>

¹⁰⁹ Vymětal, M. *Migrace a uprchlost v ČR*. [video dokument]. Praha: Multikulturální centrum Praha, 2015. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=3zBIPEuA-NM>

¹¹⁰ *Migrace a uprchlost v ČR*. [video dokument]. Praha: Multikulturální centrum Praha, 2015. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=3zBIPEuA-NM>

5.2.4 Nelegální migrace na území České republiky

Nelegální migrace je nezákonné překročení hranic svrchovaného státu. Tato problematika je dlouhodobě řazena mezi hlavní priority státní bezpečnostní politiky. Cílem je vytvořit soulad se „*Zásadami politiky vlády v oblasti migrace cizinců*“ a zavést patřičná opatření, která budou podporovat řízenou migraci a naopak eliminovat nelegální. K tomu je potřeba efektivní ochrana státních hranic v prostoru Schengenu. Migrační politika České republiky člení nelegální migraci do dvou kategorií, a to nelegální migrace přes hranice státu a na ilegální pobyt.¹¹¹

Nelegální imigranti přes hranice státu - Česká republika je pro řadu migrantů tzv. tranzitní země, tedy není cílovou destinací a cizinci dále pokračují směrem na západ, např. do Německa, Francie, Velké Británie a Skandinávie. Patří sem i osoby, které během své migrace byly zařazeny do azylové politiky ČR. Mezi osobami, které byli dopadeni na českých letištích v letech 2008 až 2014, jsou např. příslušníci ruské, ukrajinské, albánské a syrské národnosti. Od roku 2013 se přidávají lidé se statutem uprchlíka. Počet zadržených během daného období nikdy nepřekročil hranici 200 osob, viz graf níže.¹¹²

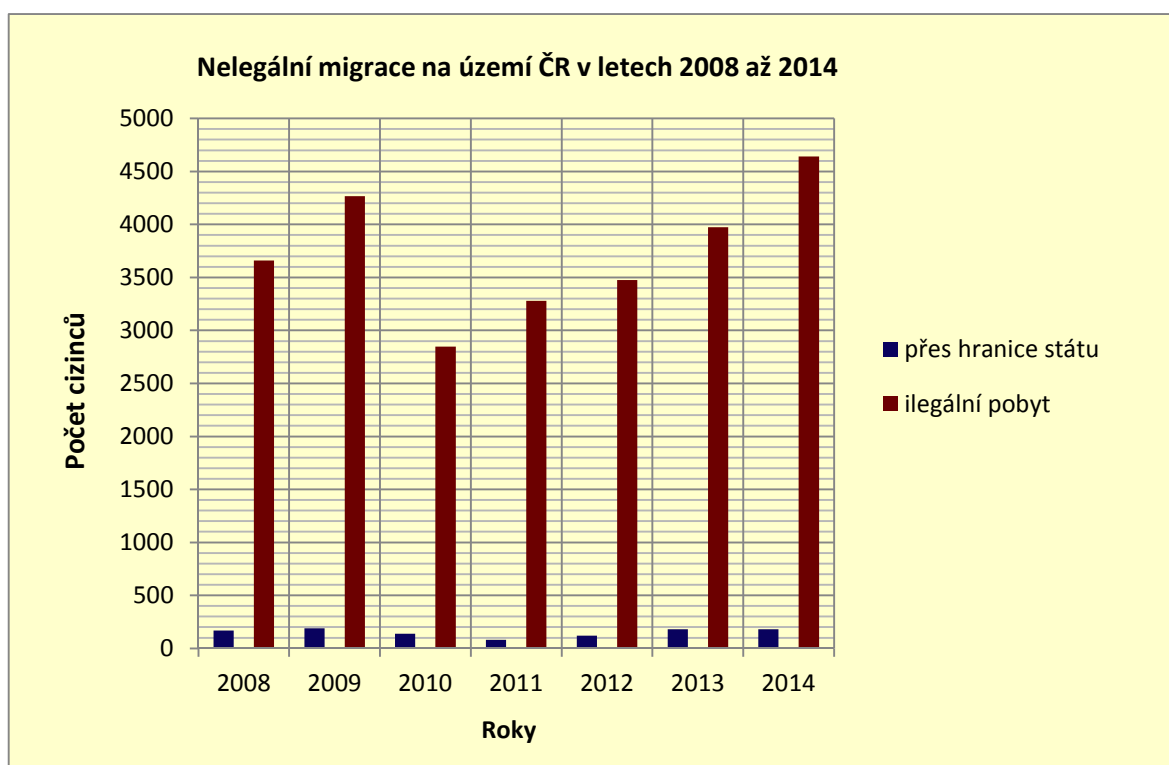
Nelegální pobyt na území státu – Česká republika bývá v tomto případě často cílovou zemí. Imigranti pobývají na území kvůli zaměstnání a začleňují se do komunit, které tvoří jejich krajané i do majoritní společnosti. Do této kategorie patří každý občan, který zůstává v ČR nad rámec povoleného pobytu, ale i pokud nemá platné cestovní doklady či zde pracuje „na černo“, tedy nemá pracovní povolení. Dle statistik cizinecké policie v letech 2008 až 2014 na území ČR nelegálně pobývali zejména Ukrajinci, poté s odstupem Vietnamci, Rusové, Slováci a od roku 2013 i imigranti z Libye a Kuvajtu. V následujícím grafu č. 3 jsou znázorněny oba typy nelegální migrace v absolutních číslech.¹¹³

¹¹¹ Migrační a azylová politika České republiky. Ministerstvo vnitra České republiky [online]. Praha: Ministerstvo vnitra České republiky, 2014 [cit. 2016-03-01]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/migracni-a-azylova-politika-ceske-republiky-470144.aspx>

¹¹² Data - nelegální migrace cizinců. Český statistický úřad [online]. Praha: Český statistický úřad, 2016 [cit. 2016-03-01]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/cizinci/data-nelegalni-migrace-cizincu#cr>

¹¹³ Data - nelegální migrace cizinců. Český statistický úřad [online]. Praha: Český statistický úřad, 2016 [cit. 2016-03-01]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/cizinci/data-nelegalni-migrace-cizincu#cr>

Graf 3 – Nelegální migrace na území ČR v letech 2008 až 2014

Zdroj: data z Českého statistického úřadu, zpracování vlastní.

Z grafu č. 3 vyplývá, že od roku 2010 má ilegální migrace v ČR stoupavou tendenci. Dle policejní zprávy „Vyhodnocení nelegální migrace za rok 2015“ došlo oproti roku 2014 k nárůstu o 3 741 osob, tedy bylo zadrženo 8 563 migrantů. Konkrétně na přelomu července a srpna byl zaznamenán rekord, a to 1 767 migrantů. Od září pak začal počet rapidně klesat a v prosinci se již dosahovalo standardů.

Dále zpráva uvádí, že převládali cizinci ze tzv. třetích zemí oproti cizincům z EU. Nejčastěji se jednalo o občany Sýrie (24,7 procent), kteří přes ČR pouze přecházeli a o imigranty ukrajinské národnosti (14,9 procent), kteří většinou byli zadrženi v době, kdy jim již neplatilo povolení k pobytu. Na pomyslném třetím místě se umístili občané z Kuvajtu (7,2 procent), kteří na území ČR také pobývali po uplynutí víza, dle policejní zprávy se jednalo převážně o lázeňské hosty. Na 4. a 5. příčce byli opět tranzitní migranti, a to z Afghánistánu (7,1 procent) a z Iráku (4,9 procent). Tranzitní imigranti překračují hranice z rakouské a slovenské strany a chtějí se přes ČR dostat dále do západní Evropy.

Ke dni 4. 2. 2016 bylo zajištěno pouze 41 ilegálních migrantů, tedy je možné nadále sledovat klesající trend. Co se týká zajišťovacích zařízení, tak k výše zmíněnému datu ubytovávaly dohromady 90 cizinců.¹¹⁴

5.2.5 Mýtus o kriminalitě cizinců

Pouhá myšlenka integrace cizinců na území České republiky vyvolává v široké veřejnosti pocit nejistoty a obav z rostoucí kriminality. S rostoucím počtem obyvatel, koncentrovaných na jednom území, roste i riziko potencionální kriminality. Tato idea je spojena především se špatnou sociální situací nově přichozích imigrantů. Ano, patologické jevy vycházejí dle statistik zejména z prostředí chudinských čtvrtí, ale nelze tyto jevy spojovat s příslušností k etniku či národu.

V následující tabulce jsou data získaná z ČSÚ za rok 2014, která v absolutních číslech zaznamenává počty stíhaných a obžalovaných, dále množství jedinců se kterými bylo vedeno zkrácené řízení, návrhů na potrestání a v neposlední řadě i odsouzení dle státní příslušnosti.

Tabulka 5 - Kriminalita v ČR za rok 2014 dle státních příslušností.¹¹⁵

Státní občanství	Stíháno	Obžalováno	Zkrácené řízení	Návrh na potrestání	Odsouzeno
Česko	34 857	31 478	62 274	58 807	68 048
Slovensko	767	709	1 696	1 632	1 912
Ukrajina	277	246	597	582	659
Vietnam	501	458	233	216	546
Polsko	113	104	212	206	259
Rumunsko	92	89	167	166	206
Bulharsko	93	87	147	144	176
Německo	68	58	68	65	126
Rusko	74	61	89	86	114
Moldavsko	33	30	46	46	57

Zdroj: data z Českého statistického úřadu, zpracování vlastní.

V tabulce viz výše je náhled na trestná řízení dle národností, které se na území ČR nejvíce podílejí na kriminalitě. Bylo vybráno 10 států dle početnosti. Z výsledků je patrné,

¹¹⁴ Vyhodnocení nelegální migrace za rok 2015. Policie ČR[online]. Praha: Policie ČR, 2016 [cit. 2016-03-01]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/vyhodnoceni-nelegalni-migrace-za-rok-2015.aspx>

¹¹⁵ Zdroj: ČSÚ, zpracování vlastní

že největší podíl na kriminalitě mají občané České republiky. Např. celkový počet odsouzených osob za rok 2014 byl 72 825 (Z toho 70 947 byli občané Evropské unie.), nejvíce odsouzených osob bylo české národnosti, s kolosálním propadem jsou na druhém místě Slováci, kteří jsou následováni osobami s ukrajinskou státní příslušností, na třetím místě jsou občané s vietnamským státním občanstvím, poté jsou Poláci, Rumuni atd.

Dle Ministerstva vnitra stoupla kriminalita ze strany cizinců oproti roku 2013 o 0,1 procenta. Nejvíce byli cizinci stíháni pro majetkové trestné činy.¹¹⁶

5.2.6 Ekonomická aktivita cizinců

Ministerstvo práce a sociálních věcí shromažďuje informace o zaměstnanosti cizinců. V evidencích lze najít údaje o vydání povolení k zaměstnání a zaměstnaneckých karet, včetně počtu vydaných zelených a modrých karet. Dále jsou evidovány i osoby z Evropské unie, Evropského hospodářského prostoru a Švýcarska. Cizinci z tzv. třetích zemí, kteří nepotřebují výše zmíněná povolení a jsou registrováni na krajských pobočkách Úřadu práce spolu s migranty, kteří mají živnostenské oprávnění od Ministerstva průmyslu a obchodu. Všeobecně platí, že občané EU, EHP a Švýcarska mají, ode dne vstupu České republiky do EU, z právního hlediska a dle zákona o zaměstnanosti stejné postavení jako občané ČR. Ostatní migranti, kteří chtějí pracovat na území státu, musí mít některé z výše zmíněných pracovních povolení, pokud nemají platnou výjimku dle zákona. Tato povolení nejsou vyžadována, pokud se jedná o jedince, který splňuje například následující podmínky.¹¹⁷

- Byla mu poskytnuta mezinárodní ochrana na území ČR.
- Má platné povolení k trvalému pobytu.
- Má rodinné vazby na člena diplomatické mise, konzulárního úřadu nebo na jiného zaměstnance některé mezinárodní vládní organizace, která sídlí v ČR a je platná mezinárodní smlouva, kterou vláda ČR garantuje tzv. vzájemnost.
- Je zaměstnán jako výkonný umělec, vysokoškolský akademický pracovník, student do 26 let věku atd. dle zákona o zaměstnanosti.

¹¹⁶ Zpráva o situaci v oblasti migrace a integrace cizinců na území České republiky v roce 2014. Ministerstvo vnitra České republiky [online]. Praha: Ministerstvo vnitra České republiky, 2015 [cit. 2016-02-04]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/migracni-a-azylova-politika-ceske-republiky-470144.aspx?q=Y2hudW09NA%3D%3D>

¹¹⁷ EKONOMICKÁ AKTIVITA CIZINCŮ. ČSÚ [online]. Praha: Český statistický úřad, 2016 [cit. 2016-03-01]. Dostupné z: https://www.czso.cz/documents/10180/20556729/29002715_k3CJ.pdf/58e7617d-8c7a-4d7f-b17b-03aacbed0c4a?version=1.0

Zaměstnanecká karta má duální charakter, vykonává stejnou funkci jako povolení k pobytu či k zaměstnání. Tento typ karty vstoupil v platnost dne 24. 6. 2014. Kartu vydává MVČR na konkrétní pracovní místa, které nebyly dle evidence MPSV obsazené do 30 dnů od jejich oznámení na Úřadu práce. Odborná způsobilost k výkonu zaměstnání je vyžadována dle charakteru volného pracovního místa. Zaměstnanecká karta nahradila kartu zelenou, o kterou se mohlo žádat v období 1. 1. 2009 až 23. 6. 2014, tento doklad byl opět duálního charakteru. Vydané zelené karty jsou nadále v platnosti, až do data jejich expirace, během jejich existence jich bylo vydáno celkem 636.¹¹⁸

Modrá karta opravňuje cizince k pobytu a zároveň k výkonu zaměstnání, tedy má také duální charakter viz karty předchozí. Podmínky jsou obdobné jako u zaměstnanecké karty s tím rozdílem, že je vyžadována tzv. vysoká kvalifikace. Tedy řádně ukončené vysokoškolské vzdělání nebo vyšší odborné vzdělání, které trvalo aspoň 3 roky. Mezi obdobími 1. 1. 2011 až 31. 12. 2014 bylo vydáno celkem 308 modrých karet.¹¹⁹

Nelegální zaměstnávání má na starosti Státní úřad inspekce práce (SUIP), která pracuje s cizineckou policií a českou správou sociálního zabezpečení. V roce 2014 bylo zadrženo celkem 834 cizinců (184 z EU), kteří v ČR pracovali nelegálně. Oproti roku 2013, kdy bylo zachyceno 1 375 osob, došlo k značnému poklesu. Nelegální pracovníci byli zaznamenáni zejména v následujících odvětvích: „*stravování v restauracích, u stánků a v mobilních zařízeních, při demolicích a přípravě stavenišť, při výstavbě bytových a nebytových budov, v oblasti zprostředkování velkoobchodu a velkoobchodu v zastoupení, v oblasti pronájmu a správě vlastních nebo pronajatých nemovitostí, a v ostatní profesní, vědecké a technické činnosti.*“¹²⁰

Dle konzultanta pro migraci Jurije Moloslova (SIMI) v České republice je černý trh velmi rozšířen a vyhovuje mnoha zaměstnavatelům. Jejich pracovníci totiž nemají žádná práva, můžou je vyhodit, můžou jim nezaplatit nebo jim dát menší peníze než původně slíbili a také mohou své zaměstnance diferencovat dle občanství (ČR, EU a tzv. třetí země).

¹¹⁸ EKONOMICKÁ AKTIVITA CIZINCŮ. ČSÚ [online]. Praha: Český statistický úřad, 2016 [cit. 2016-03-01]. Dostupné z: https://www.czso.cz/documents/10180/20556729/29002715_k3CJ.pdf/58e7617d-8c7a-4d7f-b17b-03aacbed0c4a?version=1.0

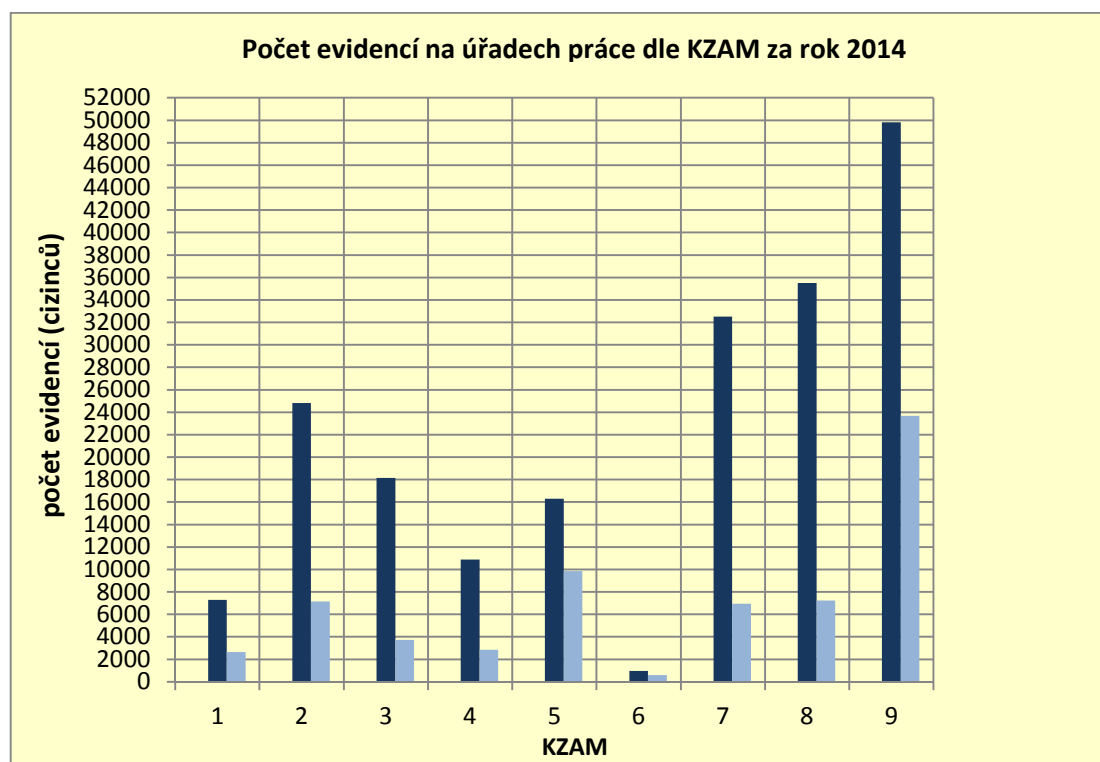
¹¹⁹ Modrá karta. *Ministerstvo vnitra České republiky* [online]. Praha: Ministerstvo vnitra České republiky, 2016 [cit. 2016-03-01]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/modra-karta.aspx>

¹²⁰ EKONOMICKÁ AKTIVITA CIZINCŮ. ČSÚ [online]. Praha: Český statistický úřad, 2016 [cit. 2016-03-01]. Dostupné z: https://www.czso.cz/documents/10180/20556729/29002715_k3CJ.pdf/58e7617d-8c7a-4d7f-b17b-03aacbed0c4a?version=1.0

Cizinecká policie se často setkává s imigranty, kteří přicházejí se stížnostmi, že nedostali zapláceno. Pokud ale nemají podepsanou pracovní smlouvu se všemi náležitostmi, tak je se zaměstnavatelem zahájeno trestní řízení (Když se jedná o nelegální práci.), ale imigrantům zaplatit nemusí.

Práci na českém trhu lze klasifikovat dle hlavních tříd, tzv. klasifikace zaměstnání (KZAM). Dělí se na kvalifikované práce (KZAM 1-3), kam spadají zákonodárci a vedoucí pracovníci, výzkumní pracovníci a dále lidé pracující v technickém, zdravotním a pedagogickém sektoru. Druhou skupinu tvoří práce tzv. polo-kvalifikované (KZAM 4-8), do této kategorie jsou řazeni např. úředníci, dělníci a řemeslníci, včetně obsluhy strojů a zařízení. Nekvalifikované práce tvoří pomocní a nekvalifikovaní pracovníci (KZAM 9). Nezávislou kategorií je pak armáda (KZAM 0).

Graf 4 - Počet evidencí na úřadech práce dle KZAM za rok 2014

Zdroj: data z Českého statistického úřadu, zpracování vlastní.

Na grafu č. 4 je znázorněno pracovní zařazení cizinců dle evidence na úřadech práce za rok 2014. Pro lepší přehlednost je na následující straně vypsáno přesné znění klasifikačních skupin, KZAM.

Skupiny KZAM jsou následující:

1. Zákonodárci, vedoucí a řídicí pracovníci
2. Vědečtí a odborní duševní pracovníci
3. Techničtí, zdravotní a pedagogičtí pracovníci (vč. příbuz. oborů)
4. Nižší administrativní pracovníci (úředníci)
5. Provozní pracovníci ve službách a obchodě
6. Kvalifikovaní dělníci v zemědělství a lesnictví (vč. příbuz. oborů)
7. Řemeslníci a kvalifikovaní výrobci, zpracovatelé, opraváři
8. Obsluha strojů a zařízení
9. Pomocní a nekvalifikovaní pracovníci

Z grafu je patrné, že občané z tzv. třetích zemí jsou na území ČR legálně nejvíce zaměstnáváni jako „nekvalifikovaná“ pomocná síla. Není ale výjimkou, že často vykonávají těžší manuální a nekvalifikovanou práci, která není úměrná jejich vlastní kvalifikaci (dosaženému vzdělání). Příchozí migrant potřebuje akutně zaměstnání a zejména pokud musí ještě zabezpečit rodinu, tak je prakticky donucen vzít práci, která neodpovídá jeho kvalifikaci.¹²¹ Faktem je, že i řada občanů české národnosti odmítá pracovat za nízkou mzdou, která je v mnoha případech srovnatelná se sociálními dávkami. Zaměstnavatelé v ČR najímají často cizince z důvodu nedostatku domácích pracovníků a také díky jejich nízkým nárokům na pracovní podmínky a vysoké flexibilitě.¹²²

Velkým problémem je v České republice zařazování cizinců do pracovního procesu. Safa Hassani: *„Jako lékař, dospělý atestovaný psychiatr, jsem fungoval 5 let po příjezdu do České republiky jako obchodník nebo manažer. Celou dobu jsem podával žádosti, ale vždy mi je zamítly, že je potřeba udělat atestace z toho a toho. Tento systém v Německu není, tam pokud umíte německy na požadované úrovni, tak můžete začít pracovat jako lékař a teprve pak si doděláváte atestace. V České republice je to velmi složité, jako psychiatr 10-12 let funguji a doted' nemohu natrvalo jako český lékař v České republice fungovat. Musím udělat několik zkoušek, třeba z gynekologie, což psychiatr k výkonu práce nepotřebuje, to samé z chirurgie, ortopedie atd. Jako lékař jsem absolvoval*

¹²¹ Neregulární práce imigrantů v České republice. Migraceonline.cz [online]. Praha: Multikulturní centrum Praha, 2008 [cit. 2016-03-01]. Dostupné z: <http://www.migraceonline.cz/cz/e-knihovna/neregulerni-prace-imigrantu-v-ceske-republice>

¹²² Neregulární práce imigrantů v České republice. Migraceonline.cz [online]. Praha: Multikulturní centrum Praha, 2008 [cit. 2016-03-01]. Dostupné z: <http://www.migraceonline.cz/cz/e-knihovna/neregulerni-prace-imigrantu-v-ceske-republice>

v roce 2002. *Jak bych mohl udělat zkoušku gynekologie, když v ní nepracuji? I na zkoušku z psychiatrie se potřebuji připravit, jsou nové termíny, nové studie postupy atd. Prodlužují si možnost vykonávat své povolení každý rok, občas se musím i odvolat. Budí to dojem, že záleží, zda si daný úředník dal ráno kafe nebo ne.*¹²³

Faktem je, že i řada občanů české národnosti odmítá pracovat za nízkou mzdu, která je v mnoha případech srovnatelná se sociálními dávkami. Zaměstnavatelé v ČR najímají často cizince z důvodu nedostatku domácích pracovníků a také díky jejich nízkým nárokům na pracovní podmínky a vysoké flexibilitě.¹²⁴

*„Ukončila jsem střední školu, mám maturitu, jsem profesorka španělského jazyka a literatury. V České republice jsem začínala mytím nádobí v restauraci ve velkém městě. Pracovala jsem jeden měsíc. Vrchní kuchař mi říkal: „Paní, vy jste profesorka a myjete nádobí a já nemám vysokou školu, jsem kuchař a jsem váš nadřízený.“*¹²⁵

*„Během první poloviny svého života jsem si práce na stavbě nemohl ani představit. Ale jak se ukázalo, tak jsem to musel dělat a dělám. Takový je očividně můj osud. Mám vysokoškolské vzdělání, pracoval jsem na univerzitě s humanitním zaměřením. Miluji hudbu, jsem hudebník a hraji na akordeón... Moje práce je teď cement, lopata, kolečko, výtah a to stále dokola.“*¹²⁶

Na pracovních úřadech uchazeči o práci často slyšávají větu: „Ty jsi z tzv. třetí země. První dostanou práci Češi, poté občané ze zemí Evropské unie, dále ti cizinci, kteří zde mají již trvalý pobyt, a pak ty.“

Dle odborných pracovníků ze Sdružení pro integraci a migraci je hlavním problémem to, že stát nemá dlouhodobou vizi a řídí se aktuálním stavem na pracovním trhu. Ve chvíli, kdy potřebuje levnou pracovní sílu, tak sem cizince pozve a když už je nepotřebuje, tak je vrátí jako nějaké „použité zboží“. Ale když tu někdo žije po dobu čtyř až pěti let, tak už tady má určité zázemí a mnohdy i rodinu. Tedy neodejde, obchází úřady práce a často se dostane do šedé zóny nebo sociálně propadne.

¹²³ Hassani, S. *Migrace a uprchlictví v ČR*. [video dokument]. Praha: Multikulturní centrum Praha, 2015. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=3zBIPEuA-NM>

¹²⁴ Neregulární práce imigrantů v České republice. *Migraceonline.cz* [online]. Praha: Multikulturní centrum Praha, 2008 [cit. 2016-03-01]. Dostupné z: <http://www.migraceonline.cz/cz/e-knihovna/neregularni-prace-imigrantu-v-ceske-republice>

¹²⁵ Taťána (Moldávie) *A Better Life - documentary film about the lives of migrants in the Czech Republic*. [video dokument]. Praha: SIMI, 2013. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=0QZ4C1W56Vg>

¹²⁶ Vitali (Ukrajina) *A Better Life - documentary film about the lives of migrants in the Czech Republic*. [video dokument]. Praha: SIMI, 2013. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=0QZ4C1W56Vg>

5.3 Instituce a organizace v oblasti migrace a integrace

Instituce zabývající se integrační problematikou jsou převážně sdružení a organizace z neziskového sektoru. Jejich cílem a posláním je pomoci imigrantům v České republice v ekonomické i sociální sféře. Dále se snaží eliminovat diskriminaci a vykořisťování cizinců, ke kterému dochází na území celého státu s železnou pravidelností. Nezaměřují se jen na imigranty, ale také na majoritní společnost, která se integrace účastní. Ve zkoumaném prostoru jsou tyto organizace poměrně početně zastoupené, ale vzhledem ke stávající situaci je potřeba tyto společnosti podporovat a rozšiřovat jejich zázemí a pole působnosti. Níže jsou uvedeny některé z nich.

5.3.1 International Organization for Migration „IOM“

Tato organizace existuje již od roku 1951 se sídlem v Ženevě. Momentálně zahrnuje 151 států a má přibližně 7000 zaměstnanců, kteří pracují na aktuálních projektech (3000). V ČR tato humanitární instituce působí od roku 1998 v rámci následujících aktivit.¹²⁷

Dobrovolné návraty a reintegrace

Tento program v originálním znění „Assisted Voluntary Return“ je určen pro cizince, kterým vypršelo povolení k pobytu a hrozí jim deportace. Jedná se o alternativní řešení, důstojný návrat „domů“ za asistence IOM, která celý proces plně hradí. „*V obecné rovině program pomáhá snižovat ekonomická a bezpečnostní rizika spojená s neregulární migrací.*“¹²⁸

Migrace a rozvoj

Zaměření v této oblasti jsou především remitence (usnadnění transferů), vztahy diaspor se zeměmi původu, cirkulární migrace aj. Tato rozvojová spolupráce probíhá zejména s Gruzii, Moldavskem, Kyrgyzstánem, Tádžikistánem, Mongolskem a Arménií.¹²⁹

Pracovní migrace

¹²⁷ International Organization for Migration: the migration agency [online]. Praha: IOM, 2014 [cit. 2016-03-02]. Dostupné z: <http://www.iom.cz>

¹²⁸ Migrace a rozvoj. In: International Organization for Migration: the migration agency [online]. Praha: IOM, 2014 [cit. 2016-03-02]. Dostupné z: <http://www.iom.cz/aktivity/asistovane-dobrovolne-navraty-a-reintegrace>

¹²⁹ Migrace a rozvoj. In: International Organization for Migration: the migration agency [online]. Praha: IOM, 2014 [cit. 2016-03-02]. Dostupné z: <http://www.iom.cz/aktivity/migrace-a-rozvoj>

Tato sféra se zabývá eliminací ilegálního zaměstnávání cizinců a kontrolou zda systém pracovní migrace dané země nepoškozuje imigranty. Aby byl využit veškerý potenciál, který plyne z této migrace, musí být splněny následující podmínky.

1. „poskytnout cizincům informace a nabídku jednoduché legální migrace
2. posílit práva cizinců na pracovním trhu a nabídnout jim integraci
3. nastavit fungující systém kontrol a postihů plus pomáhat obětem“¹³⁰

Prevence a potírání obchodu s lidmi

Česko je v rámci tohoto fenoménu nejen cílovou a tranzitní zemí, ale i zemí původu. Konkrétně se jedná o nucenou prostituci. Rizikovou skupinou jsou zejména nezletilí imigranti, kteří cestují bez doprovodu. Kromě prostituce se jedná i o nucené práce atd.¹³¹

Budování kapacit v migračním managementu

V této sekci jsou aktivity zaměřeny na organizační strukturu, ať již se jedná o ochranu hranic, kontrolu cestovních dokladů či tvorbu migrační analýzy. Projekty, které vznikají v této kategorii, se zaměřují na podporu a vylepšení managementu migrace. Mezi země, ve kterých působí IOM Praha patří i Bosna a Hercegovina. Pomoc zde probíhá formou odborného školení, dochází k výměně informací, byla zakoupena výpočetní technika a byl utvořen speciální tým, který se zaměřuje na analýzy.¹³²

Integrace cizinců v České republice

V rámci integrace je nezbytná komunikace s médii, ať již kvůli vyvrácení nepodložených obav či kvůli vzdělávání veřejnosti v dané problematice. Díky své široké síti využívá IOM Praha poznatky z různých koutů světa. Mezi hlavní aktivity patří obeznámit imigranty s právy a povinnostmi, které vyplývají z české legislativy, dále poskytnutí odborného poradenství ohledně zaměstnání, služeb, ale i sociokulturní

¹³⁰ Pracovní migrace. In: International Organization for Migration: the migration agency [online]. Praha: IOM, 2014 [cit. 2016-03-02]. Dostupné z: <http://www.iom.cz/aktivity/pracovni-migrace>

¹³¹ Prevence a potírání obchodu s lidmi. In: International Organization for Migration: the migration agency [online]. Praha: IOM, 2014 [cit. 2016-03-02]. Dostupné z: <http://www.iom.cz/aktivity/prevence-a-potirani-obchodu-s-lidmi>

¹³² Budování kapacit v migračním managementu. In: International Organization for Migration: the migration agency [online]. Praha: IOM, 2014 [cit. 2016-03-02]. Dostupné z: <http://www.iom.cz/aktivity/budovani-kapacit-v-migracnim-managementu>

orientace. V neposlední řadě zpřístupnit jazykové kurzy a vzdělávat i majoritní společnost za účelem eliminace diskriminace a xenofobie.¹³³

5.3.2 Centra na podporu integrace cizinců „CPIC“

Tato centra jsou zaměřena na cizince z tzv. třetích zemí, tedy mimo země EU, kteří zde pobývají na dlouhodobý nebo trvalý pobyt. Zařízení mají na starosti i osoby, kterým byla udělena mezinárodní ochrana. Mezi hlavní poslání a cíle patří podpora integrace cizinců a zlepšení jejich sociální, právní i jazykové situace v regionech. Klientům jsou poskytovány následující služby, a to zcela zdarma.¹³⁴

Sociální poradenství

Do této činnosti spadá zejména pomoc s povoleními k pobytu, odborné poradenství ohledně sociálních dávek, školství, bydlení, zdravotního pojištění a zdravotnictví jako takového.

Právní poradenství

Navazuje na sociální poradenství, které poskytují pracovníci CPIC.

Tlumočnické služby

O tuto službu žádají klienti z různých důvodů, nejčastěji jsou vietnamské, mongolské, ukrajinské nebo ruské národnosti.

Sociokulturní kurzy

Tyto kurzy pomáhají zvýšit povědomí cizincům o životě v ČR. Cílem je zlepšit celkovou orientaci, a to hlavně v sociálním a vzdělávacím systému.

Přístup do knihovny a na internet

Každý klient má nárok na vypůjčení knihy či časopisu dle vlastního výběru, součástí knihoven je i volný přístup na počítače s internetem během otevírací doby.

Občané, kteří splňují podmínky výše zmíněné, mají tyto služby dostupné, pokud se prokáží identifikačním dokumentem včetně platného dokladu, který je opravňuje k pobytu na území ČR. Pokud je to třeba, tak je přítomnost tlumočnicka při prvním kontaktu s CPIC samozřejmostí.

Pro funkční integraci nestačí jen informovat cizince, ale je zapotřebí vzdělávat i majoritní společnost. K tomuto účelu pořádá CPIC různé setkání platformy v jednotlivých

¹³³ Integrace imigrantů v České republice. In: International Organization for Migration: the migration agency [online]. Praha: IOM, 2014 [cit. 2016-03-02]. Dostupné z: <http://www.iom.cz/aktivity/integrace-imigrantu-v-ceske-republice>

¹³⁴ Centra na podporu integrace cizinců. Centra na podporu integrace cizinců [online]. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, 2015 [cit. 2016-03-01]. Dostupné z: <http://www.integracnicentra.cz/>

krajích, kde se v jednotlivých regionech následně snaží sblížit a odstranit komunikační bariéry mezi aktéry integračního procesu. Dále jsou pořádány různé workshopy, kulturní, společenské a sportovní aktivity, které mají přiblížit kulturu imigrantů majoritní skupině a dostat téma integrace cizinců do povědomí široké veřejnosti.¹³⁵

Mezi tyto akce patří např. setkání komunitního klubu (LIBERTIK) cizinců, kteří žijí v libereckém kraji. CPIC zve na svou událost občany Liberce a okolí s následujícím sloganem.

„Rádi bychom Vás pozvali na další setkání, kde se můžete potkat s přáteli a cizinci žijícími v tomto kraji a předat si své zkušenosti, zážitky a poznatky. Setkání budou provázet klientky CPIC ruské a ukrajinské národnosti.“¹³⁶

Projekty center na podporu integrace cizinců jsou financovány EU a azylovým, migračním a integračním fondem. Konkrétní adresy a kontakty na zařízení CPIC jsou zmíněny v přílohách.¹³⁷

5.3.3 Sdružení pro integraci a migraci „SIMI“

Jedná se o lidskoprávní organizaci, která zastává práva imigrantů. Zdarma poskytuje právní, sociální a psychosociální poradenství. Mimo zmíněné je cizincům nabízeno široké spektrum kurzů. Např. českého jazyka, semináře se zaměřením na sociokulturní orientaci nebo adaptačně integrační kurzy. Svou advokátní činností brojí za zlepšení legislativních podmínek pro integraci cizinců. Služby jsou poskytovány migrantům bez ohledu na jejich pobytový status. Organizace se řídí principy diskrétnosti a odbornosti. Zároveň je ke každému klientovi veden individuální přístup a přistupuje se k němu s respektem. Jednou z nejdůležitějších aktivit SIMI je i edukace společnosti, potírání xenofobie a rasismu a celkové rozvíjení tolerance a porozumění. SIMI organizuje především veřejné přednášky pro školy, ale i širokou veřejnost. Dále podniká řadu seminářů, besed, multikulturních večerů a festivalů. Dále je zájemcům bezplatně nabídnuta knihovna s možností volného přístupu na počítače s internetem.

¹³⁵ Informace o projektu. *Centra na podporu integrace cizinců* [online]. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, 2015 [cit. 2016-03-01]. Dostupné z: <http://www.integracnicentra.cz/Onas/InformaceOProjektu.aspx>

¹³⁶ Aktuality: Liberec Setkání komunitního klubu Libertik. Centra na podporu integrace cizinců [online]. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, 2015 [cit. 2016-03-01]. Dostupné z: http://www.integracnicentra.cz/documents/LK/Actuality/Let%C3%A1k_Libertik_BAR_08_04.pdf

¹³⁷ Centra na podporu integrace cizinců. Centra na podporu integrace cizinců [online]. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, 2015 [cit. 2016-03-01]. Dostupné z: <http://www.integracnicentra.cz/>

Aktuálním projektem je např. „*Nebudu obětí!*“ (1. 5. 2015 – 30. 4. 2016), který je zaměřen na imigranty, kteří jsou ohroženi domácím násilím. Cílem je osvěta, která má násilí eliminovat a zároveň i odborná pomoc pro oběti, která si klade za úkol minimalizovat případné následky. Projekt „*Ženy na vedlejší koleji*“ se snaží zmapovat situaci a pomoc migrantkám ve středním a vyšším věku. Tyto ženy často čelí nerovnému postavení, mají problémy s důchody a čelí i několikanásobné diskriminaci.¹³⁸

Kromě multikulturní osvěty se SIMI dlouhodobě snaží vyrovnat práva cizinců na pracovním trhu a pomáhá jim s pobytem v zemi.

Ředitelka SIMI¹³⁹: „*Česká republika se bohužel neumí poučit ze zkušeností, které mají ostatní státy. Neumíme tady využít potenciál příchozích migrantů. Podmínky jsou nastaveny tak, že zde uspějí migranti jen na pozicích, o které Češi nejeví zájem. U těchto pozic tomu není tak, že by migrant zabíral místo nějakého Čecha, ale naopak firmy, které působí v České republice, hledají pracovníky, které nemohou najít.*“

5.4 Integrace cizinců

Integrace cizinců je komplexní proces, který zkoumá začlenění imigrantů do majoritní společnosti z mnoha aspektů. Aby byla tato interkulturní strategie ze strany cizinců úspěšná, tak musí být kulturně otevřená i většinová společnost. Je to oboustranný proces, kterého se účastní obě zmíněné skupiny. Stát tento proces koordinuje pomocí nástrojů integrační politiky.

5.4.1 Důvody migrace

Hlavním důvodem migrace většiny dotazovaných byla výhodná pracovní příležitost a sloučení rodinných příslušníků. Mezi hlavní tzv. push faktory patří špatná ekonomická situace v původní zemi migranta, která se projevovala zejména vysokou nezaměstnaností a nízkými mzdami. Mezi další aspekty, které podporují emigraci ze země, patří např. politická situace, nízká míra dodržování základních lidských práv a svobod, environmentální situace a v neposlední řadě také možnost studia v zahraničí. „*Odešla jsem z Ukrajiny kvůli práci, práce tam tedy byla, ale vydělala jsem si tam strašně málo peněz. U nás bylo mnoho lidí, kteří si jezdili vydělávat do zahraničí, tak já jsem to také zkusila.*“¹⁴⁰

¹³⁸ Více v kapitole Gender 5.4.2.2.

¹³⁹ Magda Faltová – ředitelka SIMI

¹⁴⁰ Informátorka Irina 51 let (Ukrajina)

„Syn dodělal akorát školu a šel na vysokou školu, byly potřeba peníze. U nás nebyla žádná práce. Potřebovali jsme nutně peníze. První odjel manžel, pak zavolal mě, ať přijedu, tak já přijela“¹⁴¹

„Jsem svobodná, mám syna, teď už je ženatý a má práci a moc hodnou manželku, mají se dobře. Ale tenkrát syn ještě studoval a moje maminka na tom nebyla dobře. Byla nemocná a nemohla chodit do práce, Já práci měla, dokonce dvě, ale peníze byly špatné a prostě to nestačilo. Kluk by nemohl dodělat školu. Musela jsem pomoci synovi a mamince, postarat se o ně.“¹⁴²

„Špatná situace je doma. Mnoho lidí je bez práce. Byl jsem dlouho bez práce, dělal jsem jen příležitostné práce pro známé nebo na doporučení, ale peníze chyběly. S manželkou jsme čekali druhé dítě, tak jsem neměl moc na výběr. Znal jsem hodně lidí, kteří si jezdili vydělávat do zahraničí. Tak jsme se s manželkou dohodli, že půjdu i já. Bylo to tenkrát hodně těžké, ale bylo to to nejlepší, co jsem mohl pro svoji rodinu udělat. Tak jsem se zeptal lidí, co jezdili pracovat ven, aby mi poradili, pracovní povolení a tak. Neumím anglicky ani německy, známý mi poradil Českou republiku, některá slova jsou podobná, tak jsem to zkusil.“¹⁴³

Z ukázky výpovědí informátorů je patrné, že velký vliv na migraci má rodinná situace. Tedy imigrant si nevydělává v cílové zemi jen na sebe, ale posílá domů rodině peníze, aby zlepšil její finanční situaci a životní standard. Zároveň je velmi častá situace, že žena následuje svého manžela, ať už také kvůli práci nebo z důvodu sounáležitosti rodiny. „Manžel dostal pracovní nabídku v České republice ve společnosti Toyota. U nás doma v Koreji je to jiné než tady. Tam když ti šéf poví, že máš něco udělat, tak to prostě uděláš. Nebylo to tak, že by Hee Young neměl na výběr, ale byl prostě potřeba tady, tak práci vzal. Odjel sem první, aby všechno potřebné zařídil. Pronajal nám dům, zajistil dětem školu a vůbec všechno potřebné. Potom jsem za ním i s dětmi přijela.“¹⁴⁴

V rámci tzv. pull faktoru slučování rodin je velmi častým jevem migrace do cílové země prostřednictvím partnera. „Moje maminka pochází z Ruska a táta je Čech. Poznali se, když byl táta na pracovní cestě v Moskvě, máma v té době ještě studovala. V roce 1986 se vzali. Máma sem z počátku nechtěla. Nechtěla přijít o kamarády a hlavně opustit svojí rodinu, tak rodiče hodně cestovali. Mamka převážně byla v Rusku, kam měl táta služební

¹⁴¹ Informátorka Oksana 53 let (Ukrajina)

¹⁴² Informátorka Saša 52 let (Ukrajina)

¹⁴³ Informátor Míša 57 let (Ukrajina)

¹⁴⁴ Informátorka Sun Hee 42 let (Jižní Korea)

cesty, do Prahy jezdila jen občas. Ale pak se situace po roce 1989 změnila, jak u táty v práci, tak jsem se narodila já. Máma mi vyprávěla, že tenkrát to hodně oplakala, ale neměla moc na vybranou, tak jsme se přestěhovali natrvalo do Prahy.“¹⁴⁵

„Narodila jsem se v Severní Karolíně v městu Wilmingtonu, vystudovala jsem moderní tanec. Pak jsem žila v New Yorku, a pak mezi lety 1980 – 1981 jsem měla angažmá v Berlíně, tam jsem také potkala svého budoucího manžela Michala. V roce 1982 jsme se vzali, vždy jsme spolu plánovali, že budeme žít v Americe. Psala jsem ustavičně domů dopisy, že se tam brzy vrátím i s rodinou. Ze začátku jsme se nevrátili kvůli režimu v Československu. Byla jsem tehdy mladá a velmi naivní, třeba co se psaní dopisů týká. Věřila jsem, že co napíšeš do dopisu, tak si přečtou jen adresáti... Pak se mi narodili děti, dvě holky a jeden kluk, pořád jsme mluvili o Americe a stěhování, no a jsem stále tady...“¹⁴⁶

„Pocházím z Japonska, narodil jsem se v Kjótu a vystudoval jsem tam vysokou školu. Věnoval jsem se shin karate, byl jsem učitel v dóju kenseikan. Tam jsem také potkal svoji budoucí ženu. Manželka je Češka, potkali jsme se v Japonsku, když tam studovala. Pro ni Japonsko nepřicházelo v úvahu a já jsem to bral jako příležitost. Sám pro sebe, že poznám a zažiji něco nového, ale i z hlediska shin karate. Založil jsem tady tu školu, je první v České republice.“¹⁴⁷

5.4.2 Důvody výběru České republiky a stávající situace

Z předcházejícího textu vyplývá, že ústřední roli při výběru cílové země (ČR) mělo slučování rodin a vidina zisku a prosperity, ať se již jednalo o zlepšení svojí vlastní životní situace nebo svojí rodiny v zemi původu. Mezi další tzv. pull faktory, které lákají cizince do České republiky, patří např. studium, demokratické vedení státu, svoboda a celkově životní styl.

„Českou republiku jsem si vybrala kvůli tomu, že tu byla již manželova sestra. Žije v Brně. Když se vrátila domů, tak manželovi vyprávěla, že si tady vydělala větší peníze. Oba dva jsme měli na Ukrajině práci, ale nebyla dobře placená. Manžel se pro to nadchl. Začal ihned zařizovat potřebná víza a odjel a já ho pak za dva měsíce následovala. První jsem měla turistické vízum, pak jsme si zařídili pracovní víza, dále na dlouhodobý pobyt na

¹⁴⁵ Informátorka Alina 26 let (Češka/Ruska)

¹⁴⁶ Informátorka Caroline 62 let (USA)

¹⁴⁷ Informátor Sasuke 39 let (Japonsko)

rok, pak za na dva roky a po pěti letech jsme si udělali trvalý pobyt na 10 let. Teď to máme do roku 2018.“¹⁴⁸

„Do České republiky jsem přišel v roce 2008, kvůli práci, pomáhal mi můj bratr Martin, který tu již byl. Pomohl mi s úřady a i najít práci. Ze začátku to bylo těžké, zejména první měsíce. Trvalo mi dlouho, než jsem si zvykl na češtinu, ale po čtyřech měsících už jsem byl schopný porozumět... Velmi mi pomohla bratrova přítelkyně, Líba (Češka). Pomáhala mi s češtinou, mluvili jsme spolu vždy, když byla příležitost. Nejhorší byla odluka od mojí rodiny, ale musel jsem tu být a vydělat peníze. Jezdil jsem domů málo, jen na Vánoce. Teď už je to lepší, jezdím minimálně dvakrát do roka, tak na měsíc, měsíc a půl.“¹⁴⁹

V roce 1986 jsem dostal od etiopské vlády stipendium, studoval jsem český jazyk v jazykové škole. Když jsem skončil jazykové studium a udělal jsem zkoušky na Karlově univerzitě a následně jsem tady v České republice dál pokračoval ve studiu sociologie na Filozofické fakultě UK. Po ukončení studia jsem se chtěl vrátit domů do Etiopie... 4. 7. 1992 se v Etiopii rozpadla vláda a byla potlačena Oromo¹⁵⁰ Liberation front. Promoci jsem měl až 8. 9., ale pak jsem se chtěl vrátit domů... Mně napsali mi, abych se nevrátil domů, že to je nebezpečné. Nevěděl jsem, co mám dělat, po ukončení školy jsem měl lhůtu měsíc, pak jsem musel Českou republiku opustit. Jel jsem do Berlína na mezinárodní svaz studentů Oromo, tam jsem potkal bývalého ministra školství (Etiopie), který byl shodou okolností ze stejného okresu Dembi Dollo. Potvrdil mi nebezpečí, které by mi hrozilo, kdybych se vrátil domů do Etiopie a řekl mi, že se musím snažit, abych mohl zůstat tady... Udělal jsem úspěšně zkoušku na doktorandské studium a mohl jsem zůstat... Má nejlepší kamarádka ze studií Šárka mě seznámila se svým tatínkem, který mi moc pomáhal. Stali jsme se přáteli. Domluvil mi práci na ministerstvu a zařídil občanství. Znamenalo by to pro mě mít externí studium, a to pět let. To jsem odmítl, nechtěl jsem tu být pět let, tak jsem šel studovat prezenční studium. Myslel jsem si, že se doma (Etiopie) situace uklidní, ale i po ukončení mého studia tam problémy přetrvávaly, stále tam jsou... Nemohl jsem se vrátit a nechtěl jsem na západ do Ameriky a tak. Pomohli mi bývalí profesori, a tak jsem si sehnal práci a doteď učím na Univerzitě Karlově a i tady (ČZU).¹⁵¹

¹⁴⁸ Informátorka Irina 51 let (Ukrajina)

¹⁴⁹ Informátor Vladyslav 29 let (Ukrajina)

¹⁵⁰ Oromo – etnikum v Etiopii

¹⁵¹ Informátor Adisa 55 let (Etiopie)

„Proč Česká republika? Dalo se sem dostat zařídit víza. Potřebovali jsme peníze. První sem přijel manžel, už je to patnáct roků, ze začátku to pro něj bylo opravdu velmi složité, nemohl najít práci. Pro mě to bylo trošku lepší, protože já přijela tři roky po něm, tak už tu manžel měl známé a ti pomohli mě sehnat práci. Pracovala jsem v hospodě, ale brzo jsem skončila, chovali se ke mně hrozně a pracovala jsem 16 hodin denně, to bylo hrozný. Ale já potřebovala peníze, syn studoval v Kyjevě, tak jsem to musela dělat. Často jsem jezdila domů, maminka byla nemocná, tak jsem se o ni musela starat. Vždy jsem jezdila chvíli sem, a pak zas tam. Teď už moje maminka zemřela, už je to tři roky, tak jsem tady. Tím jak jsem často jezdila domů, tak jsem měnila často práci, bylo to špatný, ale čím déle jsem tady pak byla, tak bylo i víc známých, kteří pomáhali. Mě moc se tady políbilo (zalíbilo)“¹⁵²

„Českou republiku jsem si vybral kvůli Michalovi¹⁵³. Je to velký rodinný přítel. Vše mi tady pomohl zařídit. Dává tu na mě pozor, práci mi sehnal a vůbec moc mi tu pomáhá.“¹⁵⁴

Situace po příjezdu byla náročná pro všechny informátory, nové prostředí, právní normy, nové kulturní zvyky a jazyková bariéra. Velmi ulehčenou situaci měli ti, kteří do České republiky přijeli za někým, kdo již tady vybudoval zázemí, sekundární vztahy atd. Předem domluvená práce byla též obrovskou výhodou. Co se týká využití institucí, které se zaměřují na integraci cizinců, tak ty nebyly a nejsou informátory účelově využívány. Někteří chodí do jazykových kurzů, ale na osobní náklady a s tím, že si kurz vyhledali sami v jazykových školách prostřednictvím internetu. Největším z výše zmíněných problémů je jazyková bariéra.

Tento názor sdílí i informátorka Seon. *„Myslím si, že Češi nemají rádi, lidi, kteří mluví anglicky nebo jiným jazykem, než je čeština. Nechtějí ani pomoci, když máme nějaký problém. Tedy pokud si nemyslí, že jsme nějak významní. Na druhou stranu, jiná situace nastává, pokud už jsme přátelé. Pak je jedno odkud kdo, je.“* Tento názor v ní zakořenil po událostech v nemocnici před třemi lety. Seon samovolně potratila, její přítel byl na služební cestě, byla vystrašená a nebylo jí dobře. Po příchodu do nemocnice se dovolávala lékařské péče nebo aspoň informace, kam má jít, na jaké oddělení, ale marně. Odpovědí jí bylo: *„You speak czech“?* Právě tato situace byla z hlavních popudů, proč začala navštěvovat kurzy českého jazyka. *„Do té doby jsem to nepotřebovala. V práci mluvíme*

¹⁵² Informátorka Oksana 53 let (Ukrajina)

¹⁵³ Informátor Míša 57 let (Ukrajina)

¹⁵⁴ Informátor Vasil 25 let (Ukrajina)

všichni anglicky a s mými přáteli také. Doufám, že už se nikdy do podobné situace nedostanu. Ale začala jsem se učit češtinu, abych byla více soběstačná a byla připravená, kdyby se odehrála podobná situace.“¹⁵⁵

Obdobný dojem má i informátorka Charlotte: „Pro cizince je to tu poměrně složité. Chápu, že nemůžu chtít, aby se mnou někdo mluvil korejsky, ale Češi nechtějí moc mluvit ani anglicky. Ne všichni samozřejmě. Ale jsem tu již 5 let a setkávám se s tím téměř denně. Chodila jsem i na kurz češtiny, úplně té základní. Tak umím takové ty základní fráze, ale na komunikativní úrovni (A2, B1) to není. Když jdu třeba na úřad nebo vyřídit něco důležitého, tak se připravím předem, abych si byla jistá, že se domluvíme. V nejhorším případě mám v mobilu slovník.“

„Žiju tu už poměrně dlouho, tak česky trochu umím, lépe mluvenou než psanou formou. Doma i v práci mluvím anglicky. Ze začátku to bylo hodně těžké, přijela jsem sem a neuměla kromě „dobrý den, děkuji...“ téměř nic. Manžel hodně pracoval a já bydlela u tchýně a jeho rodiny. Nikdo neuměl anglicky. Učila jsem se češtinu z televize, dívala jsem se a snažila si slova přiřadit ke správným věcem. Bylo to hodně těžké. Pak jsme se přestěhovali do Újezdu nad Lesy, a tam za mnou chodila sousedka a pomáhala mi s češtinou... Nejvíce problémů jsem měla vždy na úřadech. Mám pocit, že mi občas vůbec nerozuměli, co po nich vlastně chci.“¹⁵⁶

I ostatní informátoři se potýkali a bohužel stále potýkají s jazykovou bariérou, ať už na úřadě nebo v nějaké situaci, která se týkala každodennosti. Neobvyklé nebylo setkání ani s nekorektním chováním veřejné osoby. Např. paní Sun Hee se kvůli špatnému parkování a neznalosti českého jazyka dostala do situace, kdy po ní policista chtěl zaplatit pokutu 10 000 Kč, ale po příjezdu jejího známého (Čecha) pokuta činila již pouhý 1000 Kč. Znatelnou výhodu mají ti imigranti, kteří si již stihli vytvořit sekundární vazby s osobami, které mluví česky nebo mají kolem sebe rodinu, která jim aktivně pomáhá. Dalším důležitým činitelem je i ekonomická situace cizince, ne všichni si mohou, ať už z hlediska finančního či času dovolit chodit na kurzy češtiny. Nezbyvá jim tedy nic jiného, než pečlivě naslouchat a samostatné studium.

„Moje první práce byla v obchodu s lahůdkami. Většina zaměstnankyň byly Češky, tak já jsem poslouchala a učila se. Sama sobě jsem si opakovala to slovo, a pak zase jiné, a tak jsem se naučila. Poté jsem si našla novou práci jako pokojská na Vyšehradě v

¹⁵⁵ Informátorka Seon 34 let (Jižní Korea)

¹⁵⁶ Informátorka Caroline 62 let (USA)

Corinthii, tam zas byly jiná slova. Vždy když jsem slyšela nějaké nové slovo, tak jsem si říkala, že si ho musím zapamatovat, naučit se ho. Když jsem ze začátku chodila do obchodů, tak jsem se musela ptát, jak co říct, jak se na to zeptat, občas jsem si to i napsala na kus papíru. A tak jsem se to naučila. Výhodou byla, že v češtině jsou některá slova hodně podobná.“¹⁵⁷

5.4.2.1 Práce

Sehnat si urychleně zaměstnání po příjezdu do České republiky je jedna z hlavních starostí cizinců, pokud ji už nemají domluvenou předem nebo zde nemají rodinu. Zároveň právě v této oblasti se mnozí z informátorů, zejména ti sociálně slabší, dostali do nepříznivých situací. Ať se již jednalo o nelegální zaměstnání nebo nepřipustné chování ze strany zaměstnavatele. A také se zde setkali s typicky českým zažitým stereotypem: „Cizinci nám berou práci!“

„Hlavně ze začátku jsem často slyšel, že lidé jako já berou Čechům práci, ale v naší firmě pracují převážně lidé z Ukrajiny, hlavně co se zednických prací týká a není to tím, že by Michal¹⁵⁸ najímal jen lidi z Ukrajiny, myslím si, že o zednické práce tu není tak veliký zájem a přitom je to poctivá práce.“¹⁵⁹

Na otázku: „Z jakého důvodu najímá do své firmy cizince?“ odpověděl majitel Michal následovně: „Upřímně? Jsou pracovitější a je na ně větší spoleh (smích). Samozřejmě byli tu i tací, kteří řekněme nesplňovali určité standardy a ti šli pryč. Popravdě nejsi první, kdo se mě na to ptá. Nevidím důvod, proč bych nezaměstnal člověka, který má opravdu zájem pracovat, je flexibilní a svoji práci dělá precizně. Byl bych „blbec“... Je mi popravdě jedno jestli Čech, Ukrajinec, Němec a já nevím kdo všechno. Pro mě je důležité, jestli se na člověka mohu spolehnout... A zase aby to nevypadalo, že máme úplně ručičky dozadu (Myšleno Češi.), tak v mojí firmě pracují i schopní a spolehliví Češi, což jsou vlastnosti, které jsou pro stavařinu základní. Jak by řekl můj táta: „Je to hlavně o výchově.“ Slušně vychovaný člověk nemá potřebu někoho okrádat nebo se poflakovat na úkor druhých.“¹⁶⁰

Pracovníci integračních institucí také upozorňují na nesmyslný stereotyp: „Cizinci nám berou práci.“ (viz kapitola - Ekonomická aktivita cizinců). Pravdou je, že na území

¹⁵⁷ Informátorka Irina 51 let (Ukrajina)

¹⁵⁸ Informátor Michal 62 let – majitel stavební firmy (Čech)

¹⁵⁹ Informátor Míša 57 let (Ukrajina)

¹⁶⁰ Informátor Michal 62 let – majitel stavební firmy (Čech)

České republiky je poměrně velká nabídka pracovních příležitostí, o které nemají Češi zájem, a tak se majitelé firem obrací právě na cizince. Zároveň upozorňují i na chybějící dlouhodobý plán ohledně pracovní migrace. „*Lidé (cizinci) nejsou zboží, které se dá vrátit, když přestane vyhovovat.*“ Ředitelka SIMI tímto výrokem apeluje na státní politiku, která dle ní „*přijímá pracovní migranty na zakázky*“. Uvádí to na příkladu poptávce stavebního průmyslu, kdy je potřeba levná pracovní síla a v okamžiku, kdy již není pracovníků potřeba, tak jsou najednou na obtíž a dostávají se často do šedé zóny. Nutno podotknout, že mnoho imigrantů v ČR vyhledává právě krátkodobé práce, a pak se chtějí vrátit domů.

Fenomémem v ČR, který odstartoval v 90. letech, je hledání levné pracovní síly v zahraničí. V tomto ohledu vystupuje ČR jako západní země vůči tzv. státům třetího světa. Důležitými aspekty, které ovlivňují pracovní migraci, jsou propustnost hranic, snadné získání víza a blízkost zdrojové a cílové země. Právě díky těmto podmínkám přišlo do ČR hodně obyvatel bývalého Sovětského svazu, zejména Ukrajinců. Blízkost obou zemí zapříčinila i to, že řada imigrantů zde nemá zájem o trvalý pobyt, ale shánějí spíš krátkodobější zaměstnání s vidinou zlepšení své ekonomické situace a návratu domů.¹⁶¹

Příkladem tohoto typu migranta je např. informátor Vasil, který většinu roku je doma na Ukrajině a do České republiky jezdí pracovat pouze sezóně. „*Poprvé jsem sem přijel, když mi bylo 20 let (v roce 2011). Bylo to krátce po svatbě, chtěli jsme si s manželkou založit rodinu, ale neměli jsme moc peníže. Michal mi řekl o práci tady, tak jsme se domluvili, že to tady taky zkusím. Práce je tu daleko lépe placená. Jezdím sem, když je příležitost práce, většinou tak na půl roku.*“¹⁶²

Nevýhodou této nárazové práce je střídání zaměstnavatelů. Časté střídání práce a případně i lokality, prodlužuje celkový proces integrace. Imigrant nemá dostatek času, aby si vytvořil vazby sekundární, natož primární. Nutno podotknout, že dle výpovědi informátorů má značný vliv na střídání zaměstnání opět jazyková bariéra.

„*Znám plno ženských, které pořád střídají zaměstnání, já taková nejsem, když jsem někam přišla, tak pokud mi práce vyhovovala, tak jsem tam zůstala. Teď tady pracuji jako kuchařka už šest let (hotel Juliš), předtím jsem dělala pokojskou na Vyšehradě také 6 let, neměla jsem nikdy problémy s prací a ani můj manžel. Slýchávala jsem nebo i slyším, že někdo s tím má problémy. Myslím si, že je to tím, že někdo střídá jedno zaměstnání za*

¹⁶¹ UHEREK, Zdeněk. Integrace cizinců z hlediska emického a etického. In: Etnologický ústav AV ČR, v. v. i. [online]. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2005 [cit. 2016-03-01]. Dostupné z: http://aa.ecn.cz/img_upload/79a33131c9c4293e0fcef50bfa263ef/ZUherek_Integrace_cizincu.pdf

¹⁶² Informátor Vasil 25 let (Ukrajina)

druhým a nikde dlouho nevydrží. Je to pořád, to se nelíbí, a tamto se nelíbí, ale když přijdu do práce, jasně, člověk nějakou dobu musí vydržet, než si zvykne na tu práci, protože když přijdeš první den, tak je všechno nové a je to nezvyk. Musí se tomu dát prostě nějaký čas, a pak zvážit, zda je to práce pro mě, zda se ke mně chovají dobře, ale i já k nim a rozhodnout se... Můj manžel mi řekl: „Když ti řeknou, že musíš něco udělat, tak jim musíš odpovědět, jestli ano nebo ne. Ale jestli jsi otázku nepochopila, tak se zeptej klidně dvakrát, třikrát. Pokud řekneš, že to uděláš, ale pak to neuděláš, tak budeš mít problém.“¹⁶³

Někteří informátoři mají i zkušenosti s prací tzv. na černo. Jednalo se o období krátce po příjezdu do ČR, dva z nich dokonce byli konfrontováni s policií, ale v obou případech to bylo vyřešeno „pokutou“ na místě, samozřejmě bez jakéhokoliv dokladu o potvrzení úhrady a dovětkem: „Jdi už pryč, tebe, ať už tu nevidím nikde.“

Již výše byl vyvrácen stereotyp o „krádeži pracovního místa.“ Odpověď na otázku: „Proč jsou některé pracovní pozice pro Čechy méně atraktivní a nemají o ně zájem?“ je jednoduchá. „Češi nepůjdou do zaměstnání, kde je čeká tvrdá dřina s vidinou výdělků, který je téměř srovnatelný s výší sociální podpory“¹⁶⁴

„Plno lidí tady nadává na Vietnamce, a to z různých důvodů. Nejvíc je ale absurdní, když někdo tvrdí, že se sem jezdíme „napakovat“. Lidé nevidí tu tvrdou práci, která je za tím nabytím majetku. Například taková SAPA, lidé tam pracují každý den v týdnu i během svátků. Ano, oficiální otevírací doba je od osmi do šesti, ale lidé tam pracují mnohdy již od půl sedmé do desíti večer a není to lehká práce. Nebo třeba různé večerky a krámky, supermarkety jsou již dávno zavřené, ale „Vietnamci“ mají otevřeno ještě x hodin potom. Někdo se možná obohacuje nějakou nelegální cestou, ale není správné dle toho soudit i ostatní. Moji rodiče pracují opravdu tvrdě a z velké části to dělají pro mě a pro bráchu, abychom mohli studovat a mít se dobře... Doufám, že jim to jednou budu moc všechno oplatit.“¹⁶⁵

O tom, že v české majoritní společnosti je velmi nízké povědomí o náročnosti práce imigrantů, je přesvědčena většina informátorů. Někteří se smíchem dodávají, že Češi ani neznají, co je to těžká práce. Své tvrzení často doplňují otázkou: „Jaká je Vaše pracovní doba.“ Běžná odpověď průměrného pracovníka je cca 8,5 hodin s obědovou pauzou. „Můj manžel pracuje od 7 hodin ráno do 10 hodin večer, to je tvrdá práce.“¹⁶⁶

¹⁶³ Informátorka Irina 51 let (Ukrajina)

¹⁶⁴ Pracovník organizace SIMI

¹⁶⁵ Informátorka Tran 24 let (tzv. druhá generace – Vietnamka)

¹⁶⁶ Informátorka Sun Hee 42 let (Jižní Korea)

Mezi hlavní problémy, se kterými se cizinci potýkají na českém trhu práce, patří neuznání dosaženého vzdělání, což zapříčiňuje to, že pak na pozici pomocné síly v kuchyni pracuje magistra, která ve své rodné zemi byla profesorkou literatury. A obdobnými tituly se „pyšní“ i někteří zedníci, pokojské atd. Dalším velkým problémem je nízká úroveň informovanosti a podepisování neplatných smluv, což má za následek opět jazyková bariéra. Téměř polovina informátorů se při hledání zaměstnání setkala s diskriminací. Velmi rizikovou skupinou jsou zejména ženy ve středním věku, které nemají v Čechách rodinné zázemí. Tato problematika byla léta opomíjená, ale díky neziskovým organizacím, které se zabývají migrací, integrací a dodržováním lidských práv a svobod, se toto téma postupně dostává do povědomí široké veřejnosti.

5.4.2.2 Práce a gender

Jednou z hlavních priorit Evropské unie, a tedy i České republiky je potírání diskriminace a nastolení rovnosti mezi pohlavími. Skutečností ale zůstává, že ženy na trhu práce jsou oproti mužům znevýhodňovány, ne kvůli jejich znalostem, ale z důvodu rodinné zátěže či nastavení trhu práce.¹⁶⁷ Ženy-migrantky čelí stejné situaci spolu se statutem migranta. Další významný faktor, který pracující cizinky omezuje je věk. Dle analýzy diskurzu migrační politiky v České republice, ale i v ostatních zemích Evropy, je ideálním migrujícím pracovníkem mladý, zdravý a bezdětný muž, který udržuje kontakty a má stále zázemí ve své vlasti, tedy na území českého státu je pouze na přechodnou dobu a stát za něj nenese sociální odpovědnost, která zahrnuje poskytování zdravotní péče, vzdělání a právo na důchod. Tento „ideální prototyp“ migranta je mobilní a poskytuje levnou pracovní sílu na pozice, které majoritní společnost neshledává atraktivní.¹⁶⁸

V případě, že nastane nějaký problém, tak se tento typ migranta vrátí jednoduše do své vlasti a stát se nemusí starat. Vlivem demografického stárnutí populace a stále se zlepšující kvality života je v dnešní době velký zájem i o migrantky, které jsou zaměstnány jako uklízečky, domácí hospodyně, pečovatelky apod. Tyto pracovní pozice ale opět zastávají ženy v produktivním věku. Situace migrantek se výrazněji komplikuje s příchodem vyššího středního či důchodového věku.

¹⁶⁷ Průzkum veřejného mínění o postavení žen na trhu práce. In: Ministerstvo práce a sociálních věcí [online]. Praha: Sociologický ústav AV, 2013 [cit. 2015-12-14]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/957/zprava.pdf>

¹⁶⁸ Mladé staré migrantky. In: Migraceonline.cz [online]. Praha: migraceonline.cz, 2015 [cit. 2015-12-14]. Dostupné z: <http://migraceonline.cz/cz/e-knihovna/mlade-stare-migrantky>

„V práci musím dokazovat, že na to stále mám – i jako cizinka, což mi neustále někdo připomíná. Potřebuji si udržet práci, děti ještě studují na střední a vysoké škole. A doma mám už těžce nemocného otce, o kterého mi pečují sousedé. Já si ho sem vzít nemůžu, nebyl by pojištěný. Cítím, že mám být tam, ale musím být tady. V práci žádné volno nedostanu, takže si na to беру celou svou dovolenou.“¹⁶⁹

Právě tyto ženy, zejména pokud jsou samoživitelky, jsou díky okolnímu tlaku často ochotny přijmout jakoukoliv práci, nehledě na podmínky. Do stejné situace se dostala i informátorka Saša (52 let), která pracovala v hotelu v centru Prahy jako uklízečka. *„Již od začátku jsem neměla o majitelích dobré mínění a moje předpoklady se časem naplnily. Celkově to nejsou dobří lidé, využívali i ostatní zaměstnance (Čechy), ať už se jednalo o pozdní výplaty, strhávání mzdy za prohřešky atd. Bydlela jsem v hotelu ve sklepě, ze začátku mi to přišlo dobré, neměla jsem peníze, abych si sama koupila byt a do práce mi stačily vyjít jen schody. To ale věděli i majitelé. Tím, že jsem byla vlastně neustále po ruce, se mi rozrostly pracovní povinnosti, samozřejmě neproplacené. Ze začátku mi to nevadilo, ale časem mi došlo, že mě využívají. Děvčata z recepce mi to pořád říkaly, ať s tím něco udělám, že takhle to dál nejde. Ale neměla jsem na výběr, bydlení v Praze jsem si opravdu nemohla dovolit... Majitelé mi začali mluvit i do mých útrat, nedávali mi včas výplatu, a když jsem po nich své, své peníze chtěla, tak se mě ptali, na co je potřebuji. Byly to moje peníze... Například majitelka se mi vysmála, že jsem hloupá, když jsem posílala peníze synovi na svatbu, že prý mě využívá.“¹⁷⁰*

Neziskové organizace se snaží různými kampaněmi upozornit na zranitelnost žen (imigrantek) na českém trhu práce. Zároveň se snaží i zveřejňovat příběhy těchto žen v rámci osvěty, aby se podobné případy co nejdříve eliminovaly a aby se případné „oběti“ nebáli požádat o pomoc. Mezi tyto organizace patří již zmíněné sdružení SIMI, které má spuštěný program „Ženy bez vrásek“. Tento program je zaměřen především na ženy z první uprchlické vlny z bývalé Jugoslávie, které se potýkají s úřady a snaží se prosadit si své právo na důchod. Sdružení publikuje životní příběhy těchto žen na webových stránkách¹⁷¹ a v Českém rozhlasu. Goranka Oljača, která do ČR přišla kvůli válce v Bosně a Hercegovině, se velmi brzy po svém příchodu do země efektivně začlenila do společnosti po všech stránkách. Problém nastal, když jí bylo šedesát let. Dostala výpověď na hodinu.

¹⁶⁹ Sanja 54 let (Jugoslávie). Mladé staré migrantky. In: Migraceonline.cz [online]. Praha: migraceonline.cz, 2015 [cit. 2015-12-14]. Dostupné z: <http://migraceonline.cz/cz/e-knihovna/mlade-stare-migrantky>

¹⁷⁰ Informátorka Saša 52 let (Ukrajina)

¹⁷¹ <http://bezvrasek.migrace.com/cs/clanky/00049/porad-dobra-vule-zeny-na-vedlejsi-koleji>

Byla bez zaměstnání, zdravotního pojištění a bez naděje. S pomocí sdružení SIMI vytvořila dokument (2015), který popisuje její životní cestu v ČR a i jiných žen s podobným osudem. Tyto ženy (důchodového věku), které pracují i šestkrát týdně po 10-12 hodinách, nemají potřebné informace, aby zlepšily svou životní situaci, a úřady jim rozhodně nepomáhají.¹⁷²

„Štve mě, jsem stará, celý život 42 let pracuji a nemohu z toho žít. To je to nejhorší...“

„Pracovala jsem v obchodu (Praha) pro majitele z bývalé Jugoslávie. Pracovala jsem tam jako prodavačka. (Prodavačka se v tomto případě rovná vysokoškolačka se znalostí anglického a francouzského jazyka.) To že jsem já tohle uměla, to vůbec neznamenal, že bych dostala plat vysokoškolačky, naopak mi to život zkomplikovalo... Už když jsme dostávali cashu (nevidovanou výplatu), tak jsem si říkala, že jednou, až budu vyplňovat nějaké papíry, tak z toho budu mít problémy. Ale prostě jsem se s tím nezabývala, nebyla tady ani šance něco namítat. Když je žena sama s dětma bez rodiny, v cizí zemi, tak si nemůže dovolit to, co žena, která má za sebou zázemí...“¹⁷³

Majitelka sítě obchodů s pleteným zbožím: *„Od českého státu dostávám důchod 3 500 korun za odpracovaných 17 let a 2 200 korun z Bosny a Hercegoviny za 21 let práce.“* Tato žena dostává tedy za 38 let práce 5 700 Kč. Informátorka dále uvedla, že se přátelí se svou bývalou zaměstnankyní, která dostává několikanásobný důchod než ona.¹⁷⁴

Ze strany různých humanitárních organizací, včetně sdružení SIMI, byly podávány návrhy na změnu *Koncepce integrace cizinců*, ale neúspěšně. Odůvodnění ze strany Ministerstva vnitra byla aktuálnost jiných témat – migrace a tzv. uprchlická krize.¹⁷⁵

5.4.3 Vztahy

Při interakci dvou a více jedinců vznikají sociální vztahy. Ty dále můžeme dělit na primární a sekundární. Do primárních vztahů obvykle spadá rodina, blízký okruh přátel, semknutá úzká pracovní skupina, náboženské sekty aj. Sekundární vazby jsou spíše formálního charakteru, např. širší okruh přátel, známí a atd. Jedinec si tyto vazby vytváří

¹⁷² *Ženy na vedlejší koleji: Imigranti z bývalé Jugoslávie mají i po mnoha letech práce u nás problémy s penzí.* In: Radio Dvojka [online]. Praha: český rozhlas, 2015 [rádiový záznam]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/dvojka/dobravule/_zprava/zeny-na-vedlejsi-koleji-imigrani-z-byvale-jugoslavie-maji-i-po-mnoha-letech-prace-u-nas-problemy-s-penzi--1565880

¹⁷³ Tamtéž

¹⁷⁴ Tamtéž.

¹⁷⁵ Tamtéž.

např. ve škole, v práci apod., jedná se o méně osobní vazby, které jsou spíše instrumentálního charakteru a sledují nějaký cíl. Nedochází k vyšší intimitě. Naopak primární vazby se obecně vyznačují vyšším stupněm důvěrnosti a spontánními reakcemi.¹⁷⁶

Vytvoření těchto vazeb je nezbytné pro socializaci, ale i seberealizaci každého jedince. Právě vytvoření těchto vztahů, zejména mezi majoritou a minoritou, pomáhá imigrantovi v integraci. Informátoři ohodnotili českou společnost spíše jako uzavřenou, velkou roli zde opět hraje absence jazykové vybavenosti. Tato situace se kontinuálně zlepšuje s každým dalším rokem na území ČR. Velmi také záleží na úrovni češtiny imigranta a jeho úrovni socializace. Větší obtíže při navazování sekundárních vazeb měli zejména informátoři z Asie.

„Je to velmi obtížné, najít si přátele mezi Čechy, aspoň tedy pro mě. Neříkám, že žádné nemám, ale je to pro mě složitější. Ale je tady několik společenských klubů, kde se shromažďují lidé z Koreje.“¹⁷⁷

I sedmnáctiletá Jae¹⁷⁸, která navštěvuje anglickou školu, připouští, že ačkoliv má mnoho kamarádů mezi Čechy a stejně tak její bratr, tak se oběma zejména ze začátku dařilo navázat přátelství s dětmi cizinců, ačkoliv do soukromé školy chodili i děti Čechů. Stejně tak Tran¹⁷⁹ i Tom¹⁸⁰, kteří se zde již narodili, hovoří o těžké situaci jejich rodičů, kteří i přes letitý pobyt na území ČR stále dávají přednost vietnamské komunitě.

Komunity, které jsou tvořené menšinami, dávají nově příchozímu imigrantovi pocit bezpečí a sounáležitosti. Na druhou stranu uzavřené komunity spolu s jazykovou bariérou jsou příčiny segregace skupiny.

„Hodně naši lidé chodí tady v Praze do kostelů, ale já osobně pravidelně nechodím. Když tu s manželem zůstaneme třeba na velikonoce a máme volno, tak zajdeme do kostela. Manžel občas má v sobotu a neděli volno, tak se snaží jít v neděli do kostela. Jdeme občas, když je čas, ale že bychom chodili pravidelně po práci to ne. Když jdeme, tak jdeme do svatého Klementina.“¹⁸¹

¹⁷⁶ REICHEL, Jiří. Kapitoly systematické sociologie. Vyd. 2., přeprac. a dopl., V Grada Publishing 1. Praha: Grada, 2008. 125-126 s.

¹⁷⁷ Informátorka Charlotte 33 let (Jižní Korea)

¹⁷⁸ Informátorka Jae 17 let (Jižní Korea)

¹⁷⁹ Informátorka Tran 24 let (tzv. druhá generace – Vietnamka)

¹⁸⁰ Informátor Tom 30 let (tzv. druhá generace – Vietnamec)

¹⁸¹ Informátorka Irina 51 let (Ukrajina)

Ačkoli informátoři označili majoritní skupinu za méně přístupnou, tak se všem po nějaké době podařilo si potřebné vazby vytvořit. Ať už se jedná o sousedy či přátele, se kterými si společně zajdou do restaurace a i za kulturou. K vytvoření sociálních vazeb velmi napomáhají zájmové kroužky, kulturní akce a sportovní aktivity. Nepopíratelnou výhodou mají zejména mladí lidé, kteří ještě studují. Kromě prezenční výuky a povinných školních aktivit, je celá řada různých akcí, kde přijdou do kontaktu s majoritní skupinou.

„Po příchodu do České republiky to bylo pro mě těžké. Neumím česky, je to pro mě velmi obtížné. První české přátele jsem získal díky mé manželce, její rodinu a její známé. Pak na moji výuku shin karate začali lidé chodit pravidelně, mluvíme spolu anglicky a s některými se stýkám i mimo lekce.“¹⁸²

„Krátce potom, co jsem sem přijel, jsem se seznámil se svou ženou, po dvanácti letech jsme se vzali, máme dcerušku, která je čtrnáct a syna tomu je dvanáct. Má žena je Češka, máme krásnou rodinu. Potom, co jsme se vzali, jsem dostal trvalý pobyt a zažádal jsem o občanství. Teď je můj život tady...“¹⁸³

Jak již bylo řečeno, navazování nových vztahů je pro imigranty velmi důležité, neméně podstatné, je ale jejich udržování vztahů s lidmi, kteří zůstali ve zdrojové zemi. Zejména pokud v zemi původu mají imigranti stále svoji rodinu, tak hovoříme o tzv. transnacionálních vztazích. Imigranti jsou integrováni do ČR, ale zároveň udržují kontakty a podílí se na sociálním i kulturním životě ve své původní zemi.

„Děti jsme nebrali sebou, protože jsme si mysleli, že tu budeme pracovat tak dva roky, a pak se vrátíme. Oba chodili do školy a měli tam kamarády. Mysleli jsme, že to bude na chvíli a zas se vrátíme. Ale vždy jsme řekli ještě rok, pak z toho byly dva a tak to šlo až do teď. Když jsem odjela poprvé, tak má dcera začala studovat na zdravotní sestru prvním rokem. Bylo jí 16 let a synovi 12, bylo to hrozně těžké. Děti jsme nechali u mých rodičů... Rodina, manželé mají být po hromadě. Rozpadají se rodiny, když manžel odjede pryč a žena zůstane doma, tak většinou on někoho najde nebo ona někoho najde a rodina se rozpadne. Teď už jsou děti dospělé, holka se vdala, má hodného manžela a děti s ním, oba chodí do práce a vše je dobré. Syn už se taky oženil, zatím nemá děti ale mají také oba práci a jsou spokojeni. S manželem dětem pomáháme. Není to tak, že by nám řekli: „dejte nám peníze,“ ale jsou to naši děti, tak jim pomáháme.“¹⁸⁴

¹⁸² Informátor Sasuke 39 let (Japonsko)

¹⁸³ Informátor Adisa 55 let (Etiopie)

¹⁸⁴ Informátorka Irina 51 let (Ukrajina)

„My jsme od dětství, od narození jsme lítali do Ameriky na celé prázdniny (2 měsíce) každý rok. Párkrát i v zimě, na Vánoce třeba. Když jsme tam byli, tak jsme byli jako v takové bublině. Moc jsme necestovali a užívali jsme si rodinu. V roce 2010 jsem se tam odstěhovala, abych si tam udělala bakaláře. To je poprvé co jsem tam souvisle žila. Teď jsem tam delší dobu nebyla a stejská se mi. Vždy to bylo velmi pozitivní. Všechno tam bylo takový větší a barevnější. Vždy jsem návraty domů obřečela. Ne že bych Prahu neměla ráda, byl to vždy takovej kulturní šok. My jsme tam z Jihu (Severní Karolína). Lidé se tam pořád usmívají, někdo říká, že je to přetvářka, ale já si myslím, že takoví opravdu jsou. A to mi tady hodně chybí. V kontrastu s nimi jsou Češi hrozně negativní.“¹⁸⁵

K udržování kontaktu s rodinou využívají všichni informátoři prostředky moderní technologie. Nejvíce je využíván internet, konkrétně Skype, Facebook, Twiter a služba Viber. Telefonické hovory a textové zprávy vzhledem k financování služby nejsou již tak časté, stejně tak služby poštovní.

„Dřív jsme telefonovali a psali dopisy, to bylo vždycky hrozný, trvalo deset dní, než to tam dojelo. Máma držela kontakt s rodiči neustále, psala jim snad každý den a doteď je má všechny schovaný. No a teď je to samozřejmě internet, Skype. Máma si se sestrou povídá snad denně. A já mám velmi blízký vztah se sestřenicí, tak s tou taky komunikujeme buď denně anebo obden přes chat.“

5.4.4 Tam nebo tady?

Motivace imigrantů ohledně migrace není stálá a časem se vyvíjí. Tento fenomén je patrný např. u cizinců, kteří do ČR přijeli s jasným cílem – vydělat si peníze, a pak se vrátit domů, ale stále jsou tu. Stanislav Brouček tento jev nazývá permanentní provizorium, jedná se o stav, kdy cizinci stále uvažují o návratu do zdrojové země, ale realizaci odchodu stále odkládají.¹⁸⁶

„Už se na Ukrajinu vracíme s manželem 14 let, opravdu se nám tu líbí, občas se mě manžel ptá, zda se opravdu vrátíme zpátky. Zatím to máme v plánu, ale teda každý rok to dál a dál odkládáme. Máme tady přátele, manžel je velmi komunikativní člověk, má mnoho přátel, jak pracovních tak i mimo práce. O české občanství žádat nebudu, jsem Ukrajinka a jednou se vrátíme i s mužem domů. Vyhovuje mi to takto na ten trvalý pobyt. Jezdíme 2x do

¹⁸⁵ Informátorka Emma 29 let (Češka/Američanka)

¹⁸⁶ Brouček S. 2003: Aktuální problémy vietnamského etnika v ČR. In: Uherek Z. (sestavil) 2003: Integrace cizinců na území České republiky. Výzkumné zprávy a studie vytvořené na pracovištích Akademie věd České republiky na základě usnesení vlády České republiky č. 1266/2000 a 1360/2001. Praha, Akademie věd České republiky: 7-183

roka domů asi na měsíc, vždy po půl roce. Je pravda, že když se vrátím sem z Ukrajiny, tedy cítím to tak, že jsem Ukrajinka, že je to můj domov, ale když se vrátím sem, tak si připadám, že jsem se vrátila domů, teď je i tady pro mě domov.“¹⁸⁷

„Děti se mě pořád ptaly, kdy si udělám české občanství. Ale já nechci. Jsem Američanka, nepotřebuji další občanství. Není o tom, že bych to tady neměla ráda nebo se tady necítila doma, vždyť tu žiji už přes třicet let, ale k životu to nepotřebuji. Vyhovuje mi to tak, jak to teď je.“¹⁸⁸

„Jedním z problémů mít dvojí občanství, mít dva domovy je, že ti vždycky bude chybět to druhý a s tím bojuji. Když jsem tady, tak mi chybí Amerika a naopak. Vždy jsem se chtěla odstěhovat do Ameriky, ale nedokážu tady vše opustit. Jiná situace by byla, kdybych tam měla všechny přátele a celou rodinu. Neznamená to, že nemám ráda Prahu, já miluju Prahu, ale žila jsem tu už dost dlouho, tak je čas zkusit něco nového. V září jsem skončila školu (Univerzita Karlova navazující studium), tak teď o tom hodně přemýšlím, jestli není čas, zas na chvíli jít žít do Ameriky, na nějakou dobu.“¹⁸⁹

5.4.5 Negativní stereotypy, předsudky, diskriminace

Informátorka Emma (Češka a Američanka): „Cejtím, že lidé tady mají předsudky vůči Americe, a to hodně. Vždy, když zmíním, že jsem i Američanka, že jsem z Ameriky, tak řeknou něco ve smyslu: „No jo Amerika“ nebo zakouří očima a podobně, stává se mi to pořád. Jako myslím si, že Češi mají Ameriku docela rádi, ale že tam je něco, něco malého vzadu v hlavě, co jim vadí... Mají takový ty předsudky, že Američané neznají svět, že neví, kde je Evropa, že jsou agresivní a hlasití. Já jsem tam žila, není tomu tak, jednou, jednou jeden člověk nevěděl, kde je Česká republika.“

Informátorka Alina (Češka a Ruska): „Jméno Alina, tady není moc časté, takže většinou velmi rychle prozradí, že jsem i na půl Ruska. Asi nemusím říkat, že „rusáci“ tady nejsou moc oblíbení. Na základní škole mi to občas někdo otloukal o hlavu, ale teď už je to dobrý. No akorát při hokeji si ze mě přátelé dělají srandu (Když hraje ČR a Rusko.), ale v dobrém. Jsem Češka, žiju tady, co pamatuju. A ne, nemám ráda vodku a ani kaviár a já nevím co všechno.“

¹⁸⁷ Informátorka Irina 51 let (Ukrajina)

¹⁸⁸ Informátorka Caroline 62 let (USA)

¹⁸⁹ Informátorka Emma 29 let (Češka/Američanka)

Informátor Tom (tzv. druhá generace – Vietnamec): „Za svůj život už jsem toho byl hodně: „*Ťim Ťong, čong, Čňan, rejžožrout a nevím co všechno.*“ *S tímhle jsem se setkával, hlavně když jsem byl ještě dítě. Občas nějakou narážku zaslechnu ještě teď, ale neřeším to. Nemusím se ani ohlídnout, abych poznal, že za to ten člověk nestojí. Nejvíc mě asi v poslední době pobavila jedna stará paní, která obdivovala moji češtinu (smích). No tak jen jsem se tady narodil, absolvoval základku a odmaturoval. Myslím, že jsem češtině přišel na kloub někdy mezi bakalářem a inženýrem, teda kromě vedlejších vět (smích).“*

Informátorka Oksana: „*Nadávali nám, řvali a některé mé známé i bili, tohle to bylo všechno. Ale teď už je to dobré. Máme s manželem dobrou práci, majitelé jsou tu na mě hodní... Naši sousedi, jsou jenom Češi, ale nemůžu si stěžovat, zdravíme se, občas popovídáme, je tam klid.*“

Informátor Adisa: „*Já žiju větší část mého života tady, než v Etiopii. Česká politická elita je smutná, jenom aby dostali hlas, dají na masmédia... Když jsem tady ještě studoval, tak jsem se třemi přáteli (Také z Etiopie.) jeli z brigády metrem. Stojím, čtu knihu a čekám na metro. Skupina opilých českých neonacistů, odstoupili ze své strany metra (Původně chtěli jet na opačnou stranu.) a když viděli tmavé pleti, tak po nás začali házet flašky od piva. Mně rozbili zuby a roztrhli ret (lahví) a oba kluky zmlátili. Nikdo nic nedělal. Jeden Čech zavolal policii, která přijela a zadržela neonacisty. Nás vzali do nemocnice. Ten doktor na Františku (nemocnice Na Františku, Praha) nevyčistil mi ránu (ret) a rovnou to zašil, to bylo v sobotu. V pondělí jsem jel do nemocnice, protože mi to nateklo (infekce). Doktorka se tam rozčilovala, jak to že on mi to nevyčistil... To co mě naštválo, nebyli opilí neonacisti, který mlátí lidi, ale ten doktor, který nerespektoval svoji profesi... Další věc policisti z toho udělali přestupek. Byl jsem rozčilený, jel jsem k soudu, zda se můžu odvolat a zeptal jsem se: „Prosím Vás jsem sociolog, ale vy jste právnička. Ukažte mi prosím ve Vašem zákoně, co to je, když neonacisti zmlátí lidi na ulici a policie je pustí.“ Soudkyně případ znovu otevřela a díky Helsinskému výboru mně pomohli, aby ten proces byl na soudu. Ten nejagresivnější neonacista dostal dva roky, kvůli Helsinskému výboru...*

Nikdy nesmíte dávat všechny do stejného koše, jsou správní lidé, jako ten z toho Helsinského výboru, teď si nemohu vzpomenout na jméno, kteří bojují za lidská práva a zároveň manipulanti.“

6 Výsledky a diskuse

Předkládaná práce je příspěvkem k tématu integrace cizinců na území České republiky. Nejčastějším důvodem příchodu imigrantů byla ekonomická aktivita, která se změnila na trvalý pobyt a slučování rodin. Co se týká pracovní příležitosti, tak můžeme informátory rozdělit do dvou skupin. První skupina zde měla předem sjednané zaměstnání s tím, že jejich ekonomická situace byla ve zdrojové zemi na velmi dobré úrovni. Před příchodem na území českého státu měli kromě práce zajištěné i bydlení, případně vzdělání svých dětí a ostatní aktivity. Kolektivním rysem této skupiny je kromě finančního zabezpečení i aktivní znalost anglického jazyka. Pro druhou skupinu byly hlavními „push“ faktory finanční problémy a ekonomická nestabilita (vysoká nezaměstnanost, nízké mzdy) v původní zemi. Informátoři z této skupiny měli buď domluvenou jednorázovou práci přes blízkou osobu či ji hledali až po příjezdu, a to včetně bydlení. Společným atributem této skupiny je rozdělení nukleární rodiny kvůli pracovní migraci a finanční podpora rodiny ze strany imigranta.

Ať již „pull“ faktorem byla ekonomická aktivita, slučování rodin či studium, tak informátoři byli konfrontováni se stejným problémem, a to jazykovou bariérou. Tato „překážka“ nabírá intenzitu v závislosti na původu jazyka imigranta. Cizinci, jejichž mateřský jazyk patří aspoň do stejné skupiny indoevropských jazyků, tedy patří mezi jazyky slovanské, překonají komunikační bariéru lépe než ostatní imigranti, např. z Vietnamu či Jižní Koreje atd. Právě tyto migranti se snaží vyrovnat svůj „handicap“ znalostí angličtiny, francouzštiny atd. Zde přichází politováníhodné konstatování, že jim to v českém státě není moc platné. Absence „lingvy franky“ ve většinové společnosti není zdaleka tak alarmující, jako absence tohoto jazyka v nemocnicích, orgánech veřejné správy a celkově v institucích, které se pravidelně setkávají s cizinci s různou jazykovou vybaveností. Dle výpovědi informátorů většina Čechů ani nechce mluvit anglicky. Právě tahle jazyková bariéra má za následek, že cizinci hodnotí Čechy jako uzavřené s tím, že je těžké s nimi navázat kontakt. I přesto se všem informátorům podařilo socializovat a navázat sekundární i primární vazby. Co se týká navazování kontaktů, tak míra socializace se zvětšuje spolu s délkou pobytu imigranta na území českého státu. To ovšem ani zdaleka neřeší absenci anglického jazyka u českých úředníků. Dle výpovědi dotazovaných se i po několika letech aktivního pobytu v ČR na úřadech stále setkávají s problémy kvůli špatné komunikaci a nedostatku informací.

Většina informátorů udržuje aktivně transnacionální vztahy s rodinou i blízkými přáteli ve své zdrojové zemi. Komunikace je udržována zejména díky internetovým službám jako je Skype, Facebook, Twiter a Viber. Mezinárodní telefonáty probíhají v menší míře. Dochází i k osobnímu kontaktu, kdy cizinci jezdí navštívit svou rodinu do zdrojové země nebo naopak, a to hlavně o svátcích. Pobyt má vždy delší časový interval.

V současné době se dotazovaní situují do cílové země, Česko je momentálně jejich domovem. Výjimku tvoří jedinec, který je přechodným pracovním migrantem, tedy v ČR se vyskytuje pouze přechodně a jinak pobývá ve své zdrojové zemi. Dalším specifickým příkladem je žena, která má dvojí občanství a je v situaci, kdy dokončila studia a ještě není rozhodnuta, kde bude v následující době žít (ČR x USA). U několika respondentů (zejména Ukrajinci) je fenomén tzv. permanentního provizoria, tedy stále zvažují návrat do zdrojové země, ale nepodnikají pro to žádné kroky. Co se týká snahy udržení si svých kulturních diferencí, tak ta je znatelnější u imigrantů, kteří žijí v komunitách. Ale u žádného informátora nebyla patrná snaha o segregaci, naopak u všech byla zjištěna interkulturní strategie integrace. Dotazovaní zde úspěšně vytvořili sociální vazby, jsou ekonomicky aktivní a nevyhýbají se interakci s majoritní skupinou. Problémem je již zmíněná jazyková bariéra, se kterou se denně potýkají hlavně imigranti z Asie. Nepatří sem samozřejmě tzv. druhá generace, která se zde narodila.

Naprostá většina informátorů se setkala s negativní stereotypizací a někteří i s diskriminací a násilím z etnického podtextu. O diskriminaci se jednalo v oblasti práce a sociálního zabezpečení. Postižení informátoři mají tyto zkušenosti zejména z doby svého příjezdu, kdy akutně potřebovali peníze a jejich zaměstnavatel využil jejich nevědomosti či špatné sociální situace. Alarmující je situace u žen z bývalé Jugoslávie, které i přes svůj důchodový věk musí pracovat pět až šest dní v týdnu, aby vyžily, a to i přesto že mají odpracováno i přes 40 let. Příčinou je velmi nízký důchod a nečinnost úřadů, které jim neposkytnou relevantní informace a vinu svalují na špatnou administrativu zdrojové země. Dalším problémem je „přehazování“ imigrantů mezi jednotlivými úřady s tím, že řešení je v nedohlednu. Pracovníci humanitárních organizací zaslali návrhy na změnu *Koncepce integrace cizinců*, ale byli odmítnuti kvůli „aktuálnějším“ tématům týkající se cizinců a migrace. Aby se situace změnila, tak je potřeba zmíněnou problematiku dostat do povědomí široké veřejnosti a apelovat na Ministerstvo vnitra, aby téma bylo řešeno v příští koncepci. Další nevolí, se kterou se imigranti potkávají, je neuznání jejich vzdělání z původní země a „pořadí“ na úřadu práce. Pracovníci z integračních zařízení se snaží být k

takto postiženým lidem nápomocni, poskytnout jim odborné poradenství a pomoc. To ne vždy ale stačí a migranti se často dostávají do šedé zóny a k nelegální aktivitě, která může vyústit až v sociální exkluzi.

Negativní stereotypizace byla mířena buď na etnikum imigranta či celkově na cizince. Zažitý stereotyp „Cizinci berou Čechům práci.“ byl vyvrácen již v kapitole, která pojednávala o ekonomické aktivitě cizinců. Zároveň byla naznačena i negativní nálada vůči imigrantům, která je způsobena zejména médii a výroky populistických politiků. Obecně lidé nemají rádi změnu a negativní nálady vůči cizincům jsou často ospravedlňovány tím, že na ně nejsme zvyklí. Strach ze změny kvůli migraci je absurdní. Dle volně dostupných demografických statistik ČR čelí demografickému stárnutí a snižování populace. Pokud tedy nemá dojít ke „změně“ a systém má správně fungovat, tak zde musí někdo pracovat, aby bylo na důchody atd. A ten někdo budou s největší pravděpodobností právě cizinci.

Příčina „obavy“ z cizinců je mnohdy založena na špatné osobní zkušenosti nebo negativním zážitku blízké osoby. Jak již bylo zmíněno, stereotypy mohou mít i racionální základ a jsou nejčastěji šířeny prostřednictvím autorit, rodinných příslušníků a přátel. Kolektivní vina neexistuje. Není zde možná generalizace typu, cizinec kradl v obchodě, všichni cizinci kradou. A platí to i obráceně, ani imigranti nemohou soudit celou majoritní společnost na základě konfliktu s jedincem či skupinou.

Celkově jsou dotazovaní v České republice velmi spokojeni, a to včetně těch, kteří se setkali se zmíněnou diskriminací a i násilím. A i když stále mají v paměti konfrontaci s úřady či jedinci, případně nesnadné začátky, tak se shodují v tom, že jsou zde velmi dobré podmínky pro život, ať už se jedná o dostupnost práce, občanskou vybavenost a celkově zde pociťují uvolněnou atmosféru.

Jen snaha ze strany cizinců ale nestačí, integrace je oboustranný proces, do kterého vstupují jak imigranti, tak i majorita. Je zde potřeba vzdělávat veřejnost v této tematice a podporovat i multikulturní akce, které tmelí společnost a napomáhají snížit míru předpojatosti o tom druhém.

7 ZÁVĚR

Cílem diplomové práce bylo zjistit, jaké faktory ovlivňují integraci na území České republiky. V první části práce byly objasněny základní koncepty a pojmy, které se týkají zkoumané problematiky, např. etnická a národní identita, stereotypizace, migrace a strategie integrace. Druhá část práce se věnovala současné integrační politice, jejím preferencím a stávající situaci cizinců na území českého státu, a to z hlediska jejich skutečného počtu, kategorie pobytu, ekonomické aktivity aj. Byly uvedeny lidskoprávní organizace a instituce, jejichž cílem a posláním je především integrace cizinců a zlepšení jejich sociální, právní i jazykové situace. Dále se práce věnovala již vlastnímu výzkumu, kde byla prostřednictvím techniky polostrukturovaných rozhovorů zkoumána integrace cizinců v daném prostoru.

Z výsledků šetření vyplynulo, že mezi hlavní faktory, které ovlivňují integraci, patří primárně zaměstnání a ekonomická situace imigranta. Pracovní zařazení je stěžejní pro seberealizaci, dále přináší finanční ohodnocení a v neposlední řadě i společenské uznání. Zejména jedinci, jejichž hlavním důvodem migrace tzv. push faktorem byla špatná ekonomická situace ve zdrojové zemi, si díky pracovní příležitosti v ČR zlepšili kvalitu svého života, a to nejen sobě, ale i svým rodinám ve zdrojových zemích, díky jejich finanční podpoře. S faktorem práce úzce souvisí i vzdělání. Tento faktor je důležitý především pro rodiče, kteří těžce pracují, aby se jejich děti mohly plně věnovat studiu. Školský systém v ČR nabízí široké spektrum oborů, jak na státních bezplatných školách, tak i na soukromých (mezinárodních).

Dalším stěžejním faktorem je rodinná dispozice cizince, tento aspekt převládá především u cizinců, kteří migrovali za účelem sloučení rodiny. Kromě primárních sociálních vazeb jsou velmi důležité i ty sekundární, které se podařily navázat všem zúčastněným informátorům, a to i přes jazykovou bariéru a skutečnost, že česká společnost je z emické pozice primárně uzavřená a trvá déle navázání kontaktu. Právě znalost českého jazyka je jedním z nejdůležitějších faktorů, který ovlivňuje integraci. Primárním důvodem je to, že česká společnost je jazykově monolitická. Z tohoto úhlu pohledu se musí cizinci zcela přizpůsobit a naučit se aspoň základy češtiny, buď formou odposlechu, anebo jazykového kurzu. Absence komunikace světovými jazyky je palčivá zejména na úřadech, ve státních orgánech a v zdravotnictví. Právě špatná jazyková vybavenost souvisí i s faktorem, který ovlivňuje integraci imigrantů v negativním smyslu. Jedná se o nedostatečnou informovanost a nesrozumitelnost, která převládá při komunikaci s úřady.

Členění státních institucí dle příslušných agend, které usnadňuje majoritě komunikaci s jednotlivými úřady, je pro cizince spíše překážkou, zejména pokud neovládají český jazyk. Co se týká české integrační politiky, tak je zde určitě prostor pro vylepšení, např. je potřeba zlepšit situaci v zařízeních pro azylanty nebo nelegální migranty. Je nezbytné více podporovat integrační centra a podobná zařízení, která pomáhají imigrantům k začlenění do společnosti. A především brát v potaz jejich návrhy na změnu *Koncepce integrace cizinců*, vzhledem k tomu, že v těchto organizacích pracují odborníci, kteří s imigranty přicházejí denně do styku a mají komplexní pohled na danou problematiku. Viz příklad žen z bývalé Jugoslávie.

Migrace je globálním fenoménem. Počet cizinců, kteří přichází do České republiky, se každoročně zvětšuje. Velmi důležitou složkou integrační politiky je i vzdělávání majority v daném tématu, aby se předešlo negativním předsudkům a xenofobii. Pokud má být začlenění imigrantů úspěšné, tak musí být viditelná podpora ze strany vlády a složek státní správy a samosprávy. Velmi důležité jsou akce multikulturního charakteru, které stmelují společnost. Sebelepší imigrační politika státu nezajistí existenci kulturně pluralitní společnosti, pokud se o ni nebude snažit jak minoritní, tak majoritní skupina.

8 Seznam použitých zdrojů

8.1 Literární zdroje

ALAN, J. Xenofobie a rasismus: úvodní poznámka sociologa. In ŠÍŠKOVÁ, Tatjana. *Výchova k toleranci a proti rasismu: sborník*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-717-8285-8.

ALLPORT, Gordon Willard. O povaze předsudků. V českém jazyce vyd. 1. Překlad Eduard Geissler. Praha: Prostor, 2004. Obzor (Prostor). ISBN 80-726-0125-3.

BARŠOVÁ, Andrea a Pavel BARŠA. *Přistěhovalectví a vnější politika: imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně, Mezinárodní politologický ústav, 2005, 308 s. ISBN 80-210-3875-6.

BARTH, Fredrik (ed.). *Ethnic groups and boundaries: the social organization of culture difference*. Boston: Little, Brown and comp., c1969. ISBN 08-813-3979-2.

BAUER, Otto. *Národnostní otázka a sociální demokracie*. In: HROCH, Miroslav (ed.). *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2003. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-864-2920-2.

BAUMAN, Zygmunt. From pilgrim to tourists – or a short history of identity. In: HALL, Stuart, DU GAY, Paul. (eds.). *Questions of cultural identity*. 1st ed.. London: SAGE Publications, 1996, VIII, 18 s ISBN 978-0-8039-7882-9.

BENOIT, Alain. *What is Racism?* Telos 30, č. 4, Telos Press Publishing, 1999.

BERGER, Peter L a Thomas LUCKMANN. *Sociální konstrukce reality: pojednání o sociologii vědění*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1999. ISBN 80-859-5946-1.

BITTNEROVÁ, Dana a Mirjam MORAVCOVÁ. *Kdo jsem a kam patřím?: identita národnostních menšin a etnických komunit na území České republiky*. Vyd. 1. Praha: Sofis, 2005. ISBN 80-902-7858-2.

BOERI, Tito. Brain drain and brain gain: the global competition to attract high-skilled migrants. 1st ed. Oxford: Oxford University Press, 2012. Reports for the Fondazione Rodolfo Debenedetti. ISBN 01-996-5482-4.

BRETTELL, Caroline a James Frank HOLLIFIELD. Migration theory: talking across disciplines. Third edition. New York: Routledge, 2015. ISBN 978-131-5814-933.

Brouček S. 2003: Aktuální problémy vietnamského etnika v ČR. In: Uherek Z. (sestavil) 2003: Integrace cizinců na území České republiky. Výzkumné zprávy a studie vytvořené na pracovištích Akademie věd České republiky na základě usnesení vlády České republiky č. 1266/2000 a 1360/2001. Praha, Akademie věd České republiky: 7-183

Carey, S. 2002. *Undivided Loyalties. Is National Identity an Obstacle?* European Union Politics 3 (4): 387–413.

COHEN, Anthony P. The symbolic construction of community. 1st pub. London: Routledge, 1985. Key ideas. ISBN 04-150-4616-5.

CRESWELL, John W. *Qualitative inquiry and research design: choosing among five traditions*. Thousand Oaks: SAGE Publications, c1998. ISBN 0-7619-0144-2.) strana 12

DEUTSCH, Karl. W. *Růst národů: některé opakující se vzorce politické a sociální integrace*. In: HROCH, Miroslav (ed.). *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2003. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-864-2920-2.

DISMAN, Miroslav. Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1993, 374 s. ISBN 80-706-6822-9.

DRBOHLAV, Dušan. Migrace a (i)migranti v Česku: kdo jsme, odkud přicházíme, kam jdeme?. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2010. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-039-1.

ERIKSEN, Thomas Hylland. Antropologie multikulturních společností: rozumět identitě. Vyd. 1. Praha: Triton, 2007. ISBN 978-80-7254-925-2.

ERIKSEN, Thomas Hylland. Sociální a kulturní antropologie: příbuzenství, národnostní příslušnost, rituál. Vyd. 1. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-465-6.

GELLNER, Ernest André. *Národy a nacionalismus*. 2. vyd. Praha: J. Hříbal, 1993. Poznání (Hříbal). ISBN 80-901-3811-X.

GOFFMAN, Erving. Stigma: poznámky k problému zvládnání narušené identity. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. Most (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-864-2921-0.

Haller, M. 2000. „National Identity and National Pride in Europe. A Study in Mine Member States of the European Union“. Manuscript. Contribution to the volume Gaspare Nevola, ed. *Una Patria per gli Italiani: La Questione Nazionale Oggi*, Editore Carocci, Roma 2003

HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. Psychologický slovník. Vyd. 1. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-717-8303-X.

HAYES, Nicky. Základy sociální psychologie. Vyd. 4. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-283-6.

HECKMANN, Friedrich a Dominique SCHNAPPER. The integration of immigrants in European societies: national differences and trends of convergence. 1. Stuttgart: Lucius, 2003. ISBN 38-282-0181-4.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2008, 407 s. ISBN 978-80-7367-485-4.

HIRT, Tomáš a Marek JAKOUBEK (eds.). Soudobé spory o multikulturalismus a politiku identit: (antropologická perspektiva). Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005. ISBN 80-868-9822-9.

KEDOURIE, Elie. *Nacionalismus*. In: HROCH, Miroslav (ed.). *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2003. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-864-2920-2.

KREISSLOVÁ, Sandra. *Etnicita a etnický konflikt z pohledu sociálních věd*. In: ŠUBRT, Jiří. *Soudobá sociologie*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2014. ISBN 978-80-246-2558-4.

LEMBERG, Eugen. *Nationalism I. Psychologie und Geschichte*. In: HROCH, Miroslav (ed.). *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2003. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-864-2920-2.

MANSOOR, Ali M a Bryce QULLIN (eds.). *Migration and remittances: Eastern Europe and the Former Soviet Union*. Washington, DC: World Bank, 2006. ISBN 08-213-6233-X.

MAREŠ, Miroslav. *Etnické menšiny a česká politika: analýza stranických přístupů k etnické a imigrační politice po roce 1989*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2004. Politologická řada. ISBN 8073250500.

MEINECKE, Friedrich. *Obecně o národu, národním státu a světoobčanství*. In: HROCH, Miroslav (ed.). *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2003. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-864-2920-2.

NAKONEČNÝ, Milan. *Encyklopedie obecné psychologie*. 2., rozš. vyd., v Akademii vyd. 1. (1. vyd. v nakl. Vodnář pod náz. Lexikon psychologie). Praha: Academia, 1997. ISBN 80-200-0625-7.

NEKVAPIL, Jiří, Marián SLOBODA a Peter WAGNER. *Mnohojazyčnost v české republice: základní informace*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009. ISBN 978-807-1065-814

PLANO, Jack C a Roy OLTON. *The international relations dictionary*. 4th ed. Santa Barbara, Calif.: ABC-Clio, 1988. ISBN 08-743-6478-7.

REICHEL, Jiří. *Kapitoly systematické sociologie*. Vyd. 2., přeprac. a dopl., V Grada Publishing 1. Praha: Grada, 2008. Sociologie (Grada). ISBN 978-80-247-2594-9.

RENAN, Ernest. *Co je to národ?.* In: HROCH, Miroslav (ed.). *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů.* Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2003. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-864-2920-2.

SAGE Publications, 1996, VIII, ISBN 978-0-8039-7882-9.

SARTORI, Giovanni. *Pluralismus, multikulturalismus a přistěhovalci: esej o multietnické společnosti.* 2. vyd. v českém jazyce. Překlad Karolina Křížová. Praha: Dokořán, 2011. PNK. ISBN 978-80-7363-380-6.

Strategie migrační politiky České republiky: Integrace. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, 2015. ISBN 978-80-86466-83-5.

Stuart, DU GAY, Paul. (eds.). *Questions of cultural identity.* 1st ed.. London:

STÝSKALOVÁ. *Etnické menšiny a česká politika: analýza stranických přístupů k etnické a imigrační politice po roce 1989.* 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2004, 139 s. Politologická řada. ISBN 8073250500.

SZALÓ, Csaba. *Transnacionální migrace: proměny identit, hranic a vědění o nich.* 1. vyd. Překlad Karolina Křížová. Brno: CDK (Centrum pro studium demokracie a kultury), 2007. Sociologická řada. ISBN 978-80-7325-136-9.

ŠATAVA, Leoš. *Jazyk a identita etnických menšin: možnosti zachování a revitalizace.* Vyd. 2., Ve SLONu 1. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2009. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-86429-83-0.

ŠATAVA, Leoš. *Národnostní menšiny v Evropě: encyklopedická příručka.* 1. vyd. Překlad Karolina Křížová. Praha: I. Železný, 1994. Sociologická řada. ISBN 80-711-6375-9.

TAJFEL, Henri. *Human groups and social categories: studies in social psychology.* 1. New York: Cambridge University Press, 1981. ISBN 05-212-8073-7.

TESAŘ, Filip. *Etnické konflikty.* Vyd. 1. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-097-9.

Three Approaches to the Navel Points of the Nations: Primordialist-modernist discourse seen through the prism of activity and objectivity of the ethnicity. *Český lid*. Institute of Ethnology, Czech Academy of Sciences, 2012, **99**(1), 21.

TRBOLA, Robert a Miroslava RÁKOCZYOVÁ (eds.) *Institucionální podmínky sociální integrace cizinců v ČR*. 1. vyd. Brno: Barrister, 2011. ISBN 978-80-87474-19-8.

UHEREK, Z. KORECKÁ, Z. POJAROVÁ, T. *Cizinecké komunity z antropologické perspektivy: vybrané případy významných imigračních skupin v České republice*. 1. vyd. Překlad Karolina Křížová. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2008. Sociologická řada. ISBN 8087112121.

UHEREK, Zdeněk. *Migrace do České republiky, sociální integrace a lokální společnosti v zemích původu: (prostor bývalého SSSR a slovenští Romové) : výzkumná zpráva*. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2004. ISBN 80-850-1069-0.

UHLÍKOVÁ, Lucie a Marta TONCROVÁ (eds.). *Etnické stereotypy z pohledu různých vědních oborů: [sborník ze stejnojmenného semináře konaného dne 23. října 2000 v Brně]*. 1. Brno: Etnologický ústav AV ČR, 2001. ISBN 80-850-1034-8.

Velký sociologický slovník. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1996, 747 s. ISBN 80-718-4164-1.

WEINEROVÁ, Renata. *Romové a stereotypy: výzkum stereotypizace Romů v Ústeckém kraji*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2014. ISBN 978-80-246-2632-1.

8.2 Elektronické dokumenty

A Better Life - documentary film about the lives of migrants in the Czech Republic. [video dokument]. Praha: SIMI, 2013. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=0QZ4C1W56Vg>

Aktuality: Liberec Setkání komunitního klubu Libertik. Centra na podporu integrace cizinců [online]. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, 2015 [cit. 2016-03-01]. Dostupné z: http://www.integracnicentra.cz/documents/LK/Actuality/Let%C3%A1k_Libertik_BAR_08_04.pdf

AZYL, MIGRACE A INTEGRACE. Ministerstvo vnitra České republiky [online]. Praha: Ministerstvo vnitra České republiky, 2015 [cit. 2016-02-04]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/azyl-migrace-a-integrace-azyl.aspx?q=Y2hudW09Mg%3d%3d>

BARŠA, P. „Nová xenofobie / Nenávist k muslimům a Židům v současné Evropě“ [video dokument]. Praha: Multikulturní centrum Praha, 2015. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=OKeUX3nlolg>

BAUBÖCK, R. The Integration of immigrants: Council of Europe, dokument CDMG. In: Institut für Höhere studien Wien [online]. Council of Europe: Institute for advanced studies, 1994 [cit. 2016-03-01]. Dostupné z: https://www.ihs.ac.at/publications/lib/ihsrp_15.pdf

BERRY, J. W. A Psychology of Immigration. Journal of Social Issues [online]. The Society for the Psychological Study of Social Issues, 2001, 57(3), 615–631 [cit. 2016-03-02]. Dostupné z: http://www.readcube.com/articles/10.1111%2F0022-4537.00231?r3_referer=wol&tracking_action=preview_click&show_checkout=1&purchase_referrer=onlinelibrary.wiley.com

BOSSWICK, W., HECKMANN, F. Social integration of immigrants: Contribution of local and regional authorities. Dublin: European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions, 2006. Dostupné z: https://www.eurofound.europa.eu/sites/default/files/ef_files/pubdocs/2006/22/en/1/ef0622en.pdf

Budování kapacit v migračním managementu. In: International Organization for Migration: the migration agency [online]. Praha: IOM, 2014 [cit. 2016-03-02]. Dostupné z: <http://www.iom.cz/aktivity/budovani-kapacit-v-migracnim-managementu>

Centra na podporu integrace cizinců. Centra na podporu integrace cizinců [online]. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, 2015 [cit. 2016-03-01]. Dostupné z: <http://www.integracnicentra.cz/>

Cizinci ze zemí mimo EU: Trvalý pobyt. Sdružení pro integraci a migraci [online]. Praha: Sdružení pro integraci a migraci, 2016 [cit. 2016-02-04]. Dostupné z: <http://www.migrace.com/cs/poradna/informace-pro-cizince/cizinci-ze-zemi-mimo-eu/trvaly-pobyt-1>

Česko uděluje méně státních občanství než jiné země EU. Český statistický úřad [online]. Praha: Český statistický úřad, 2016 [cit. 2016-03-01]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cesko-udeluje-mene-statnich-obcanstvi-nez-jine-zeme-eu>

Data - nelegální migrace cizinců. Český statistický úřad [online]. Praha: Český statistický úřad, 2016 [cit. 2016-03-01]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/cizinci/data-nelegalni-migrace-cizincu#cr>

Data - počet cizinců. Český statistický úřad [online]. Praha: ČSÚ, 2016 [cit. 2016-02-07]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/cizinci/4-ciz_pocet_cizincu#cr

DRBOHLAV, Dušan. Mezinárodní migrace obyvatelstva – pohyb i pobyt: Alenky v kraji divů. In: Migraceonline.cz [online]. Praha: MULTIKULTURNÍ CENTRUM PRAHA, 2003 [cit. 2016-02-09]. Dostupné z: http://aa.ecn.cz/img_upload/9e9f2072be82f3d69e3265f41fe9f28e/Pohyb_a_pobyt_1.pdf

EKONOMICKÁ AKTIVITA CIZINCŮ. Český statistický úřad [online]. Praha: Český statistický úřad, 2016 [cit. 2016-03-01]. Dostupné z: https://www.czso.cz/documents/10180/20556729/29002715_k3CJ.pdf/58e7617d-8c7a-4d7f-b17b-03aacbed0c4a?version=1.0

HIRT, Tomáš. Modernismus vs. primordialismus. AntropoWebzin [online]. antropoweb, 2013 [cit. 2016-03-01]. ISSN 1801-8807. Dostupné z: <http://www.antropoweb.cz/cs/prehled-zakladnich-tezi-modernistickeho-pojet>

Informace o projektu. Centra na podporu integrace cizinců [online]. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, 2015 [cit. 2016-03-01]. Dostupné z: <http://www.integracnicentra.cz/Onas/InformaceOProjektu.aspx>

Informace o zkoušce z českého jazyka. Občanství [online]. Praha: Ministerstvo vnitra, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy a ÚJOP UK, 2016 [cit. 2016-02-04]. Dostupné z: http://obcanstvi.cestina-pro-cizince.cz/index.php?p=informace-o-zkousce-2&hl=cs_CZ

Informace o zkoušce z českých reálií. Občanství [online]. Praha: Ministerstvo vnitra, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy a ÚJOP UK, 2016 [cit. 2016-02-04].

Dostupné z: http://obcanstvi.cestina-pro-cizince.cz/index.php?p=informace-o-zkousce&hl=cs_CZ

Integrace imigrantů v České republice. In: International Organization for Migration: the migration agency [online]. Praha: IOM, 2014 [cit. 2016-03-02]. Dostupné z: <http://www.iom.cz/aktivity/integrace-imigrantu-v-ceske-republice>

Integrace: Integrace cizinců na území ČR. Ministerstvo vnitra ČR [online]. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, 2015 [cit. 2016-03-01]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/integrace.aspx>

International Organization for Migration: the migration agency [online]. Praha: IOM, 2014 [cit. 2016-03-02]. Dostupné z: <http://www.iom.cz>

Migrace a rozvoj. In: International Organization for Migration: the migration agency [online]. Praha: IOM, 2014 [cit. 2016-03-02]. Dostupné z: <http://www.iom.cz/aktivity/migrace-a-rozvoj>

Migrace a rozvoj. In: International Organization for Migration: the migration agency [online]. Praha: IOM, 2014 [cit. 2016-03-02]. Dostupné z: <http://www.iom.cz/aktivity/asistovane-dobrovolne-navraty-a-reintegrace>

Migrace a uprchlictví v ČR. [video dokument]. Praha: Multikulturní centrum Praha, 2015. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=3zBIPEuA-NM>

Migrační a azylová politika České republiky. Ministerstvo vnitra České republiky [online]. Praha: Ministerstvo vnitra České republiky, 2014 [cit. 2016-03-01]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/migracni-a-azylova-politika-ceske-republiky-470144.aspx>

Mladé staré migrantky. In: Migraceonline.cz [online]. Praha: migraceonline.cz, 2015 [cit. 2015-12-14]. Dostupné z: <http://migraceonline.cz/cz/e-knihovna/mlade-stare-migrantky>

Neregulární práce imigrantů v České republice. Migraceonline.cz [online]. Praha: Multikulturní centrum Praha, 2008 [cit. 2016-03-01]. Dostupné z: <http://www.migraceonline.cz/cz/e-knihovna/neregulerni-prace-imigrantu-v-ceske-republice>

OBČANÉ TŘETÍCH ZEMÍ: Trvalý pobyt. Ministerstvo vnitra České republiky [online]. Praha: Ministerstvo vnitra České republiky, 2015 [cit. 2016-02-04]. Dostupné z:

<http://www.mvcr.cz/clanek/obcane-tretich-zemi-trvaly-pobyt.aspx?q=Y2hudW09Mg%3d%3d>

Populační prognóza ČR do r.2050 - N. Český statistický úřad [online]. Praha: Český statistický úřad, 2004 [cit. 2016-03-03]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/populacni-prognoza-cr-do-r2050-n-g9kah2fe2x>

Pracovní migrace. In: International Organization for Migration: the migration agency [online]. Praha: IOM, 2014 [cit. 2016-03-02]. Dostupné z: <http://www.iom.cz/aktivity/pracovni-migrace>

Prevence a potírání obchodu s lidmi. In: International Organization for Migration: the migration agency [online]. Praha: IOM, 2014 [cit. 2016-03-02]. Dostupné z: <http://www.iom.cz/aktivity/prevence-a-potirani-obchodu-s-lidmi>

Průzkum veřejného mínění o postavení žen na trhu práce. In: Ministerstvo práce a sociálních věcí [online]. Praha: Sociologický ústav AV, 2013 [cit. 2015-12-14]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/957/zprava.pdf>

STÁTNÍ OBČANSTVÍ. Sdružení pro integraci a migraci [online]. Praha: Sdružení pro integraci a migraci, 2016 [cit. 2016-02-04]. Dostupné z: <http://www.migrace.com/cs/poradna/informace-pro-cizince/statni-obcanstvi>

TOLLAROVÁ, B. (2006): Integrace cizinců v Česku: pluralita, nebo asimilace? Biograf (39): 107 odst. Dostupné na adrese <http://www.biograf.org/clanek.php?clanek=v3902>

UHEREK, Zdeněk. Integrace cizinců z hlediska emického a etického. In: Etnologický ústav AV ČR, v. v. i. [online]. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2005 [cit. 2016-03-01]. Dostupné z: http://aa.ecn.cz/img_upload/79a33131c9c4293e0fcef50bfa263ef/ZUherek_Integrace_cizincu.pdf

Úmluva o právním postavení uprchlíků. In: United Nations: Informační centrum OSN v Praze [online]. Praha: UNIC Praha, 2015 [cit. 2015-11-05]. Dostupné z: <http://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/uprchlici.pdf>

VÍZUM NAD 90 DNŮ. Sdružení pro integraci a migraci[online]. Praha: Sdružení pro integraci a migraci, 2016 [cit. 2016-02-04]. Dostupné z: <http://www.migrace.com/cs/poradna/informace-pro-cizince/cizinci-ze-zemi-mimo-eu/viza-nad-90-dnu>

VLACHOVÁ, K., ŘEHÁKOVÁ B. *Národ, národní identita a národní hrdost v Evropě. Sociologický časopis* [online]. Sociologický ústav AV ČR, 2004, **40**(4), 489–508 [cit. 2016-03-25]. Dostupné z: http://sreview.soc.cas.cz/uploads/d2fe757af6ca935d6d1d996e3349242406475ee0_534_416vlach19.pdf

Vyhodnocení nelegální migrace za rok 2015. Policie ČR[online]. Praha: Policie ČR, 2016 [cit. 2016-03-01]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/vyhodnoceni-nelegalni-migrace-za-rok-2015.aspx>

Za žhářský útok na Natálku padlo celkem 86 let vězení. Lidovky.cz [online]. Praha: Lidovky.cz, 2010 [cit. 2016-03-02]. Dostupné z: http://www.lidovky.cz/za-zharsky-utok-na-natalku-padlo-celkem-86-let-vezeni-fhv-/zpravy-domov.aspx?c=A101020_081008_ln_domov_pks

Zpráva o situaci v oblasti migrace a integrace cizinců na území České republiky v roce 2014. Ministerstvo vnitra České republiky [online]. Praha: Ministerstvo vnitra České republiky, 2015 [cit. 2016-02-04]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/migracni-a-azylova-politika-ceske-republiky-470144.aspx?q=Y2hudW09NA%3D%3D>

Ženy na vedlejší koleji: Imigranti z bývalé Jugoslávie mají i po mnoha letech práce u nás problémy s penzí. In: Radio Dvojka [online]. Praha: český rozhlas, 2015 [rádiový záznam]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/dvojka/dobravule/_zprava/zeny-na-vedlejsi-koleji-imigranti-z-byvale-jugoslavie-maji-i-po-mnoha-letech-prace-u-nas-problemy-s-penzi--1565880

9 Přílohy

Příloha 1 - Občanství - ukázka z modelového testu z českých reálií¹⁹⁰

1. Který den si Češi obvykle dávají vánoční dárky?
A) 6. ledna. B) 24. prosince. C) 25. prosince. D) 26. prosince.
2. Které město zapsané na seznamu UNESCO leží v jižních Čechách?
A) Třebíč. B) Kroměříž. C) Kutná Hora. D) Český Krumlov.
3. Který pivovar vyrábí pivo značky Pilsner Urquell?
A) Starobrno. B) Staropramen. C) Plzeňský Prazdroj. D) Budějovický Budvar.
4. Který slavný český režisér žije v USA a dostal několik filmových cen Oscar?
A) Jan Svěrák. B) Jiří Menzel. C) Jan Hřebejk. D) Miloš Forman.
5. Jak se jmenuje vojenská organizace, která zajišťuje bezpečnost České republiky?
A) NATO. B) CEFTA. C) Evropská unie. D) Varšavská smlouva
6. Na kterém obrázku je Národní divadlo v Praze?

Obrázek 2 - Ukázka z modelového testu českých reálií¹⁹¹

A)

B)

C)

D)

¹⁹⁰ Informace o zkoušce z českých reálií. Občanství [online]. Praha: Ministerstvo vnitra, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy a ÚJOP UK, 2016 [cit. 2016-02-04]. Dostupné z: http://obcanstvi.cestina-pro-cizince.cz/uploads/Modelovy_test_z_ceskych_realii.pdf?v2-

¹⁹¹ Tamtéž.

Příloha 2 - Kontakty Integračních center na podporu cizinců

Integrační centra na podporu cizinců			
	adresa	telefon	další kontakt
Praha	Žitná 1574/51, 110 00, Praha 1	252 543 846	www.icpraha.com
Jihomoravský kraj	Mezírka 1 (3 poschodí), 602 00 Brno	533 433 540	www.cizincijmk.cz
Ústecký kraj	Velká Hradební 33, 400 21 Ústí nad Labem	475 216 536	www.centrumcizincu.cz
Královéhradecký kraj	Šafaříkova 666/9, 500 02 Hradec Králové	492 604 940	poradna.cizinci@hk.caritas.cz
Jihočeský kraj	Kněžskodvorská 2296, 370 04 České Budějovice	387 202 508	icceskebudejovice@suz.cz
Karlovarský kraj	Závodu Míru 876/3a, 360 17 Karlovy Vary	353 892 559	ickarlovyvary@suz.cz
Liberecký kraj	Voroněžská 144/20, Liberec	482 313 064	icliberec@suz.cz
Moravskoslezský kraj	Českobratrská 2227/7, 702 00 Ostrava	596 112 626	icostrava@suz.cz
Olomoucký kraj	Hálkova 171/2, 779 00 Olomouc	466 989 228	icpardubice@suz.cz
Pardubický kraj	Pernerova 444, 530 02 Pardubice	466 989 228	icpardubice@suz.cz
Plzeňský kraj	Americká 3, 301 00 Plzeň	725 874 976	icplzen@suz.cz
Zlínský kraj	Lorencova 3791, 760 01 Zlín	577 018 651	iczlin@suz.cz
Kraj Vysočina	Tolstého 15, 586 01 Jihlava	567 212 257	icjihlava@suz.cz

Zdroj CPIC: Zpracování vlastní.